

Je možné ukončit bezdomovectví v Evropě do roku 2030?

Financováno
Evropskou unií

Obsah

3

Úvodní slovo

8

Novinky z MPSV

14

Novinky z ČR

18

Novinky ze světa

24

Lisabonská deklarace a Evropská platforma pro boj proti bezdomovectví

Jan Snopek

28

Klíčové prvky strategií pro ukončení bezdomovectví v Evropské unii do roku 2030

Eoin O'Sullivan

50

Ukončování bezdomovectví do roku 2030: dosavadní výsledky vybraných států

Kateřina Bílková

62

Rozhovor s ministrem Ivanem Bartošem

67

Anketa

70

Reportáž ze školení školitelů přístupu HF4Y, které proběhlo v Lyonu

72

Od našich čtenářů a čtenářek

Úvodní slovo

Marian Jurečka

Ministr práce
a sociálních věcí

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

držíte v ruce první číslo magazínu *Mít domov*, který vychází v rámci ministerského projektu *Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR*. Hlavním tématem aktuálního čísla je ukončování bezdomovectví, ke kterému se Česká republika aktivně hlásí, a také já osobně vnímám toto téma jako velmi důležité. Není důstojné, aby v 21. století musel někdo žít na ulici, děti vyrůstaly v azylových domech nebo starší lidé živořili na ubytovnách.

V souladu s Lisabonskou deklarací, pod kterou jsme jako Česká republika podepsáni, byla vytvořena Evropská platforma pro boj proti bezdomovectví. Umožňuje efektivní spolupráci s místními aktéry, jako jsou města a poskytovatelé služeb. Díky této platformě se daří šířit dobrou praxi, inovativní postupy a další aktivity, které napomáhají k ukončování bezdomovectví.

Do bytové nouze se dostávají různorodé cílové skupiny: rodiče samoživitelé, osoby se zdravotním postižením, staří lidé s nízkými příjmy, často vdovy a vdovci, lidé opouštějící různá zařízení apod. Žádný nástroj sám o sobě ale neřeší problém všech sociálně vyloučených skupin, vždy musí jít o komplex různých nástrojů. Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) dlouhodobě připravuje a také již realizuje několik takových opatření.

Pokud mluvíme o ukončování bezdomovectví, primárním opatřením by mělo být zajištění dostupného bydlení pro každého. Jsem rád, že už nyní existují výzvy na podporu sociálního bydlení v OPZ+, které spravuje náš resort. Díky výzvam číslo 007 a 101 aktuálně funguje 39 projektů napříč celou ČR. Tyto obce a neziskové organizace si vzaly za cíl pomoci lidem, kteří doposud neměli šanci najít vhodné bydlení. Projekty počítají se zabydlením více než šesti set domácností, napříč projekty vznikne celkem patnáct kontaktních míst pro bydlení a osm sociálně realitních agentur. Navíc výzvy umožňují zapojení dalších užitečných

nástrojů, jako je deinstitucionalizace či podpora multidisciplinárních týmů. Stejně jako u předchozích dvaceti devíti projektů, i nyní bude náš resort s realizátory v následujících třech letech aktivně spolupracovat, a to skrze projekt *Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR*.

Ještě důležitějším systémovým krokem pro ukončování bezdomovectví bude zákon o podpoře bydlení, který nyní vzniká ve spolupráci resortů Ministerstva pro místní rozvoj (MMR) a MPSV. Zmíněný projekt hraje velmi důležitou roli pro přenos zkušeností a dobré praxe realizátorů. Zákon by měl přinést dlouho očekávané legislativní ukotvení podpory lidí v bytové nouzi či bytovou nouzi ohrožených. Tři hlavní pilíře zákona tvoří: kontaktní místa pro bydlení, garantované bydlení a asistence v bydlení. Více o zákoně se dozvíte v rozhovoru s ministrem pro místní rozvoj Ivanem Bartošem na stránkách tohoto magazínu.

Přes všechny snahy však bohužel není možné v současnosti zabydlet veškeré potřebné skupiny obyvatel. Je tedy nutné jim zajistit adekvátní podporu také mimo oblast bydlení.

Dalším bodem je proto novelizace zákona o sociálních službách. V rámci ní by mělo dojít k úpravě parametrů, které by měly zlepšit situaci osob bez domova. Konkrétně jde o snížení prahů a rozšíření činnosti azylových domů na tzv. mokré a doléčovací.

Je nutné řešit nastavení systému sociálních služeb tak, aby umožňoval lepší dostupnost pro všechny cílové skupiny. Považuji rovněž za významné, aby se celé třídění sociálních služeb rozdělilo tak, aby žádná kategorie ETHOS (Evropská typologie bezdomovectví) systémem nepropadávala.

Velkým tématem, o které se gesčně dělíme s Ministerstvem zdravotnictví (MZ), je zdravotně sociální pomezí a zlepšení zdravotní péče pro oso-

by bez domova. V této oblasti řešíme témata: problematiky následné péče, dostupnosti psychiatrické péče pro osoby bez domova, zpřístupnění zdravotní péče poskytované přímo v terénu (street medicine), a rovněž udržitelnost ordinací pro osoby bez domova. Jde o velmi přínosná a mezinárodně uznávaná řešení, která si zaslouží větší rozšíření napříč naším státem.

Závěrem bych rád zdůraznil, že kromě více než 270 tisíc lidí v bytové nouzi je třeba se soustředit také na řešení situace osob ohrožených ztrátou bydlení, nacházejících se v energetické chudobě či majících nadměrné náklady na bydlení. Aktuálně je jich 1,27 milionu po celé ČR. V první řadě je důležité zaměřit se na efektivní prevenci bytové nouze a sociálního vyloučení. I na to myslí již zmíněný zákon o podpoře bydlení. Věřím, že se nám díky chystaným změnám i projektu *Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR* podaří přijmout opatření, která pomohou včas řešit obtížnou situaci osob bez domova či osob v bytové nouzi.

Přeji Vám všem hezké a pohodové letní dny.

River, foto z The Centre for Homelessness Impact

Editorial

Milé čtenářky a čtenáři,

vítáme vás na stránkách on-line magazínu **Mít domov**, který navazuje na [Zpravodaj sociálního bydlení](#), jenž vycházel v minulých letech. Hlavní novinkou, kterou magazín přináší, je to, že jednotlivá čísla budou tematicky zaměřena.

S novým konceptem přichází i změna názvu. Ačkoliv i nadále budou novinky z oblasti sociálního bydlení důležitou součástí jednotlivých vydání tohoto periodika, páteří jednotlivých čísel budou nově delší a více odborné texty na vybraná témata. Budeme klást větší důraz na zveřejňování zkušeností ze zahraničí, výsledků různých výzkumů a informování o politikách a přístupech, které jsou založené na důkazech. Vzhledem k tomu, že časopis publikujeme on-line, tak je plný hypertextových odkazů, které jsou [modře](#) zvýrazněny.

Možná trochu poetický název Mít domov navazuje na kampaň [mitdomov.cz](#), kterou jsme vytvořili v minulém roce jako reakci na zhoršující se finanční situaci řady českých domácností. Sousedství mít domov vystihuje podle nás podstatu úsilí, o kterém bychom chtěli na stránkách naše-

ho časopisu informovat. Domov není nemovitost nebo investice, ani byt nebo pokoj. Domov je místo, ke kterému máme pozitivní emoční vazbu, kde máme svobodu, soukromí, cítíme se v bezpečí, které nám poskytuje záze-
mí, jistotu a v jehož okolí navazujeme sociální vazby. Na to, zdali se někde cítíme doma, má velký vliv podoba našeho sousedství, naší čtvrti, našeho města. Pod spojením „mít domov“ se zkrátka schovává velká část toho, o co by systémy sociálního a dostupného bydlení měly usilovat a na co by se mělo myslet při plánování a rozvoji obcí. Je nám samozřejmě jasné, že obce svou bytovou a sociální politikou nemohou vytvářet domovy, ale pouze co nejlepší podmínky pro jejich vznik. Mít domov je cíl, na kterém se musí podílet jak sami občané a jejich komunity, tak stát, kraje i municipality. A stejně jako tvorba domovů je společným úsilím, tak jejich ztráta není jen důsledkem špatných osobních rozhodnutí jednotlivců. Pokud se člověk ocitne na ulici, je to také selháním společnosti, která nedokáže zajistit lidem v krizových situacích dostupné a vhodné byty. Jsme toho názoru, že každý by měl mít možnost zažít pro většinu z nás samozřejmý pocit, který popsal jeden z nájemců sociálního by-

dlení, který po devíti letech v ubytovně svůj domov získal: *Já mám nádherný pocit, protože když vejdu do bytu a otevřu si, vím že jsem svým pánem a nikdo mi tu neporoučí, vím že si tam můžu uvařit cokoli a nikdo mi do toho nekouká, kdykoliv se můžu vykoupat.* K tomu by měl dopomoci i připravovaný [Zákon o podpoře v bydlení](#) na jehož potřebnost upozornil i [Ústavní soud](#).

Téma prvního čísla magazínu je obecnější. Je jím zastřešující vize, která by měla udávat směr dílčím snahám o zlepšení situace nejchudších domácností a rámovat krátkodobé a střednědobé cíle programů sociálního bydlení. Tímto tématem je **ukončení bezdomovectví v Evropě do roku 2030**. Když jsme se v různých neformálních diskusích ptali lidí, zda si myslí, že je možné bezdomovectví ukončit, tak jsme často naráželi na pobavené úsměvy, které naznačovaly, jak naivní náš dotaz je. Bezdomovectví je pro řadu z nás neodmyslitelnou součástí moderních měst. Dovedeme si představit, že je možné jej zmírňovat různými noclehárnami a komunitními centry, nikoliv však vyřešit. Takové reakce jsou možná dány i vzájemným nepochopením. Podobně jako [právo na přiměřené bydlení](#) neznamena byty zdarma pro všechny, tak ukončení bezdomovectví neznamená, že už se nikdy nikdo neocitne na ulici. Smyslem snah o ukončení bezdomovectví je to, aby se co nejméně lidí dostávalo do bytové nouze a v případě, že se i přes rozsáhlá preventivní opatření někdo ocitne bez domova, tak aby jeho/její pobyt na ulici nebo v nevhodném či provizorním bydlení trval co nejkratší čas (maximálně v řádech týdnů).

Evropa má dva hlavní vzory, které šíří inspiraci a naději, že snahy o ukončení bezdomovectví jsou reálné. Těmi jsou Vídeň a Helsinky. Zatímco Helsinky vlastní 63 500 bytů (17 % bytového fondu města), Vídeň vlastní 220 000 bytů (25 % bytového fondu). Z takto

rozsáhlého fondu mají prospěch nejen ti nejchudší, ale i velká část ostatních obyvatel města. I to je důvodem, proč je v těchto lokalitách sociální bydlení daleko lépe přijímáno. Sociální a dostupné bydlení musí jít ruku v ruce. Z Finska se dále můžeme inspirovat v tom, že systémy sociálního bydlení se neobejdou bez spolupráce státu, obcí a neziskových organizací, která je založena na přijetí společného cíle a sdílení stejných hodnotových východisek. K tomu může přispět i shoda většiny společnosti na tom, že bydlení je právo. Finsko nám ukazuje, že aby nějaký systém byl funkční, musí se co nejvíce přizpůsobit lokálním podmínkám a zvyklostem. Proto si ukončování bezdomovectví žádá různorodost a kreativitu. Doufáme, že texty v tomto čísle pro Vás budou inspirativní. Již nyní pracujeme na příštím tématu magazínu Mít domov, kterým bude prevence ztráty bydlení. Pokud byste se chtěli podělit o zajímavou zkušenost, neváhejte nás oslovit.

Přejeme Vám příjemné čtení!

Za tým projektu Podpora sociálního bydlení Josef Hawel

Aby byl náš magazín pro čtenáře, co nejzajímavější, prosíme vás o vyplnění [evaluačního dotazníku](#). Pokud máte zajímavé novinky z oblasti sociálního a dostupného bydlení či ukončování bezdomovectví, budeme rádi, když nám je pošlete. Napište nám i v případě, že byste chtěli do našeho časopisu přispět vlastním článkem nebo komentářem. Kontaktovat nás můžete na e-mailovou adresu josef.hawel@mpsv.cz. ■

Na následujících několika stranách shrneme **novinky** související se sociálním bydlením, které proběhly vždy od posledního vydání tohoto magazínu. Rozdělujeme je pro přehlednost do tří částí. V první se podíváme k nám do projektu a na Ministerstvo práce a sociálních věcí. V další pak k dalším aktérům po celé ČR a v poslední přineseme aktuality ze zahraničí.

Novinky z MPSV

Jak už uvedl ve svém úvodním slově ministr Jurečka, zásadní změnu by podpora bydlení měla zaznamenat skrz připravovaný stejnojmenný zákon, na jehož nastavení MPSV v předchozích měsících intenzivně spolupracovalo s MMR a zástupci dalších resortů. Oblasti podpory lidí v bydlení se dotknou i další dvě připravované legislativy: jak novela zákona o sociálních službách, tak tzv. profesní zákon o sociálních pracovnících. Již 1. 7. bude spuštěna třetí akce Milostivé léto, jež se bude týkat odpuštění vybraných dluhů vzniklých v souvislosti s daňovým systémem. Ve stejný den také dojde k zásadním změnám v poskytování humanitární dávky a souvisejícího bydlení pro uprchlíky z Ukrajiny.

LEGISLATIVA / Zásadní systémovou změnu ve snižování počtu osob v bytové nouzi by měl přinést **Zákon o podpoře v bydlení**, který připravuje MMR ve spolupráci s MPSV a dalšími resorty a partnery v oblasti bydlení. Má za sebou úspěšně již vnitřní připomínkové řízení a do konce června může být komentován v mezirezortním připomínkovém řízení. Jeho návrh by měl doputovat na vládu do konce roku 2023 a měl by být účinný od ledna 2025. Jeho přijetím má vzniknout jednotný systém podpory v bydlení pro obce i jednotlivé úrovně veřejné správy. Zároveň má dojít k ukotvení a provázání činností sociální práce s podporou v bydlení včetně zajištění dlouhodobosti a stability jejího financování. Velký důraz má být kladen na prevenci ztráty bydlení, kdy mj. skrz jednotné kontaktní místo pro

bydlení na ORP lidé najdou pomoc včas. Více informací na toto téma naleznete v rozhovoru s Ivanem Bartošem v tomto čísle nebo na stránkách **MMR**, či v našich **webinářích**. Velmi důležitou součástí návrhu zákona je i **Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace (RIA)**, kde můžete nalézt nejaktuálnější data k bytové nouzi v ČR.

VÝZKUM / Na konci roku 2022 jsme zveřejnili výsledky **Sčítání osob bez domova**. Z výsledků vyplývá, že se v ČR nachází přibližně 270 000 osob v bytové nouzi. Lidí bez střechy (přespávajících venku a v noclehárnách) žije v ČR 12 000, přičemž jednoznačně převažují muži (celkem 80 % mužů). V azylových domech je v ČR ubytováno 5 981 osob, v bytové nouzi v ubytovnách a jiných ubytovacích zaří-

zeních je celkem 12 445 osob. Osob v bytové nouzi žijících v nevhodném bydlení je 16 058. Tato čísla zohledňuje připravovaný zákon v Hodnocení dopadů regulace (RIA).

VÝZKUM / V dubnu 2023 proběhlo **sestkání v rámci evropského Výboru pro sociální ochranu (SPC)**, na kterém Česká republika představovala svoji bytovou politiku. Hodnotící zemí bylo Estonsko. Ve zprávě zaznělo, že: *Dostupnost bydlení v Česku patří v posledních pěti letech k nejhorším v EU. Nízký počet sociálních bytů navíc nemůže uspokojit poptávku všech nízko-příjmových a zranitelných domácností (v roce 2019 tvořil 0,4 % celkového bytového fondu oproti 7-8 % v průměru EU) a stávající příspěvky na bydlení nejsou dostatečně využívány.* Pozitivně však byla hodnocena příprava návrhu zákona o podpoře bydlení a aktivní politický zájem o oblast bydlení. Naopak hůře byla hodnocena nedostatečná provázanost řešení bydlení mezi rezorty a fungování samosprávy obcí v oblasti bydlení.

LEGISLATIVA / MPSV intenzivně pracuje na přípravě **Zákona o sociálních pracovnících, tzv. „profesní zákon“**. Cílem zákona je primárně definovat činnost a oblasti sociální práce a postavení sociálních pracovníků, doplňkovým cílem je také zajistit garanci kvality jiných odborných činností při výkonu sociální ochrany. Předpokládá se, že zákon bude předložen vládě na konci roku 2023.

PROJEKTY / V dubnu 2023 spustilo MPSV nový projekt s názvem **„Podpora implementace koordinovaného přístupu v systému poskytování sociální ochrany v ČR“**. Předmětem projektu bude vytvořit podmínky pro aplikaci case managementu do systému sociální ochrany ČR na všech jeho úrovních.

UDÁLOST / V létě 2023 opět proběhne akce **„Pojistné milostivé léto“**. Lidé dlužící České správě sociálního

zabezpečení (ČSSZ) se budou moci v průběhu letošního léta zbavit svých neuhrazených závazků vůči státu, aniž by museli platit penále nebo exekuční náklady. Odpuštění penále se bude vztahovat jak na fyzické, tak i právnické osoby. Vláda tak schválila návrh zákona, který to umožní za podobných podmínek, jako tomu bylo v případě Milostivého léta I a II. Podobný systém bude platit také v souvislosti s daňovými dluhy. Podmínkou odpuštění penále a exekučních nákladů je uhrazení dlužného pojistného, které k 30. 9. 2022 účtne evidovala příslušná správa sociálního zabezpečení, a to nejpozději do 30. 11. 2023, případně v dohodnutém splátkovém režimu.

LEGISLATIVA / Od 1. 7. 2023 nabyde účinnosti novela zákona **Lex Ukrajina 5**, v rámci níž dojde k výrazným změnám v humanitární dávce. Humanitární dávka bude od 1. července sloužit jako příspěvek na náklady spojenými s životními potřebami i bydlením. Příspěvek pro solidární domácnost přestane být vyplácen. Aby mohl cizinec s dočasnou ochranou dostat plnou výši započitatelných nákladů, musí bydlet na základě nájemní smlouvy v bytě, který je zapsán v evidenci bytů a smluv MPSV. Ubytování uprchlíků a solidární domácnosti budou ze strany státu podporovány i po 1. červenci, půjde ale o jinou formu, než je tomu nyní. Lidé s dočasnou ochranou budou poskytovatelům ubytování platit nájem, pomoc státu na bydlení uprchlíci dostanou přímo v rámci humanitární dávky, a to právě v podobě započitatelných nákladů na bydlení. Jejich plnou výši je možné získat pouze v případě, kdy uprchlík bude bydlet v bytě, který jeho majitel zapíše do evidence bytů a smluv MPSV. Dále dochází ke změně koncepce nouzového ubytování, které bude nadále bezplatné pouze 150 dní po udělení dočasné ochrany a po této době bude bezplatné pouze pro zranitelné osoby. Výše humanitární dávky se nově již od prvního měsíce naváže na částku životního minima podle věku, a to

po dobu prvních 150 dnů. Následně dojde ke snížení částky na existenční minimum. Výjimkou budou zranitelné skupiny, kterých se tato přísnější pravidla týkat nebudou. Jde o děti, studenty, těhotné ženy, osoby starší 65 let, pečující o dítě do 6 let, lidi se zdravotním postižením a ti, kteří o ně pečují. Veškeré důležité informace k těmto změnám jsou k dispozici na webu MPSV. Naleznete zde jak informace o [humanitární dávce](#), tak orientační kalkulačku výpočtu humanitární dávky. Na stránkách MPSV si můžete stáhnout také [informační leták](#), který se věnuje tomu, co mohou dělat lidé z Ukrajiny, když nemají v ČR kde bydlet. O tom, jaké [změny přinese Lex Ukrajina 5](#), jsme natočili webinář, který je dostupný na našem YouTube kanále.

LEGISLATIVA / MPSV vydalo Instrukci č. 5/2023, v rámci které dojde ke sjednocení postupu při určení v místě obvyklého nájemného. Na potřebu jednotného zákonného postupu pro ÚP ČR, ve kterém by měl být usměrněn postup stanovování obvyklého nájemného vnitřními předpisy, upozorňoval již před rokem Úřad veřejného ochránce práv v „[Analýze stanovování obvyklého nájemného v praxi úřadů práce při rozhodování o doplatku na bydlení](#).“ V instrukci jsou vyjasněny pojmy jako je „v místě obvyklé nájemné“, „místo“, „byt“, „přiměřenost bytu“. Za standardní formu bydlení je považováno bydlení ve funkčním vyhovujícím bytě. V případě zjištění, že osoba nehradí náklady na bydlení, stanoví ÚP ČR přímou úhradu nákladů na bydlení prostřednictvím dávky (ustanovení § 42 odst. 3. ZPHN). Důležité je, že dávka se z důvodu, že osoba náklady na bydlení neuhradila, neodejímá a nevyčísľuje se přeplatek na dávce. S klientem je důležitý výkon sociální práce. Srovnatelné nájemné musí být vždy doloženo z aktuálně srovnatelných bytů obdobných velikostí, tj. malé, střední a velké. Přihlíží se též k jejich kvalitě, k místu kde se byt nachází. Pro účely určení v mís-

tě obvyklého nájemného je ÚP ČR povinen shromažďovat podklady, ze kterých je zjevné, že stanovená výše v místě obvyklého nájemného je aktuální. U nájemních smluv musí být vždy uvedeno datum uzavření smlouvy. V případě družstevních bytů, které užívají členové družstva, se obvyklé nájemné nezjišťuje. To samé platí u nájemného ve společenství vlastníků jednotek a vlastnické formy bydlení. ÚP ČR je povinen stanovit v místě obvyklé nájemné pouze pro obce, ve kterých žijí osoby v hmotné nouzi. Pro určení v místě obvyklého nájemného vychází ÚP ČR z informací o srovnatelných bytech, kdy *srovnatelným nájemným rozumí nájemné placené v současné době za srovnatelný byt v domě ve srovnatelném místě a v obdobných dalších podmínkách rozhodných pro výši ujednaného nájemného*. V místě obvyklé nájemné se stanoví zvláště pro tržní byty a zvláště pro obecní/městské byty. ÚP ČR je povinen výši v místě obvyklého nájemného pravidelně 1x ročně aktualizovat.

Energetická krize a její řešení

V první polovině roku 2023 se MPSV zaměřilo zejména na řešení energetické krize, která [citelně postihla](#) velký počet českých domácností. Do jejího řešení zahrnuje např. pomoc ze strany dávkového systému, zaměřilo se na budování poradenské sítě ve formě energoporadců na úřadech práce a ve spolupráci s rezortem životního prostředí vytvořilo program [Zkrotíme energii](#).

V návaznosti na aktuální energetickou krizi byla přijata řada opatření pro eliminaci negativních dopadů (nejen) na české domácnosti:

- **Úsporný tarif** (platil do konce roku 2022; výše příspěvku na elektřinu dle typu odběrného místa 2000 Kč nebo 3500 Kč).
- **Plošné stropování cen elektrické energie a zemního plynu** (pla-

tilo pro všechny domácnosti a to do 1. 1. 2023).

- **Změna normativních nákladů – zvýšení příspěvků na bydlení.** O dalších změnách v souvislosti s příspěvkem na bydlení, které platí od 1. 1. 2023 se dočtete na [stránkách ÚP ČR](#).

PORADENSTVÍ / Mezi další nástroje, které pomáhají občanům při řešení obtíží s nárůstem cen energií, patří zřízení pozice **energoporadců** na krajských a okresních pracovištích ÚP ČR. Jejich prostřednictvím se občané dozvědí komplexní informace týkající se řešení nákladů spojených s energiemi, poradci zároveň mohou poskytnout informace např. o příspěvku na bydlení či dokáží nasměrovat na konkrétní instituce – mimo jiné na místní akční skupiny (MAS), které se zaměřují na poskytnutí poradenství v rámci programu [Nová zelená úsporám Light](#).

DOTACE / Nová zelená úsporám Light je program určený seniorům a domácnostem s nízkými příjmy (vlastníkům a spoluvlastníkům domů/bytů). Byl připraven se záměrem maximálně omezit potřebu vlastních finančních prostředků na realizaci úsporných opatření, která mají pomoci ohroženým domácnostem snížit náklady na bydlení. Součástí Nové zelené úsporám Light je rozsáhlá poradenská síť Místních akčních skupin a konzultačních středisek [EKIS](#). Jejím cílem je bezplatná asistence na cestě k dotaci z Nové zelené úsporám Light a je dostupná pro všechny zájemce. Není proto nutné platit realizačním firmám za zprostředkování této služby. Seznam poradců, na které je možné se obracet, naleznete na [Poradenství NZÚ Light](#).

WEB / MPSV ve spolupráci s MŽP současně vytvořilo program **Zkrotíme energii**, jehož cílem je ochránit domácnosti před vysokými cenami energie a hrozbou pádu do energetické chudoby. Jedná se o ucelený systém,

který je rozdělen na dvě části. První část je edukativní a zaměřuje se na poskytování informací ohledně možností zvyšování energetické soběstačnosti domácností. Poradenství zajišťují proškolení a zkušení pracovníci. V rámci tohoto programu vznikl manuál [Zkrotíme energii v domácnostech – manuál pro pracovníky ÚP ČR a sociální pracovníky](#). Na tomto webu je k nalezení energetická kalkulačka, která veřejnosti pomůže najít konkrétní rady, jak bezprostředně ušetřit podle toho, v jakém typu stavení bydlí a jakým způsobem je v něm zajištěno vytápění.

V dubnu 2023 vyhlásilo MŽP a Státní fond životního prostředí novou výzvu [kotlíkových dotací](#). Výzva s alokací 1,7 miliardy korun pokryje zhruba 15 tisíc výměn pro ty nejzranitelnější domácnosti – zejména seniory a domácnosti pobírající příspěvek na bydlení. Zájemci mimo tuto skupinu mohou využít dotace na výměnu zdrojů z Nové zelené úsporám, která od září nově nabídne i příspěvek na výměnu starých plynových kotlů za tepelná čerpadla.

PROJEKT / V roce 2023 na MPSV vznikl projekt **Prevence energetické chudoby prostřednictvím sociálních inovací**. V rámci tohoto projektu vznikne analýza, která bude mít za cíl zjistit, jak a proč se do stavu energetické chudoby domácnosti reálně propadají, na jaké konkrétní skupiny obyvatelstva a v jaké míře dopadá, proč se jí nedaří předcházet, jaké faktory ji ovlivňují, jaké má souvislosti a dopady a proč se nedaří efektivně využívat současná státní opatření/politiky. Dále se v rámci projektu bude testovat belgický model pronájmu úsporných domácích spotřebičů, který nezatíží rozpočet domácností a neprohlubuje jejich zadlužování a je úzce provázán s krátkodobým a dlouhodobým poradenstvím v oblasti energetických a finančních úspor.

VÝZKUM / V květnu 2023 vyšla **eva-**

luační zpráva Housing First: Rok po nastěhování (změny u zabydlených domácností). Zprávu, která se věnuje vyhodnocení projektů podpořených v rámci výzvy č. 108 OPZ Podpora programu Housing First, vypracovalo evaluační oddělení MPSV. Dočtete se v ní, jak se změnila situace domácností rok od chvíle, kdy byly zabydleny do standardního bydlení, a to zejména v oblastech zdraví, zaměstnání, školních výsledků dětí, duševní pohody apod. Nové bydlení si po 12 měsících udrželo více než 85 % zabydlených domácností.

MÉDIA / V roce 2023 **ÚP ČR začal vydávat podcast**, kde informuje o jednotlivých dávkách, novinkách a dalších zajímavých věcech. Z oblasti bydlení stojí za zmínku díly **Příspěvek na bydlení – NOVINKY od ledna 2023**, **Příspěvek na živobytí** a **Mimořádná okamžitá pomoc – vše co jste potřebovali vědět**.

Novinky z projektu Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR

PROJEKT / Od 1. 1. 2023 je v rámci výzvy č. 004 OPZ+ realizován projekt nazvaný **Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR**. Mezi projektové aktivity patří metodická a informační podpora realizátorům sociálního bydlení z řad obcí

i NNO (konzultace, pořádání workshopů a konferencí apod.) i základní poradenství občanům v bytové nouzi. Dále se projekt zaměřuje na tvorbu metodik, propagačních a vzdělávacích audiovizuálních materiálů, přípravu vzdělávacích kurzů a participuje i na tvorbě zákona o podpoře v bydlení.

PROJEKT / Díky výzvam č. 007 OPZ+ a č. 101, specifická část B OPZ+, na které bylo alokováno zhruba 690 milionů Kč, podporuje nově osoby v bytové nouzi **39 projektů, které v průběhu tří let plánují zabydlet přibližně 800 domácností.** Kromě samotného zabydlování domácností v bytové nouzi projekty podporují další jedince v tom, aby si udrželi jejich stávající bydlení a neskončili na ulici nebo v ubytovnách. V rámci těchto projektů bude fungovat 15 kontaktních míst pro bydlení, na která se mohou obracet všichni, kteří potřebují pomoci v otázkách bydlení.

Dále vznikne osm sociálních realitních agentur, které budou oslovovat soukromé majitele bytů a nabízet jim spolupráci a zapojení se do lokálních systémů sociálního bydlení. Kromě těchto aktivit budou některé z organizací zavádět pozice domovníků, pracovat na komunitních aktivitách, řešit diskriminaci při hledání bydlení, vytvářet multidisciplinární týmy, pomáhat lidem odejít z institucí do

nových domovů a vytvářet strategické dokumenty, které pomohou rozvíjet sociální bydlení v daných lokalitách. Nejvíce projektů je realizováno v Hlavním městě Praha (celkem 11 projektů). Z toho dva projekty realizuje MHMP, jeden projekt městská část Praha 7 a jeden Centrum sociálních služeb, příspěvková organizace hlavního města Prahy; dále pět NNO, které podepsaly s MHMP memoranda, ve kterých magistrát přislíbil, že poskytne pro projekty své byty; a dvě NNO, které samy hledají byty na volném trhu.

Nové webináře projektu Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR:

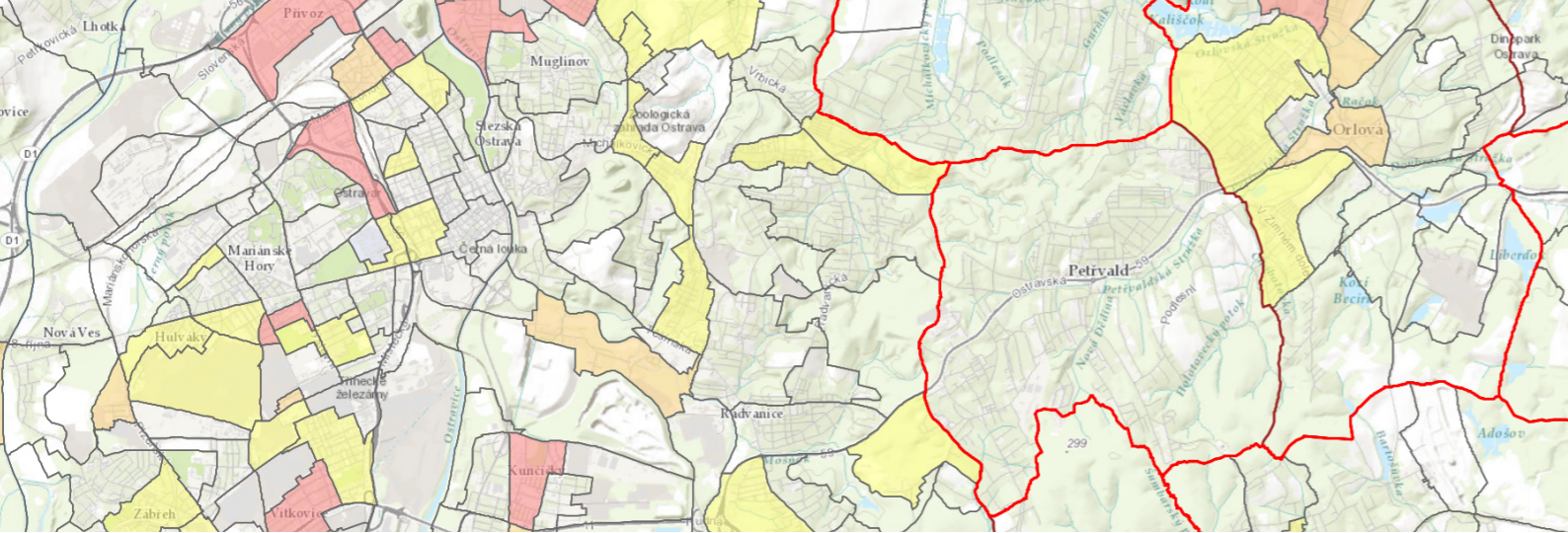
- Energetická chudoba a její řešení (duben 2023)
- Sociální realitní zprostředkování – hledání „sociálních“ bytů na soukromém trhu (květen 2023)
- Nájem bytu v otázkách a odpovědích (červen 2023)
- Základy práce s klientem s agresivním chováním (červen 2023)

- Multidisciplinární týmy (červen 2023)
- IPS (Individual Placement and Support) – výběr a získání práce (červen 2023)
- Lex Ukrajina 5 a jeho dopady na situaci s bydlením pro uprchlíky z Ukrajiny (červen 2023)
- Prevence a řešení závadového hmyzu v bytech
- Pouliční medicína

Proběhlé akce:

- Úvodní setkání sociálních realitních zprostředkovatelů a zprostředkovatelek (březen 2023)
- Promítání videosérie Mít domov v CAMP (duben 2023)
- Kontaktní místa pro bydlení (KMB) – aktuální praxe a role KMB v rámci připravovaného zákona o podpoře v bydlení (květen 2023), spolupořádáno s Platformou pro sociální bydlení a městskou částí Praha 7
- Úvodní setkání peer konzultantů a konzultantek (červen 2023)

Novinky z ČR

DATA / Od poloviny roku 2022 je dostupná mapová a datová aplikace **Lokality sociálního vyloučení a segregace**, která bude po zpracování nejnovějších dat za rok 2022 aktualizována. MPSV se domluvilo s týmem prof. Sýkory z Přírodovědecké fakulty na formátu předávaných dat, které umožní jejich efektivnější zpracování na platné Základní Sídlní Jednotky. Díky této mapě se můžete dozvědět, kde je vhodné a kde nevhodné zavádět sociální bydlení. Cílem map je prevence utváření a zmírnění existující segregace. Na stránkách www.segregace.cz, naleznete podrobný návod k tomu, jak mapu používat, interpretovat a další tři mapy: **Dynamika sociálního vyloučení: vývoj prostorového rozmístění osob v hmotné nouzi**, **Nadprůměrný výskyt osob v hmotné nouzi**, **Lokality rezidenční segregace**. Tyto mapy mohou být pro obce užitečným zdrojem informací pro formování jejich koncepcí sociálního bydlení.

DATA / Společnost PAQ Research na konci roku 2022 publikovala data, ze kterých vycházela při zpracování **Mapy vzdělávacího neúspěchu**. Na jejich stránkách (datapaq.cz) můžete vytvářet vlastní mapy a grafy. V nabídce je téměř 70 volně kombinovatelných ukazatelů a možnost zobrazení dat pro různě velká území (ORP, okres, kraj). Data vám umožní například lépe pochopit, jaký je vztah mezi

vzdělávacími problémy a bytovou nouzí u dětí. O podobách nerovnosti ve vzdělávání a jejich souvislosti s bydlením se můžete dozvědět více v našem starším **webináři** s Danielem Prokopem. Další informace naleznete na stránkách www.mapavzdelavani.cz.

PROJEKT / Agentura pro sociální začleňování (ASZ) v lednu odstartovala projekt **Rozvoj systémů pro sociální začleňování podpořený z Operačního programu Zaměstnanost+**. V jeho rámci poskytne odbornou podporu a poradenství čtyřiceti obcím, svazkům obcí a Místním akčním skupinám. Cílem je dosáhnout zlepšení v oblastech, jako jsou bydlení, dluhy, zaměstnanost nebo bezpečnost. Součástí podpory bude také příprava výzkumů a analýz, které přinesou datové podklady pro plánovaná opatření.

UDÁLOST / Agentura pro sociální začleňování v březnu uspořádala v Liberci velkou konferenci na téma **Rozvoj sociálního a dostupného bydlení: stát, kraje, obce**. V zápisu z akce si můžete přečíst, jak vzniká zákon o podpoře bydlení, i to, jaké mají obavy z nového zákona některé obce a kraje. Kromě diskuze nad zákonem naleznete v zápisu a v prezentacích řečníků a řečnic zajímavé informace o tom, co může v oblasti sociálního bydlení dělat kraj (když obce jsou neaktivní) i to, jak mohou kvalitní data sloužit k zefektivně-

ní státních a regionálních politik v oblasti bydlení a sociální inkluze.

UDÁLOST / V dubnu ASZ uspořádala setkání partnerů projektu **„ASZ jako inovační aktér politiky sociálního začleňování“** na téma dávky hmotné nouze v evidenci ÚP ČR. Na jejich webových stránkách si můžete pustit záznam z této akce.

UDÁLOST / Několik let řešily soudy případ romských nájemců, kteří byli pod příslibem lepšího bydlení vystěhováni z obecního bytu do bytu nižší kategorie, který byl v nevyhovujícím technickém stavu. Tito nájemci se bránili soudně a vinili obec, že její bytová politika vede k udržování sociálního vyloučení a k segregaci. V roce 2018 krajský soud tuto žalobu zamítl, později ji zamítl i Nejvyšší správní soud. Obec se bránila tím, že daní nájemci nehradili řádně nájemné. Celý případ se dostal až k **Ústavnímu soudu, který letos (květen 2023) zveřejnil svůj nálezn**. V něm se můžete dočíst, o tom, že absence odpovídající zákonné úpravy sociálního bydlení v ČR, je neudržitelná a směřuje proti našim mezinárodním závazkům a je v něm obsaženo i shrnutí z analýzy systémů sociálního bydlení v pěti evropských zemích: ve Francii, Irsku, Německu, Španělsku a na Slovensku. Ač ústavní soud nakonec potvrdil rozsudek krajského a Nejvyššího správního soudu, tak k celému případu v nálezu dodává: *Poskytování bydlení za jasně stanovených podmínek je podle Ústavního soudu jedním ze základních nástrojů řešení sociálních a ekonomických problémů na místní i regionální úrovni. Proto Ústavní soud – byť s vědomím doktríny politické otázky – apeluje na zákonodárce, aby provedl aktivní kroky k přijetí zákona o sociálním bydlení, který by v České republice stanovil obcím konkrétní opatření a nástroje pro uspokojování bytové potřeby jejich občanů. Jinak hrozí vyostření krize v oblasti sociálního bydlení. Je přitom dlouhodobě zjevné, že se tyto obtíže budou v budoucnu dotýkat nejen osob*

ohrožených chudobou, ale s ohledem na inflaci a narůstající ceny energií i střední třídy, seniorů, samoživitelů, studentstva a mladých osob. Nadto se v obecné rovině nevyhovující bydlení a nedostatečné sociální bydlení a obchod s chudobou výrazně dotýká vybraných regionů České republiky.

Z MÉDIÍ / V první polovině roku 2023 na stránkách HateFree Culture vycházel **dokumentární seriál Když je byt vším**. Časosběrná minisérie čtenářům a čtenářkám přináší příběhy lidí, kteří po mnoha letech života na ulici dosáhli na městský byt od pražského magistrátu. Celým procesem „zabydlování“ s nimi prošel fotograf a dokumentarista Petr Zewlakk Vrabec a novinářka Martina Křížková. V prvním díle tohoto seriálu se dozvíte o tom, co se dělo v pražské bytové politice během minulého volebního období a jak se k bezdomovectví přistupuje u nás a v zahraničí. Druhý díl je o paní **Darině** (59), která se nepohodla s rodinou a odstěhovala se z Karviné do Prahy, zaměstnavatel ji přestal vyplácet mzdu, přišla o bydlení, zemřela ji kamarádka, měla vážné zdravotní problémy a skončila na ulici. V třetím díle se dočtete o příběhu **Josefa** (63), jehož manželka propadla závislosti na heroinu, což mělo za následek neplacení účtů a oba skončili na ulici. Následoval rozvod a pět let na ulici. Další díl je o paní **Janě** (40), která byla ženou v domácnosti a po rozvodu s manželem skončila na ulici. Poslední příběh je o **Karlovi a Marii**. Karel se rozvedl a neměl kam jít, Marie stále bydlení nezažila ani v dětství. Společně byli v bytové nouzi přes dvacet let. K novému bydlení Karel dodává: *Je nám tu dobře, neprší na nás, nikdo nás nevyhání, jsme tu šťastní a spokojení. Lidé v domě nás už zdraví.*

MÉDIA / V březnu **vyšel nový díl podcastu Ministerský jednorozec**, který se věnuje **evaluaci brněnského projektu Rapid Re-housing**, a od Štěpána Ripky se v něm dozvíte, co všechno obnáší realizace experimentálního

* Randomizovaného kontrolovaného experimentu (randomized controlled trial, RCT). Šlo o náhodné rozdělení rodin v bytové nouzi do intervenční a kontrolní skupiny. Lidem z první skupiny byl pronajat byt a poskytnuta podpora v bydlení a lidem z kontrolní skupiny nikoliv. Metoda umožnila vyhodnotit dopady poskytnutí intervence na zabydlené domácnosti.

ověření*? Proč se vyplatí investovat třetinu financí na projekt na jeho evaluaci? Jaké výsledky Housing First přináší?

VÝZKUM / Platforma pro sociální bydlení finalizuje projekt **Dosledování dopadů Housing First pro rodiny s dětmi v Brně po pěti letech**. V brzké době se tak můžeme těšit na výsledky výzkumu, který sledoval osudy lidí po pěti letech od jejich zabydlení do sociálních bytů a srovnával je se situací rodin z kontrolní skupiny, které byty v rámci projektu nezískaly.

UDÁLOST / V březnu 2023 v Centru architektury a městského plánování (CAMP) **proběhla diskuze s názvem Město staví město**. Diskuze byla o tom, jak město (zejména Praha) může pomáhat řešit bytovou krizi a přispět k dostupnosti bydlení. Debaty se zúčastnili Dominik Landkammer (Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy, IPR), Petr Urbánek (Pražská developerská společnost), Kristýna Andrllová (Městská nájemní agentura), Štěpán Ripka (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR) a Lucie Trlifajová (Bytová komise rady městské části Praha 7). Záznam z celé diskuze si můžete pustit na [stránkách CAMPu](#). Dále v CAMPu vystoupila kanadská urbánní geografka Leslie Kern, autorka knih *Feminist city* (2020, [rozhovor byl veden v angličtině](#)) a *Gentrification Is Inevitable and Other Lies* (Gentrifikace je nevyhnutelná a další lži, 2022). Právě o této její nové knize byl s Leslie Kern rozhovor v rámci Urban talks, celý si ho můžete poslechnout na [stránkách CAMPu](#). V rozpravě se autorka zmiňovaných knih snaží odpovědět na otázky: Jaké kroky máme dělat, abychom gentrifikaci zmírnili, anebo dokonce zastavili úplně?

DOTACE A LEGISLATIVA / Státní fond podpory investic (SFPI) spadající pod MMR **spouští program Nájemní bydlení**. Ten podpoří 800 milionů korun výstavbu hlavně obecních nájemních bytů. Do roku 2025 půjdou ze SFPI

na výstavbu bytů celkem 3 miliardy korun. Ministr Ivan Bartoš při té příležitosti představil sérii souvisejících kroků, kterými resort plánuje zlepšit bytovou situaci v České republice. Kromě investic ze státního rozpočtu a evropských zdrojů ve výši přes 11 miliard korun, je to například **zákon o podpoře v bydlení**, jehož cílem je do deseti let snížit počet lidí v bytové nouzi nejméně o třetinu ze současných asi 154 tisíc. Zákon je od začátku června v **meziresortním řízení**. Všechna tato reformní opatření se dějí v rámci programu **Bydlení pro život**. Více o chystaném zákonu se můžete dočíst v rozhovoru s Ivanem Bartošem, který naleznete v tomto čísle našeho magazínu. Dále si můžete stáhnout související materiály: [prezentace o zákonu](#), [infoleták](#), [závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace \(RIA\)](#). Iniciativa Za bydlení zhodnotila návrh zákona a srovnala ho s předchozími návrhy podobných zákonů. Celé zhodnocení najdete na [desatero.zabydleni.org](#).

MÉDIA / Česká televize uvedla **nový dokumentární seriál s názvem V exekuci**, kterým provádí Radek Hábl z [Institutu prevence a řešení předlužení](#). *Alarmující a doposud skrytý pohled na fungování obchodu s dluhy. Šestidílná dokumentární detektivka rozkrývá systém „dluhového labyrintu“ a na příbězích čtyř hrdinů Aleny, Jany, Zory a Karla odhaluje absurdity systému, které jim komplikují hledání řešení k jejich oddlužení. I přes všechny překážky ukazuje, že z dluhové pasti, ve které se nachází téměř desetina dospělých občanů České republiky, lze najít cestu ven.* (Česká televize)

MÉDIA / Podcast časopisu **Sociální práce** nazvaný **Sociální práce do uší** pokračuje i v roce 2023. V lednu byl zveřejněn zatím poslední díl s názvem **Zabydlovat, bydlet, mít domov** s Danielou Brůnovou ze Spolku PORTAVITA. V tomto díle si můžete poslechnout úvahy nad tím, jaký vliv má zabydlování na děti, co pro rodinu znamená

bydlet, jak vypadá podpora samoživitelů, jaké jsou největší výzvy při práci s mladými dospělými, kteří začínají bydlet sami, jaké jsou principy Housing First a jak může vypadat spolupráce ziskového a neziskového sektoru?

PUBLIKACE / V květnu **vyšlo monotematické číslo Sociologického časopisu** nazvané **Za krizí bydlení: koncepty, kontexty, konverzace a kritika**. V časopise se dočtete např. o **etnografickém výzkumu z jižního Slovenska**, který se věnoval evikci romských nájemců během pandemie covid-19. Dále je na stránkách časopisu akademická debata o tom, zdali programy Housing First mají potenciál „**ukončit bezdomovectví**“ nebo ho pouze „**řeší a nevyřeší**“. Obsahem časopisu jsou rovněž další články, tematické rozhovory se zahraničními autory a recenze na knihy.

VZDĚLÁVÁNÍ / Na stránkách veřejného ochránce práv **byl zveřejněn e-learningový kurz o antidiskriminačním právu**. Jeho součástí je i vzdělávací modul o diskriminaci v bydlení, který je vhodný pro všechny, kdo hledají či nabízejí bydlení. Kurz je zdarma a vhodný pro širokou veřejnost – nevyžaduje právní vzdělání. E-learning vychází ze skutečných případů, které řešil ombudsman. Jsou v něm využity také poznatky a doporučení z výzkumů VOP.

Z MÉDIÍ / V květnu tohoto roku došlo v Brně ke **čtvrtému nejtragičtějšimu požáru**, které Česká republika od roku 1990 zažila. **Oběťmi plamenů se stalo 8 lidí bez domova**. Příčiny požáru dosud nejsou známy. Podobná tragédie není v ČR ani ve světě ojedinělá. V plamenech zahynuli v minulých letech lidé bez přístřeší v Praze, Brně, Říčanech, Pardubicích, Chrasti, Chocni, Příbrami, ve Vrchlabí, Vsetíně, Plzni, Chebu, Frýdku-Místku, Starých Čivčích, Jinočanech u Prahy, Karvině a v dalších městech. Za tyto požáry může absence standardního bydlení. Lidé, kteří nemají v noci světlo, ne-

mají nic na čem by mohli vařit, nemají v zimě teplo jsou odkázáni na oheň. Místa, kde tito lidé jsou nuceni přespávat a přebývat nemají žádné požární zabezpečení. Oheň je tak pro lidi bez domova podobným nebezpečím jako mráz.

VÝZKUM A PUBLIKACE / V červnu vyšla **Zpráva o stavu péče o ohrožené děti v ČR v roce 2023**. V této zprávě naleznete zpracovanou statistickou analýzu dat resortu školství a práce a sociálních věcí v oblasti péče o děti se zaměřením na cílovou skupinu dětí ohrožené zanedbáváním a špatným zacházením. Zpráva vznikla ve spolupráci s MŠMT v rámci Iniciativy 8000důvodů. Ve zprávě se dočtete například to, že u poloviny dětí, které skončí v dětském domově, je jednou z příčin umístění bytová nouze.

WEB / Českobudějovický projekt Housing First **„Zabydlíme Vás na první dobrou“**, který realizuje organizace Mezi proudy o. p. s., má **nový web** ([hfcb.cz](#)). Naleznete na něm například videa, ve kterých se vám představí někteří členové a členky týmu nebo blog, kde se dočtete o novinkách a o příbežích klientů a klientek.

PROJEKT / Platforma pro sociální bydlení bude realizovat nové projekty. V projektu **Posílení a rozvoj systémových řešení v TOP 20 obcích s nejvyšším podílem bytové nouze** se zaměří na analýzy potřeb, bariér a slabých stránek dosavadních služeb a bude usilovat o rozvoj a vytváření systémových řešení ukončování bezdomovectví. V projektu **Podpora úspěšného šíření přístupu Housing First v České republice se zaměřením na vzájemné učení a různé úrovně pokročilosti a znalosti konceptu** bude PSB podporovat rozvoj a kvalitňování přístupu Housing First u nás.

UDÁLOST / V červnu proběhla konference s názvem **Integrovaný přístup v podpoře lidí s duální diagnózou aneb na cestě ke smysluplnému ži-**

votu, kterou uspořádaly organizace Magdaléna o. p. s. a Duální stoly. Záznam z konference naleznete na [YouTube kanálu](#) organizace Magdaléna.

UDÁLOST / V červnu proběhla dvou-denní vzdělávací akce ASZ s názvem **Focus: Bydlení**. Mimo jiné si můžete v [záznamu akce poslechnout](#) zajímavé informace o možnostech financování dostupného bydlení, ať už o těch

aktuálních (IROP+, výzvy 25, 26, 38; SFPI GBER) nebo o těch plánovaných (IROP+ nové výzvy na sociální bydlení, Podpora dostupného nájemního bydlení SFPI; NPO komponenta VI; MMR Ukrajina II).

Novinky ze světa

PUBLIKACE / Prestižní akademické nakladatelství **Routledge vydalo v květnu důležitou příručku, která na bezmála pěti stech stranách mapuje nejnovější vědecké poznání o bezdomovectví**. Knihu editovali dva zkušení odborníci, Joanne Bretherton a Nicholas Pleace, oba z Centra pro politiku bydlení při univerzitě v anglickém Yorku. Jméno Joanne Bretherton nebude neznámé pro čtenářky a čtenáře zajímaví se o genderové aspekty bezdomovectví. Nicholase Pleace bude zase tuzemské čtenářstvo znát díky překladu jeho *Evropské příručky Bydlení především*, případně jako výzkumníka Evropské obser-

vatoře bezdomovectví fungující při FEANTSA. *The Routledge Handbook of Homelessness* představuje titul, který na knižním trhu doposud chyběl. Editorce a editorovi se podařilo vytvořit tým složený z téměř padesáti předních světových odborníků a odbornic věnujících se různým aspektům bezdomovectví z perspektiv různých oborů. Zastoupení mezi nimi jsou vedle obvyklých autorů a autorek z jižní, západní a severní Evropy, Spojených států a Kanady také odborníci a odbornice ze středovýchodní Evropy a Austrálie, ale také z Japonska, Číny a Jižní Ameriky. Knihu tvoří celkem 41 kapitol, jež jsou rozděleny do čtyř

sekcí. První sekce je úvodem do problematiky bezdomovectví, na které autoři a autorky nahlíží z pohledu historie, příčin, definic a kvantifikace. Sekce zahrnuje také kapitolu o vztahu mezi bezdomovectvím a různými režimy sociálních politik. Zařazena je rovněž kapitola věnovaná dopadům pandemie COVID-19 na oblast bezdomovectví. Druhá sekce nahlíží na bezdomovectví z interdisciplinární perspektivy a přináší pohled kriminologie, sociální práce, geografie, feministické teorie a medicínského výzkumu. Třetí sekce se věnuje různým dimenzím bezdomovectví – genderové dynamice, vztahu bezdomovectví a LGBTQ+, zkušenostem různých skupin (mládeže, bezdomovectví rodin s dětmi, migrantů a etnických menšin, veteránů a lidí s komplexními potřebami). Zahrnuta je i kapitola, která na bezdomovectví pohlíží z perspektivy jeho finančních, sociálních a lidských nákladů. Konečně čtvrtá sekce je věnována bezdomovectví v kontextu různých národních států (zařazeny jsou kapitoly věnované Austrálii, Číně, Dánsku, Finsku, Irsku, Itálii, Japonsku, Kanadě, Maďarsku, Německu, Polsku, Portugalsku, Slovinsku, Spojenému království, Spojeným státům, Švédsku a Uruguayi). Knihu zakončuje kapitola věnovaná budoucnosti bezdomovectví od editorské dvojice. Je věnována „bílým místům“ v existujících výzkumech o bezdomovectví, jeho příčinách a řešeních a dále výzvám, jež před ukončováním bezdomovectví staví širší sociální, ekonomické a environmentální faktory. Příručka by určitě neměla minout pozornost nejen studujících, výzkumníků a výzkumnic a tvůrců a tvůrkyň politik v této oblasti.

UDÁLOST / Organizace ze severských zemí založily v dubnu tohoto roku regionální alianci pro ukončování bezdomovectví (*The Nordic Homelessness Alliance*). V alianci se sdružili klíčoví aktéři zabývající se bezdomovectvím z Finska, Švédska, Norska, Islandu a Dánska. Cílem

aliance je ukončení bezdomovectví v severských zemích a vytvoření vzorového modelu ukončování bezdomovectví. V čele aliance stojí Juha Kahila, ředitel pro zahraniční záležitosti finské organizace Y-Foundation (Y-Säätiö). A není tomu tak náhodou. Finsko je totiž jednoznačně nejúspěšnější zemí v ukončování bezdomovectví a to nejen v Evropě ale na celém světě. A Y-Foundation na tom má výrazný podíl. Aliance se chce zaměřovat na vzdělávání (zejména prostřednictvím vzájemného učení), přenos praxí založených na důkazech, výzkum, sběr dat a mapování rozdílů a podobností mezi zapojenými zeměmi. Aliance se rovněž chce věnovat advokační činnosti na lokální, unijní i obecně mezinárodní úrovni. V severských zemích je míra bezdomovectví tradičně nižší než jiných evropských zemích. Přesto se ani tam (s výjimkou Finska) nedaří zapojeným aktérům s problémem vypořádat. Nízká míra bezdomovectví v severských státech souvisí s relativně silným sociálním státem. To, že napříč regionem existuje podobný režim sociálního státu je jednoznačně výhodou, která umožňuje snazší přenos osvědčených praxí mezi jednotlivými státy. Druhé setkání členů aliance proběhlo počátkem června ve Stockholmu při příležitosti konání letošního FEANTSA fóra.

PUBLIKACE / V květnu vydala Federace národních organizací pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA) jarní číslo svého popularizačního magazínu *Homeless in Europe*. Jeho tématem je **bezdomovectví LGBTIQ lidí**. Tomuto tématu se magazín věnoval naposledy v roce 2017 a jak se píše v editoriale, za tu dobu se toho v této oblasti v Evropě mnoho změnilo. Evropa je na jedné straně pro LGBTIQ lidi stále nebezpečnějším místem (v minulém roce došlo k největšímu množství útoků na LGBTIQ osoby a komunitu za posledních 10 let). Pokud jde o bezdomovectví, učinil sektor za posledních pět let významný pokrok. Zatímco v roce 2017 bylo mi-

nimum výzkumů na téma LGBTIQ lidí bez domova, dnes se vědění o této oblasti výrazně posunulo. Realizují se také kurzy zaměřené na zvyšování inkluzivity služeb pro lidi bez domova vůči LGBTIQ lidem a vznikají i specializované služby pro tuto cílovou skupinu. O tom a mnohém jiném se dočtete na stránkách aktuálního vydání časopisu. Zahrnuty v něm jsou články od autorů a autorek z Belgie, Dánska, Irska, Kanady, Německa, Polska a Slovenska.

UDÁLOST / Přístup Housing First se do Německa dostal o něco později než do jiných států. Důvodů pro to bylo více, mimo jiné určité pochybnosti o tom, do jaké míry je přístup nový v zemi s poměrně velkým sociálním bytovým fondem, relativně silnou ochranou nájemníků a první programy zaměřené na zabydlování lidí bez domova zde začaly dříve než v jiných státech (v 80. až 90. letech). První pilotní projekty hlásící se k modelu Housing First tu byly ovšem realizovány později než v Česku. Dnes v Německu fungují projekty Housing First v 21 městech, v některých z nich i dva nebo tři. Až doposud nicméně nepřekročil přístup Housing First rámec jednotlivých pilotních projektů. To by se nyní mělo změnit. **V září loňského roku byl v Brémách založen celostátní spolek sdružující poskytovatele Housing First (Bundesverband Housing First).** Prozatím má spolek 15 členů z Berlína, Brém, Düsseldorfu, Hamburku, Koblence, Kolína nad Rýnem, Norimberku, Sárska, Stuttgartu a Würzburgu. Spolek sídlí v Berlíně a v jeho čele stojí šestičlenné předsednictvo. Členské organizace chtějí spojenými silami usilovat o etablování přístupu Housing First v Německu. Organizacím, které chtějí spustit projekt Housing First, nabízí spolek úvodní i pokročilé školení v přístupu. Členové mezi sebou sdílejí informace a know-how, mj. v rámci nadregionálních případových konzultací, online setkání, odborných konferencí, regionálních workshopů a pracov-

ních skupin. Spolek zastupuje zájmy svých členů v politických diskusích na národní i mezinárodní úrovni (např. prostřednictvím zapojení v Housing First Europe Hubu). Spolek rovněž spolupracuje s americkou organizací Pathways to Housing, jejíž zakladatel Sam Tsemberis stál u zrodu přístupu Housing First. Ne náhodou chce spolek dbát o věrnost (fidelity) projektů vůči původnímu, na důkazech založenému modelu (Pathways) Housing First. Bližší informace o činnosti spolku najdete na jeho [webu](#). Sledovat ho můžete také na [facebooku](#), [twitteru](#) a [instagramu](#).

UDÁLOST / V září v belgické Lovani proběhne 17. evropská výzkumná konference o bezdomovectví. Konferenci pořádá Evropská observatoř bezdomovectví ve spolupráci s lovaňskou Katolickou univerzitou. Jedná se o nejvýznamnější evropskou výzkumnou konferenci o bezdomovectví, která se už tradičně věnuje nejnovějším poznatkům o bezdomovectví a vyloučení z bydlení v celé Evropě i jinde. Výzva k předkládání abstraktů je již uzavřena. Registrace na konferenci pro veřejnost bude naopak otevřena od 3. července. Program nabitý zajímavými tématy a jmény přednášejících a diskutujících konference najdete na stránkách [feantsaresearch.org](#). Zmíníme zde alespoň několik programových bodů: prevence bezdomovectví mladých, kriminalizace bezdomovectví, preference klientů a spoluutváření podpůrných služeb, strukturální bariéry pro řešení bezdomovectví, význam dat pro utváření politik, bezdomovectví žen či měření bezdomovectví. Chybět na programu samozřejmě nebude ani Housing First z různých perspektiv a v různých kontextech. Na konferenci bude možná jen osobní účast (online přenos nebude zajištěn).

MÉDIA / Britská platforma Centre for Homelessness Impact spustila v lednu **první bezplatnou fotobanku nestigmatizujících fotografií lidí**

bez domova. **Fotobanka** obsahuje realistické snímky, jež se snaží narušit negativní představy o lidech bez domova. Fotografie, které zobrazují lidi zažívající bezdomovectví přirozeným a nestereotypním způsobem, jsou k dispozici ke stažení a volnému použití. Na základě **důkazů týkajících se posilujícího účinku negativního zobrazování bezdomovectví** budou v knihovně k dispozici snímky, které nabízejí alternativu k archetypálnímu zobrazení osamělých mužů středního věku přespávajících na ulici a místo toho zachycují širší škálu zkušeností s bezdomovectvím ve Spojeném království, včetně rodin žijících v azylových domech, mladých lidí v noclehárnách „bed and breakfast“ a lidí, kteří přespávají na gauči u známých či příbuzných. Většinu snímků ve fotobance pořídil Jeff Hubbard, fotograf s osobní zkušeností s bezdomovectvím. Jeff strávil nějaký čas na ulici a fotografické techniky se začal učit díky charitativní organizaci pro lidi bez domova Crisis. Nyní pracuje jako fotograf na volné noze a nadále vede fotografické workshopy v organizaci Crisis.*

PUBLIKACE / Vyšla publikace věnovaná evropským a mezinárodním příspěvkům k právu na bydlení. Čerstvě vydaná publikace *The European and International Contribution to the Right to Housing: Standards, Litigation and Advocacy* navázala na loňskou konferenci konanou v Bruselu, jež se věnovala současnému stavu práva na bydlení v EU. Knihu editovali profesor právní vědy Padraic Kenna z univerzity v Galway (Irsko) a Noria Derdek z francouzské advokační organizace Abbé Pierre Foundation. Vydalo ji společně několik organizací (vedle domovských organizací editorské dvojice ještě FEANTSA a Housing Rights Watch). Mezi autory a autorkami, kteří přispěli do publikace, najdeme soudce a právníky pracující národních i mezinárodních institucích a v neziskových organizacích. Mezi klíčová témata, kterým se kniha věnuje,

jsou vedle ústřední otázky, jak lze právo na bydlení v Evropě prosazovat a chránit, evropské právo a závazky členských států, souvislosti se sociálními a environmentálními právy, strategické soudní litigace, požadavek „přiměřenosti“ při nucených vystěhováváních, regulace nájemného, standardy bydlení, sociální bydlení, energetická chudoba a regulace. Kniha je určena tvůrcům a tvůrkyním politik, zákonodárcům a zákonodárkyním, obhájčům a obhájkyňm práva na bydlení, soudcům a soudkyním, politikům a političkám. Publikace je volně ke stažení na [webu Housing Rights Watch](#).

LEGISLATIVA / Ve Španělsku vstoupil v květnu v platnost nový zákon o bydlení, který poprvé v historii země zakotvuje na celostátní úrovni právo na bydlení. Zákon obsahuje několik opatření, jako je regulace cen nájemného ve zatížených oblastech, zvýšení nabídky veřejného bydlení prostřednictvím využití prázdných bytů a omezení možného zvyšování nájemného ze strany pronajímatelů. Zákon také poskytuje lepší ochranu zranitelným rodinám v případě nuceného vystěhování, nabízí možnost arbitráže a zakazuje vystěhování bez předem stanoveného data a času. Celkově je schválení tohoto zákona důležitým krokem vpřed při zajišťování práva na bydlení ve Španělsku, neboť jeho cílem je poskytnout nájemníkům větší ochranu a zlepšit přístup k dostupným možnostem bydlení. Více ve španělštině najdete na stránkách [eldiario.es](#).

PUBLIKACE / VÝZKUM / Evropská nadace pro zlepšení životních a pracovních podmínek (Eurofound), tripartitní agentura Evropské unie, vydala v květnu studii věnovanou problémům finanční nedostupnosti a nevhodnosti bydlení v Evropě. Finanční nedostupnost bydlení v EU představuje znepokojující problém. Vede k bezdomovectví, nejistotě bydlení, finanční tísní a nevhodnému byd-

* Fotografie z této fotobanky využíváme na stránkách tohoto čísla magazínu.

lení. Brání také mladým lidem opustit rodinný dům. Tyto problémy ovlivňují zdraví a pohodu lidí, ztělesňují nerovné životní podmínky a příležitosti a vedou k vysokým nákladům na zdravotní péči, nižší produktivitě a poškození životního prostředí. Nájemníci se potýkají s obzvláště velkým nárůstem nákladů na bydlení a vlastníci s hypotékou jsou zranitelní vůči zvyšování úrokových sazeb. Kromě toho se mnoho vlastníků bez hypoték, zejména v postkomunistických a jihoevropských zemích, potýká s chudobou a nevyhovujícím bydlením. Krize růstu životních nákladů se týká lidí ve všech právních formách bydlení. Sociální bydlení a příspěvky na bydlení podporují mnohé, ale kapacita se v jednotlivých zemích i v rámci nich liší a tato opatření vylučují některé skupiny ve zranitelných situacích a nedosahují na všechny, kteří na ně mají nárok. Ve třech čtvrtinách členských států existují iniciativy Housing First, jež poskytují bydlení lidem bez domova, fungují ale většinou v malém měřítku. Tato zpráva mapuje problémy s bydlením v EU a politiky, které je řeší, přičemž vychází z průzkumu Eurofound Living, working and COVID-19, statistik Evropské unie o příjmech a životních podmínkách (SILC) a příspěvků sítě korespondentů Eurofound. Zpráva, kterou sepsali Hans Dubois a Sanna Nivakoski je dostupná na stránkách eurofound.europa.eu.

PUBLIKACE / Koalice [The Right to Energy](#) (Právo na energii) vydala v květnu **manifest, v němž vyzývá k evropskému zákazu odpojování domácností od energií** a vyzývá Evropský parlament, aby tento požadavek zohlednil při projednávání návrhu Evropské komise na revizi trhu s energiemi. Koalice Právo na energii, jež sdružuje odborové organizace, skupiny bojující proti chudobě a bezdomovectví (mezi jinými např. Evropskou federací organizací pracujících s lidmi bez domova – FEANTSA, Habitat for Humanity nebo Evropskou síť proti chudobě a sociálnímu vyloučení – EAPN), po-

skytovatele sociálního bydlení, ekologické organizace (jako Greenpeace nebo Friends of the Earth), zdravotnické organizace a energetická družstva, usiluje o ukončení energetické chudoby v Evropě. Manifest zdůrazňuje potřebu zákazu odpojování domácností od energií. Odhaluje, že v roce 2021 se v Evropě s energetickou chudobou potýkalo více než 35 milionů lidí, přičemž podle odhadů žije pod hranicí chudoby 72 milionů osob. Naléhavou obavou je, kolik dalších lidí bude mít v nadcházejících měsících a letech potíže s placením účtů za energie, což je může připravit o přístup k základním zdrojům energie. Tato odpojení mají dalekosáhlé důsledky pro zdraví, pohodu, sebevědomí a profesní i rodinný život a významně ovlivňují vzdělávání dětí. Revize trhu s elektřinou je podle koalice pro Evropskou unii jedinečnou příležitostí prokázat svůj závazek k ochraně spotřebitelů.

foto z The Centre for Homelessness Impact

Lisabonská deklarace, Evropská platforma pro boj proti bezdomovectví a cíl ukončit bezdomovectví v Evropě do roku 2030

O ukončování bezdomovectví se v tuzemsku poprvé začalo mluvit a psát ani ne před deseti lety v souvislosti s prvními pilotními projekty Housing First pro rodiny a jednotlivce, jež byly s podporou Platformy pro sociální bydlení realizovány v Brně¹. Anglický termín *homelessness ending*, který můžeme podle kontextu překládat jako ukončení či ukončování bezdomovectví, začal být používán, aby zvýraznil paradigmatický posun od dodnes převládajících politik, jež se zaměřují na zvládání (*management*) bezdomovectví prostřednictvím krizových služeb (tedy služeb, jež se soustředí na naplňování základních potřeb lidí poté, co ztratí bydlení, popřípadě na snižování negativních dopadů bezdomovectví), k politikám, které jsou založené na

Jan Snopek

Konzultant MPSV a předseda Platformy pro sociální bydlení.

1. V Brně byl po úspěšném otestování přístupu Housing First pro rodiny v projektu známém jako Rapid Re-housing dokonce vypracován první tuzemský, na datech postavený akční plán ukončování bezdomovectví rodin s dětmi. Plán tehdy sice nenašel politickou podporu (byl předložen těsně před komunálními volbami v roce 2018), přesto představoval důležitý krok na poli uvažování o ukončování bezdomovectví.

2. Nejde tu tedy o představu „absolutního konce“ („absolutní nuly“) bezdomovectví, kdy by od určitého okamžiku již nikdo nebyl bez domova a riziko, že se tak stane by bylo zcela eliminováno. Na místo toho je zde řeč o situaci, v níž je možné hovořit o dosažení „funkční nuly“, kdy se bezdomovectví stává řešitelným problémem a realizovaná opatření a dostupné zdroje jsou dostatečné pro jeho řešení, takže se stává vyjimečným a krátkodobým jevem. Více ke konceptu „funkční nuly“ si můžete přečíst třeba tady.

3. K deklaraci se později připojilo ještě Hlavní město Praha.

ukončování bezdomovectví prostřednictvím standardního bydlení (*Housing Led*) a na prevenci. Co si ovšem představit pod ukončením bezdomovectví? Neznamená to, že už nikdy nikdo neztratí domov. Znamená to, že k tomu bude docházet zřídka a když už k tomu dojde bude existovat možnost k rychlému návratu do bydlení. A také, že se takové situace nebudou opakovat². Ačkoliv se tento cíl nemusí vždy jevit jako reálný, je důležitý pro orientaci myšlení a jednání. Jde o to, uvědomit si, že bezdomovectví představuje relativně omezený problém, který je řešitelný, a nepodléhat starému mýtu, že „bezdomovectví tady bylo a bude vždycky“.

Je každopádně na místě otázka, jak výše popsané situace ukončení bezdomovectví dosáhnout. Ve Spojených státech města například zpracovávají už od roku 2003 za tímto účelem desetileté plány, jež se zaměřují zejména na ukončování tzv. chronického bezdomovectví prostřednictvím na důkazech založeného (*evidence-based*) přístupu Housing First (vedle řady jiných opatření). Na mnoha místech se situace i přes vynaložené úsilí příliš nezlepšuje. Jinde, jako třeba v texaském Houstonu, se daří dosahovat opravdu významných pokroků. Velkých úspěchů se podařilo v USA dosáhnout také v ukončování bezdomovectví některých cílových skupin, zejména veteránů. Různé míry úspěšnosti dosahují také politiky ukončování bezdomovectví v Evropě, kde za jednoznačného premiáta platí Finsko, které je velmi blízko cíli, který si vytyčilo. Tak blízko, že chtějí s bezdomovectvím skoncovat do roku 2027. Jednotlivým klíčovými prvky, jež jsou důležité pro strategie ukončování bezdomovectví, se ve svém článku, jehož překlad si můžete přečíst v tomto čísle magazínu, věnuje Eoin O'Sullivan.

V poslední době se často hovoří o ambici ukončení bezdomovectví v Evropské unii do roku 2030. Kde se tato ambice vzala a co se pro její naplnění dělá? V Lisabonu se 21. června 2021 konala konference nazvaná „Boj proti bezdomovectví – priorita naší sociální

Evropy“. Spolu s dalšími institucemi ji v rámci svého předsednictví Rady EU uspořádalo Portugalsko. Na konferenci byla schválena tzv. Lisabonská deklarace (celým názvem *Lisabonská deklarace k Evropské platformě pro boj proti bezdomovectví*). Deklaraci podepsali vedle zástupců a zástupkyň národních vlád představitelé Evropské komise, Evropského parlamentu, nevládního sektoru (FEANTSA, Social Platform, Housing Europe, Social Economy Europe), sociálních partnerů (Evropské konfederace odborových svazů – ETUC, Evropské sdružení zaměstnavatelů – SGI Europe) a měst (Eurocities, Rada evropských obcí a regionů – CEMR).³

Signatáři deklarace se shodli na tom, že budou usilovat o ukončení bezdomovectví v EU do roku 2030. Deklarace zahrnuje pět dílčích cílů:

- nikdo nepřespává na ulici kvůli nedostatku dostupného, bezpečného a vhodného nouzového ubytování;
- nikdo nežije v krizovém nebo přechodném ubytování déle, než je nutné pro úspěšný přechod k trvalému bydlení;
- nikdo není propuštěn z jakékoli instituce (např. vězení, nemocnice, pečovatelského zařízení) bez nabídky vhodného bydlení;
- nucenému vystěhování je třeba zabránit, kdykoli je to možné,

a nikdo by neměl být vystěhován bez podpory při hledání vhodného řešení bytové situace, pokud je to nutné;

- nikdo není diskriminován kvůli statusu člověka bez domova.

Současně s podpisem deklarace byla založena Evropské platforma pro boj proti bezdomovectví (*European platform on combatting homelessness*, zkráceně EPOCH) s cílem započítí spolupráce, jež má přispět k pokroku v boji proti bezdomovectví v členských státech EU. Všechny zúčastněné strany se zavázaly k úsilí v boji proti bezdomovectví, zejména k posílení prevence a zavádění integrovaných přístupů zaměřených na člověka (*person-centred*) a na bydlení (*Housing Led approaches*), které usilují o ukončení bezdomovectví, nikoli pouze o jeho zvládnutí (*management*). EPOCH chce k tomuto úsilí přispět následujícími aktivitami:

- podporou vzájemného učení tvůrců politik a odborníků z praxe;
- přispěním k využití možností financování EU;
- posílením důkazů (výzkumných zjištění) a monitoringu v oblasti bezdomovectví;
- šířením a propagací osvědčených postupů, mimo jiné prostřednictvím evropské ceny;
- přezkoumáním pokroku na cestě k ukončení bezdomovectví do roku 2030.

EPOCH pořádá od svého založení několikrát do roka setkání zástupců zapojených aktérů zaměřená na vzájemné učení (*mutual learning*). Doposud proběhla čtyři tato setkání. První z nich bylo věnováno tématu **nastavení národních strategií boje proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení**. Proběhlo v červnu 2022 v Bruselu. O přípravu diskusního dokumentu byl

požádán Eoin O'Sullivan, přední evropský odborník na bezdomovectví a bytovou politiku působící na Škole sociální práce a sociální politiky při Trinity College v Dublinu. Český překlad diskusního dokumentu „Klíčové prvky strategií pro ukončení bezdomovectví v Evropské unii do roku 2030“ (resp. jeho upravené verze, již vydal časopis *European journal of Homelessness*, EJH) najdete v tomto čísle našeho magazínu. Vedle diskuse nad diskusním dokumentem je součástí každého setkání tematická prezentace a diskuse politik tří zemí EU. V případě prvního setkání šlo o Dánsko, Irsko a Portugalsko. Na základě setkání je následně publikována zpráva, ta z prvního setkání je k dohledání [tady](#).

Tématem druhého setkání EPOCH byla **prevence bezdomovectví** v EU. Setkání se odehrálo v říjnu 2022 v Bruselu a vstupní diskusní dokument vypracoval Peter Mackie, další významný odborník na ukončování bezdomovectví a bytovou politiku ze Školy geografie a plánování při univerzitě v Cardiffu. Na český překlad diskusního dokumentu „Preventivní opatření proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení“ (jehož upravená verze také vyšla v *EJH*) se můžete těšit ve druhém čísle našeho magazínu, jehož hlavním tématem bude právě prevence. Zeměmi, jež na druhém setkání prezentovaly a diskutovaly své přístupy k prevenci bezdomovectví, byly Rakousko, Španělsko a také Česká republika, kterou zastoupily kolegyně Natálie Pazderová a Kateřina Bílková z MPSV a dále Adam Zábanský, v té době pražský radní pro bydlení a transparentnost. Zprávu ze setkání si můžete přečíst [tady](#).

Třetí setkání zaměřující se na vzájemné učení proběhlo koncem března 2023 v Bruselu. Jeho tématem byly **sociální a zdravotní služby pro lidi bez domova**. Autorem [diskusního dokumentu](#) byl tentokrát Nicholas Pleace, kterého můžou čeští čtenáři a čtenářky znát například prostřed-

nictvím překladu jeho *Evropské příručky Bydlení Především* (autor je ředitelem Centra pro bytovou politiku při univerzitě v Yorku). Své politiky na tomto setkání prezentovaly Polsko, Nizozemí a Finsko. Zpráva ze setkání ještě nebyla v době finalizace tohoto čísla magazínu k dispozici.

Prozatím poslední, čtvrté setkání EPOCH, které se zaměřilo na dvě specifické podskupiny populace lidí bez domova – **migranty ze třetích zemí a mobilní občany EU** – proběhlo na přelomu května a června 2023 ve Stockholmu. Svůj diskusní dokument

„Diversity and Inclusion of Homeless People“ tu prezentovali experti Volker Busch-Geertsema a Marie-Therese Haj Ahmad, kteří oba působí ve Společnosti pro inovativní sociální výzkum a sociální plánování – GISS, Busch-Geertsema je současně koordinátorem výzkumného týmu Evropské observatoře bezdomovectví, jež funguje při FEANTSA. Své politiky diskutovali zástupci a zástupkyně Švédska, Německa a Portugalska. Zpráva z akce ještě není k dispozici, vy se ale s mnohým, co na setkání zaznělo, můžete seznámit v [článku](#) od Kateřiny Bílkové v tomto čísle.

foto z The Centre for Homelessness Impact

Klíčové prvky strategií pro ukončení bezdomovectví v Evropské unii do roku 2030: diskusní dokument

Cílem této studie je poskytnout konceptuální rámec dynamiky bezdomovectví, který se opírá o klíčové poznatky a závěry vycházející z výzkumu. Zároveň si klade za cíl ukázat, jak lze tyto poznatky prostřednictvím vzájemného učení a spolupráce využít při utváření praxe a politik v členských státech Evropské unie, a to za současného zohlednění a respektování jejich rozmanitosti, a při zavádění integrovaných strategií pro ukončování bezdomovectví. Na základě současného výzkumu a přístupu založeného na důkazech, chápe tento rámec bezdomovectví jako dynamický proces a vymezuje oblasti, ve kterých mu lze v první řadě předcházet. U osob, které se do situace bezdomovectví dostanou, je pak třeba minimalizovat dobu trvání této zkušenosti a zajistit rychlý návrat do stabilního bydlení. Cílem veřejné politiky by měla být především prevence vzniku bezdomovectví a u domácností, které bezdomovectví zažívají, minimalizace délky jeho trvání prostřednictvím rychlého přechodu do stabilního a dostupného bydlení, v případě potřeby s podporou, díky čemuž se sníží pravděpodobnost další zkušenosti s bezdomovectvím. Tento přístup umožňuje omezovat výdaje

Eoin O'Sullivan

School of Social Work and Social Policy, Trinity College Dublin, Irsko

Mít domov | 11. červen 2023 | Je možné ukončit bezdomovectví v Evropě do roku 2030?

1. Tento článek vychází z diskusního dokumentu, který autor připravil pro Evropskou komisi. Názory v něm uvedené odrážejí pouze názory jeho autora a Evropská komise nenese odpovědnost za jakékoli důsledky vyplývající z opětovného použití této publikace. Původní dokument je k dispozici na stránkách Evropské komise. Dřívější verze tohoto dokumentu byla prezentována na společném vzdělávacím semináři, který se konal 23. června 2022 v Bruselu a který pořádala Evropská platforma pro boj proti bezdomovectví. Jeho tématem byla tvorba národních strategií boje proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení. Seminář se zaměřil na zkušenosti Dánska, Irska a Portugalska s vytvářením strategických opatření na ukončování bezdomovectví. Děkuji účastníkům semináře a kolegům z Evropské observatoře bezdomovectví a FEANTSA za užitečné připomínky k dřívějším návrhům tohoto dokumentu a pracovníkům Generálního ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování za pověření k jeho vypracování. Z anglického originálu Key Elements in Strategies to End Homelessness in the European Union by 2030: A Discussion Paper (European Journal of Homelessness, 2022, 16, 2: 145-176) přeložila Eva Nováková. Překlad je edičně upraven.

na nákladné krizové ubytování a přispívá ke zmírnění individuálního traumatu spojeného s obdobím v bezdomovectví. Pochopení dynamiky bezdomovectví je pro tvorbu racionálních veřejných politik nezbytné. Rozvoj a implementace robustní metodologie, která zachycuje počty a charakteristiky osob zažívajících různé dimenze bezdomovectví v určitém okamžiku (point-in-time), ale také v průběhu delšího časového období (period-of-time), může poskytnout údaje potřebné k posouzení toho, jak je strategie ukončování bezdomovectví do roku 2030 naplňována, a poskytnout podklady pro účinná politická rozhodnutí. Důkazy jasně ukazují, že nejdůležitější intervencí veřejné politiky je zajištění dostatečné nabídky cenově dostupného a stabilního bydlení, a to buď přímo obcemi a/nebo neziskovými organizacemi, nebo prostřednictvím příspěvku na bydlení.¹

Úvod

Lisabonská deklarace o Evropské platformě pro boj proti bezdomovectví, kterou členské státy schválily v červnu 2021, usiluje o ukončení bezdomovectví do roku 2030. Konkrétně si klade za cíl, aby: nikdo nepřespával na ulici kvůli nedostatku dostupného, stabilního a vhodného nouzového ubytování; nikdo nežil v nouzovém nebo přechodném ubytování déle, než je nutné pro úspěšný přechod k trvalému bydlení; nikdo nebyl propuštěn z jakékoli instituce (například z vězení, nemocnice, pečovatelského zařízení) bez nabídky vhodného bydlení; tam, kde je to možné, se předcházelo nuceným vystěhováním a nikdo nebyl vystěhován bez pomoci v podobě vhodného řešení bytové situace, pokud je taková pomoc potřebná; a nikdo nebyl diskriminován kvůli tomu, že aktuálně nemá bydlení.

Deklarace rovněž upozorňuje na to, že mezi příčiny bezdomovectví patří rostoucí náklady na bydlení, nedostatečná nabídka sociálního bytového fondu nebo podpory v bydlení, nízké příjmy a nejistá zaměstnání, nezaměstnanost, stárnutí a rozpad rodiny, diskriminace, dlouhodobé zdravotní problémy a nedostatečně ošetřené postupy při propouštění z institucionálního prostředí.

V jednotlivých členských státech existují značné rozdíly v tom, jak významně ovlivňují výše uvedené faktory rozsah bezdomovectví a charakteristiky osob bez domova. V obecné rovině se počet a charakteristiky domácností zažívajících bezdomovectví liší podle účinnosti a inkluзивity systémů sociálního zabezpečení, zdravotnictví a bytové politiky. Členské státy, které mají silné záchranné sociální sítě a z nich vyplývající nízkou míru chudoby a příjmové nerovnosti, zpravidla také vykazují nízkou celkovou míru domácností bez domova. Tyto domácnosti však také častěji mívají komplexní potřeby. V zemích se slabšími záchrannými sítěmi sociálního zabezpečení oproti tomu zaznamenáváme vyšší míru bezdomovectví. Kromě zajištění příjmu či podpory při získání a udržení bydlení však většina těchto domácností má jen minimální, pokud vůbec nějaké, další potřeby.

Řešení těchto faktorů představuje nemalou výzvu, jak ale uvádí deklarace, zároveň *přibývá důkazů o účinných intervencích v oblasti prevence a řešení bezdomovectví*. Pokud jde o *posouzení rozsahu problému, nastavení politického rámce, institucionální uspořádání a způsoby evaluace* existují značné rozdíly v tom, jak jednotlivé státy pojem bezdomovectví definují a následně evidují (pokud to vůbec dělají). Kromě toho se různé systémy sociálního zabezpečení v Evropské unii liší ve způsobu financování a poskytování služeb v oblasti bydlení, zdravotnictví a sociální péče, v míře jejich centralizace nebo decentralizace i v míře toho, nakolik jsou z hlediska uživatelů služeb dekomodifikovány.

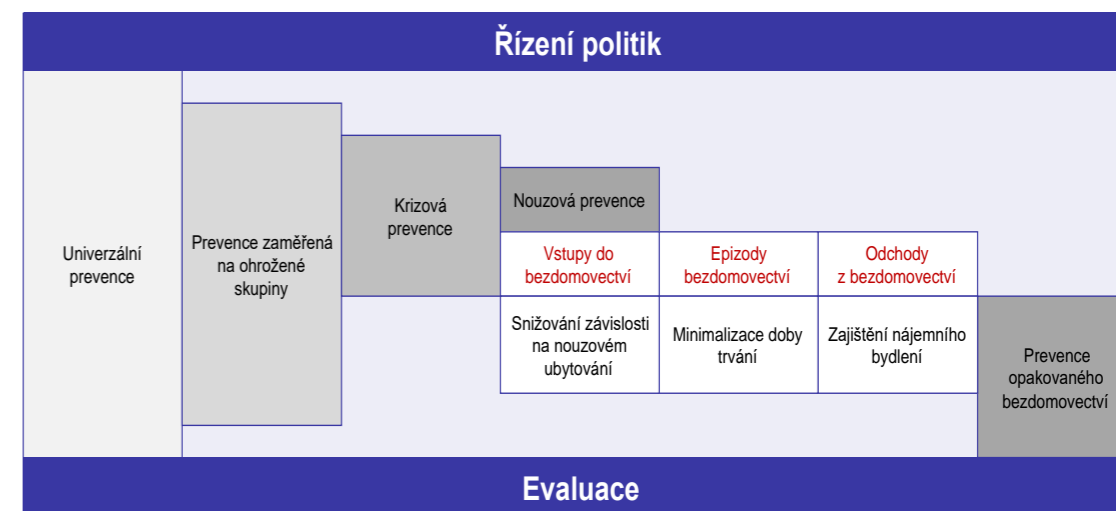
Stejně tak administrativní uspořádání těchto služeb ovlivňuje přístup k řešení otázky bezdomovectví, – to znamená *podobu spolupráce jednotlivých aktérů*, která je pro ukončení bezdomovectví do roku 2030 nezbytná. Mimoto, pokud jde o současné reakce na bezdomovectví, jednotlivé členské státy se nacházejí na velmi rozdílných pozicích. Zatímco reakce některých z nich je silně závislá na krizovém a dočasném ubytování, jiné přijímají politiky a postupy zaměřené na poskytování bydlení (Housing Led) a svou závislost na krizovém a dočasném ubytování tak výrazně snížily.

S ohledem na danou různorodost *neposkytuje* tento diskusní dokument soubor nástrojů nebo manuál, jenž by si kladl za cíl informovat jednotlivé členské státy o politikách a postupech, které mohou přispět k ukončování bezdomovectví. Neposkytuje ani podrobný přehled národních politik a postupů v oblasti bydlení, zdravotnictví a sociálních služeb v jednotlivých členských státech, neboť o nich pojednávaly nedávno zveřejněné nadnárodní a národní zprávy Evropské sítě pro sociální politiku (ESPN) o *boji proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení v Evropě* (Baptista a Marlier, 2019).

Cílem tohoto diskusního dokumentu je poskytnout konceptuální rámec *dynamiky bezdomovectví*, který se opírá o klíčové poznatky z výzkumu. Zároveň chce ukázat, jak lze *prostřednictvím vzájemného učení a spolupráce* tyto poznatky využít při vytváření postupů a politik v členských státech. Neopomíná přitom skutečnost, že při koncipování integrovaných strategií pro ukončení bezdomovectví je třeba zohlednit a respektovat různorodost jednotlivých zemí a reflektuje argumenty, že tento proces bude vyžadovat také změny v kultuře a uvažování o bezdomovectví; změny v tom, jak reagujeme na osoby zažívající bezdomovectví a na ty, kteří s nimi pracují; změny v režimech financování a ve způsobech, jakými lidé získávají přístup k bydlení (Demos Helsinki / Housing First Europe Hub, 2022).

Konceptuální rámec, který vychází ze současného výzkumu založeného na důkazech, je nastíněn níže. Bezdomovectví chápe jako dynamický proces a identifikuje oblasti, ve kterých je mu možné v první řadě předcházet. U osob, které se do bezdomovectví dostanou, pak stanovuje způsob, jakým lze minimalizovat délku jeho trvání prostřednictvím zajištění rychlého odchodu do stabilního bydlení. V *řízení politik řešení bezdomovectví* se mezi jednotlivými členskými státy vyskytují rozdíly, stejně jako v tom, jakými prostředky a metodami jsou *vyhodnocovány* různé nástroje prevence bezdomovectví, reakce na něj a jeho ukončování.

Ve všech členských státech jsou ve větší či menší míře poskytovány různé formy prevence a služeb krizového ubytování pro osoby bez domova, ale *intenzita*

Převzato a adaptováno z Fitzpatrick a kol. (2021) a Lee a kol. (2021).

a zaměření těchto služeb se značně liší. V některých zemích jsou služby prevence rozvinutější než v jiných. Míra závislosti na dočasném a krizovém ubytování je rovněž různá, stejně jako rozsah a zakotvení programů Housing First a politik zaměřených na bydlení (Housing Led). Další část dokumentu poskytuje stručný přehled zastřešujícího konceptuálního rámce. Následně se věnuje identifikaci klíčových fází v trajektoriích bezdomovectví a odchodu z něj. Zaměřuje se i na výzkumem podložené nástroje, které mohou předcházet ztrátě bydlení, případně domácnosti z bezdomovectví rychle vyvést. Závěrečné dvě části identifikují řadu otázek, které je třeba zvážit v souvislosti s řízením procesu ukončování bezdomovectví, a mechanismy hodnocení a monitorování dopadu intervencí zaměřených na prevenci a ukončování bezdomovectví.

Konceptuální rámec

Sociálněvědní výzkumy využívající různých robustních metodologií jasně prokázaly, že zkušenost s bezdomovectvím je dynamický proces a výsledek interakce okolností na makro i mikro úrovni (Lee a kol., 2021). Osoby, které zažívají bezdomovectví, jsou součástí širší populace znevýhodněných domácností, které jsou ohroženy ztrátou bydlení (Batterham, 2021). Velikost této populace se na jedné straně odvíjí od míry chudoby a sociálního vyloučení (Byrne a kol., 2021) a od dosažitelnosti a cenové dostupnosti bydlení na straně druhé.

Čím je populace znevýhodněných domácností početnější, tím vyšší je i počet domácností, které v průběhu času zažijí epizodu bezdomovectví. Ztráta domova však nepostihne všechny znevýhodněné domácnosti, což může být dáno rozsahem sociálních, finančních a emocionálních zdrojů, které mají rodiny i jednotlivci k dispozici (Hastings, 2021). Je obtížné předpovědět, které skupiny znevýhodněných domácností zažijí bezdomovectví. Na základě rozsáhlého severoamerického výzkumu ale lze říci, že *je u nich vyšší pravděpodobnost, že je zasáhnou náhlé, neočekávané události, že jsou obzvláště zranitelné v jedné nebo více oblastech, které se týkají jejich života, že se jim nedostává adekvátní sociální podpory nebo že v minulosti prošly institucionálním prostředím* (Lee a kol., 2021, s. 13). Zásadní význam mají také právní formy bydlení, které tyto domácnosti využívají, přičemž osoby žijící ve veřejném nájemním bydlení mají menší pravděpodobnost, že se setkají s bezdomovectvím, než osoby žijící v soukromém nájemním bydlení (O'Donnell, 2021), s výjimkou zemí, kde existuje silná regulace nájemného a je garantována jistota nájemního vztahu v soukromém

sektoru. Domácnosti, které mají zkušenost s bezdomovectvím, zažívají podle O'Flahertyho (2004) souběh nepříznivých okolností na strukturální (makro) i individuální (mikro) úrovni, dalo by se tedy říci, že jsou *nesprávnou osobou na nesprávném místě*.

Přes heterogenitu těch, kdo zažívají bezdomovectví, z hlediska typu domácnosti, věku a genderu, se na ně vztahuje výše uvedený širší rámec – bude se ale lišit doba trvání bezdomovectví i typ dostupných služeb. (viz například Bretherton a Mayock, 2021 v souvislosti se ženami zažívajícími bezdomovectví). Zásadní výjimku představuje faktor občanství, kdy je v mnoha členských státech přístup k službám při ztrátě bydlení a podpoře v bydlení omezen buď na státní příslušníky, nebo na osoby s povolením k pobytu (Hermans a kol., 2020; Giansanti a kol., 2022).

Zkušenost s bezdomovectvím představuje pro domácnosti proces, při kterém se *dostávají* do různých forem bezdomovectví a nestabilního bydlení, mezi něž patří například využívání krizového ubytování nebo nejistý pobyt u rodiny a/ nebo přátel. *Délka* těchto epizod se značně liší, ale u většiny domácností trvají poměrně krátkou dobu. Poté následuje *odchod* do bydlení, po němž většina domácností další období bez bydlení nezažije. Některé se však dostávají do cyklu opakovaných, často krátkodobých epizod bezdomovectví, jiné bez bydlení zůstávají po delší dobu.

Tato studie zkušenost s bezdomovectvím pojímá jako trajektorii procházející těmito fázemi. Cílem veřejných politik by v první řadě mělo být *vstupu do bezdomovectví předcházet*. U těch, kteří se s bezdomovectvím setkají, je cílem *minimalizovat délku trvání této zkušenosti rychlým přechodem* domácnosti do jistého a finančně dostupného bydlení, v případě potřeby s podporou. Tím se sníží pravděpodobnost další epizody bezdomovectví, což umožní *omezit výdaje* na nákladné krizové ubytování a zmírní individuální trauma spojené s obdobími bez stabilního bydlení.

Existují jasné důkazy, že nejdůležitějším opatřením veřejné politiky je *zajištění dostatečné nabídky finančně dostupného a stabilního bydlení*, a to buď přímo obcemi a/nebo neziskovými organizacemi, nebo prostřednictvím příspěvku na nájemné. V kontextu nedostatku stabilního a finančně dostupného bydlení, nebo volných bytů vůbec, který se často pojí s nedostatečnými nebo omezenými příspěvky na bydlení a také s nedostatkem pronajímatelů ochotných poskytovat byty domácnostem pobírajícím tyto příspěvky, se intervence daleko častěji soustředí na *zvládání a zmírňování* dopadů bezdomovectví, než na jeho ukončování. V takové situaci zároveň hrozí polarizace debaty o prioritách a principu zásluhovosti při přidělování těchto omezených zdrojů.

Zajištění dostatečného množství finančně dostupného a stabilního bydlení může podstatně snížit počet domácností, které se dostanou do bezdomovectví, a těm, které se do něj dostanou, z něj zajistit rychlý odchod. Vzhledem k tomu, že existují robustní důkazy o úspěšnosti programů podpory bydlení pro specifické skupiny, které zažívají bezdomovectví, zejména ty s komplexními potřebami², ztrácí na věrohodnosti tvrzení, že *většina lidí bez domova je příliš nemocná na to, aby mohla být zabydlena*, které, jak poznamenává O'Flaherty (2019, s. 23), bylo ještě donedávna bráno vážně.

2. Například metoda *Housing First*, která byla původně zavedena v Severní Americe (Padgett a kol., 2016) a později se s podobně pozitivními výsledky v různé míře rozvinula v členských státech EU (Loubière a kol., 2022), nebo národní programy vycházející z přístupu *Housing Led*, které jsou realizovány například ve Finsku (Y-Foundation, 2017, 2022).

Prevence

Ve svém nedávném přehledu mezinárodních výzkumů, který se zabývá efektivitou intervencí zaměřených na prevenci bezdomovectví, Pleace (2019, s. 8) uvádí, že ačkoli důkazní základna není dokonalá, *existují důkazy o tom, že nejlépe fungují služby, které jsou flexibilní a poskytují osobám ohroženým bezdomovectvím vhodnou kombinaci podpůrných nástrojů, které jsou dobře integrovány s dalšími službami v oblasti bezdomovectví, zdravotnictví, bydlení a podobně*. Prevence je tedy účinná, pokud je součástí *integrované strategie řešení bezdomovectví*. Napříč evropskými zeměmi existuje široká škála preventivních služeb (Baptista a Marlier, 2019), od mechanismů včasného odhalení hrozby nuceného vystěhování, přes podporu při mediaci konfliktů, dluhové poradenství, přímou a posílenou finanční podporu s cílem odvrátit hrozbu bezdomovectví, právní ochranu až po podporu při udržení nájemního vztahu. Chybí však důkladná evaluace těchto různých typů intervencí, což znesnadňuje přenositelnost těchto preventivních nástrojů napříč členskými státy.

Analogicky tomu, co ukazují důkazy týkající se rychlého zabydlování (*rapid re-housing*) z krizového ubytování, vyžaduje i účinná prevence stejný zdroj: *dostatečnou kapacitu finančně dostupného a stabilního bydlení*. Bez tohoto zdroje mohou být možnosti preventivních opatření omezené. Ve svém důsledku mohou domácnostem zabraňovat v přístupu ke službám potřebným k získání dostupného a stabilního bydlení, a tedy pouze dočasně zmírňovat jejich bytovou nestabilitu.

V situaci, kdy je k naplňování potřeb ohrožených domácností stále více využíván soukromý nájemní sektor spolu s neziskovými organizacemi a v některých zemích dochází k odklonu od obecního bydlení, zjistil nedávný výzkum realizovaný v Austrálii s využitím unikátních panelových dat, *Journeys Home*, že *veřejné bydlení je silným ochranným faktorem, který snižuje riziko bezdomovectví* (Johnson a kol., 2019, s. 1106). S tímto závěrem se na základě stejného datového souboru ztotožňuje i O'Donnell (2021, s. 1722), který uvádí, že *[l]idé, kteří vstupují do sociálního bydlení, mají vyšší pravděpodobnost, že si nájemní vztah udrží, a existuje u nich nižší riziko, že budou mít zkušenost s bezdomovectvím nebo jinými formami nepříznivých okolností, než u lidí žijících v soukromém nájemním bydlení*.

To je dáno nejen tím, že je veřejné bydlení finančně dostupné, ale také tím, že poskytuje takovou míru jistoty nájemního vztahu, jaká se v mnoha zemích v soukromém nájemním sektoru nevyskytuje. Je také tolerantnější vůči dluhům na nájemném než poskytovatelé z řad neziskových organizací, jejichž hlavním zdrojem příjmů je nájemné, a proto je pravděpodobnější, že v případě dluhů nájemní smlouvu vypoví. Jak však bylo uvedeno v úvodu, v zemích, ve kterých existuje regulace nájemného a ochrana práv nájemníků v soukromém sektoru, je riziko bezdomovectví i v tomto segmentu nižší.

Fitzpatrick a kol. (2021) vyvinuli propracovanou *pětistupňovou typologii prevence bezdomovectví*, která zahrnuje časový aspekt pro uplatnění různých preventivních nástrojů a přehled veřejných politik, jejichž účinnost dokládají výzkumné poznatky.

Prvním stupněm je univerzální prevence (*Universal Prevention*). Klíčová opat-

ření k prevenci bezdomovectví tu představují zajištění finančně dostupného bydlení a snižování míry chudoby. To je zcela v souladu s výše popsaným konceptuálním rámcem. *Pro členské státy z toho vyplývá, že strategie ukončování bezdomovectví musí být integrovány do bytové politiky a strategií boje proti chudobě.*

Druhý stupeň zahrnuje intervence, které se zaměřují spíše na ohrožené skupiny než na populaci (*Up-Stream Prevention*) jako celek v případě univerzální prevence. V rámci celkové znevýhodněné populace může být obtížné identifikovat osoby, které jsou ohroženy bezdomovectvím, obecně mezi ně *ale patří lidé opouštějící státní instituce, jako jsou věznic, nebo osoby v ústavní péči.* Existuje řada intervencí založených na důkazech, které u těchto ohrožených skupin úspěšně předcházejí bezdomovectví.

Cílem krizové prevence (*Crisis Prevention*) je zajistit domácnostem, které jsou bezprostředně ohroženy ztrátou bydlení, a to často z důvodu neschopnosti financovat zvyšující se nájemné na soukromém trhu s byty, ochranu jejich nájemního vztahu prostřednictvím finanční pomoci a/nebo (právní) podpory či mediace s pronajímatelem, ať už formální či neformální, aby se předešlo jejich odchodu do krizového ubytování. Jak je uvedeno výše, i v této fázi existuje celá řada intervencí založených na důkazech, díky kterým se daří úspěšně předcházet bezdomovectví.

Čtvrtý stupeň představuje prevence krizových situací (*Emergency Prevention*). Ta se zaměřuje na to, aby se naprostá většina osob, které ztratí přístup k bydlení, neocitla bez přístřeší a nebyla vystavena povětrnostním podmínkám a dalším rizikům. V rámci tohoto stupně je poskytováno krizové a dočasné ubytování. Typ, rozsah a poskytovatelé tohoto ubytování se v jednotlivých členských státech značně liší. Dlouhodobě zavedenou roli při zajišťování této nouzové potřeby hrají hromadná ubytovací zařízení nejrozličnějšího charakteru. Jak jsme již ukázali, výzkumné poznatky podporují snižování závislosti na poskytování tohoto krizového ubytování ve prospěch stabilního bydlení všude tam, kde je to možné.

Cílem prevence opakovaného bezdomovectví (*Repeat Prevention*) je zajistit, aby se domácnosti, kterým se podařilo zajistit stabilní bydlení, neocitly v situaci, kdy jim znovu bude hrozit jeho ztráta. Klíčová je zde povaha přechodu do stabilního bydlení, především pak jistota nájemního vztahu, která je v novém bydlení zajištěna. Většina domácností, které opouštějí bezdomovectví, se již s další epizodou neseťká. V současné době existuje rozsáhlý soubor důkazů, které ukazují, jaké typy podpory jsou pro domácnosti s komplexními potřebami nezbytné k tomu, aby si bydlení udržely.

Abychom předchozí text shrnuli, existují důkazy o tom, že je v různých fázích této typologie dostupná celá řada opatření, jež mají potenciál významně snížit počet domácností, které se dostávají do bezdomovectví, ale všechny účinné intervence zároveň *vyžadují dostatečnou nabídku finančně dostupného a stabilního bydlení.* Například v případě Finska, kde jsme byli svědky výrazného snížení míry bezdomovectví, je klíčový důvod tohoto poklesu připisován různým preventivním opatřením, jako je například poradenství v oblasti bydlení. *Nejdůležitějším strukturálním prvkem při předcházení bezdomovectví bylo [nicméně] zvýšení nabídky dostupného sociálního bydlení, zejména sociálního bydlení*

zaměřeného na mladé lidi do 30 let (Kaakinen a Turunen, 2021, s. 48).

Vstup do služeb pro osoby bez domova

Porozumění tomu, jak se domácnosti do bezdomovectví dostávají, je často zaměřováno za porozumění příčinám bezdomovectví. Jak je uvedeno v konceptuálním rámcu, lze vstup do bezdomovectví nejlépe chápat jako interakci makro a mikro faktorů nebo, jinými slovy, individuálních charakteristik a socioekonomických struktur. Většina lidí, zejména v Evropě, bezdomovectví zažívá buď tak, že *tráví určitou dobu v dočasném a krizovém ubytování*, nejčastěji v azylových domech a ubytovnách, často hromadného charakteru, nebo *dočasně přebývají u rodiny či přátel.* V posledních letech se v situacích, kdy stávající kapacity krizového ubytování nedokážou zvládnout příliv lidí bez domova, stále častěji využívá ubytování například v hotelových pokojích, někdy i ve velkém měřítku (Pleace a kol., 2021a). Ne všechny členské státy považují osoby, které žijí dočasně u rodiny nebo přátel, za osoby bez domova, všechny do této kategorie však řadí domácnosti v dočasných a krizových ubytovacích zařízeních (Baptista a Marlier, 2019; Pleace a Hermans, 2020). Následující oddíl se proto zaměřuje na současnou i budoucí úlohu dočasného a krizového ubytování.

Přespávání na ulici

Když se řekne bezdomovectví, představí si běžná populace v mnoha zemích především osoby, které žijí a přespávají na ulici, přestože tato skupina *v daném okamžiku* (point-in-time), a zejména *v určitém časovém období* (period-of-time), tvoří jen velmi malý podíl lidí, kteří zažívají bezdomovectví. Ačkoli je počet osob, které spí na ulici, ve srovnání s těmi, kdo přebývají v azylových domech, ubytovnách a u rodiny či přátel, ve všech členských státech relativně nízký; jedná se o nejviditelnější formu bezdomovectví a ti, kdo tuto formu bezdomovectví zažívají, *jsou předmětem četných intervencí* ze strany různých organizací. *Převážná většina těchto intervencí není založena na důkazech* a většinou neřeší ani nezmírňuje potíže, kterým lidé přespávající na ulici čelí.

Existuje stále větší množství dat, které dokládají, co při ukončování pouličního bezdomovectví funguje, a slouží tak i jako argumenty, proč v evropských městech a regionech nepodporovat a nefinancovat intervence, které se neopírají o vědecky podložené závěry. Individuální i kolektivní projevy laskavosti a soucitu, na nichž bývá pomoc lidem přespávajícím na ulici založena, mohou být sice dobře míněné, jsou však z velké části *neúčinné*, přičemž výzkumy stále častěji naznačují, že mohou být ve skutečnosti až *kontraproduktivní.* *Účinným prostředkem řešení potřeb lidí, kteří dlouhodobě přespávají na ulici, zejména těch s komplexními potřebami, jsou dobře nastavené a zacílené terénní programy, které nabízejí i vhodné ubytování* (Mackie a kol., 2019; Parsell, 2018).

Krizové a dočasné ubytování

V nedávné analýze služeb zaměřených na osoby zažívající bezdomovectví, které jsou dostupné v evropských zemích, došli Pleace a kol. (2018, s. 12) k závěru, že: *Služby s nízkou intenzitou, které nabízejí základní podporu v různých oblastech mimo bydlení, a krizové či dočasné ubytování tvoří pravděpodobně většinu služeb pro lidi bez domova v Evropě.* Intervence typu Housing Led a Housing First, které se zaměřují na okamžité poskytnutí stálého bydlení a podporu,

kteřou domácnosti potřebují k tomu, aby si toto bydlení udržely, jsou pravděpodobně nejméně rozšířenou formou nabídky služeb, ačkoli se v určité míře vyskytují ve většině zemí (typologie služeb pro osoby bez domova v Evropě je popsána v Příloze 1). Služby krizového a dočasného ubytování zajišťuje celá řada subjektů, včetně obcí, soukromých komerčních provozovatelů i poskytovatelů z řad neziskových organizací, mezi nimiž jsou často silně zastoupeny církevní organizace. Mezi těmito subjekty však *existují značné rozdíly, pokud jde o velikost, cílovou skupinu, strukturu, úroveň a podobu podpory, očekávání vůči klientům, povahu a způsob vymáhání pravidel, úroveň „profesionalizace“ a sezónní dostupnost* (Mackie a kol., 2017, s. x).

Navzdory rozsáhlé kritice, jejímž předmětem jsou omezení, která se pojí s touto formou služeb jako s reakcí na bytovou nestabilitu, a navzdory převážně negativním zkušenostem osob, které v těchto zařízeních pobývají, zůstává tato forma hromadného ubytování ve většině členských států nejvýznamnější intervencí, kterou mají osoby zažívající bezdomovectví k dispozici. V nedávné zprávě byla navíc popsána jako *přeplněná, nejistá a nevyhovující* (Serme-Morin a Coupechoux, 2019).

Tato zařízení nicméně poskytují přístřeší, které může předcházet přespávání na ulici nebo zkušenost s ním omezit. Výzkumy zaznamenaly, že paternalistické přístupy (Parsell a Clarke, 2019), metody založené na dohledu (Parsell, 2016) a přísná pravidla (Cloke a kol., 2010), která jsou v rámci azylových domů uplatňována, mohou některým jejich obyvatelům poskytovat podporu, pocit bezpečí a jistoty (Neale, 1997) a posloužit jim tak jako místa, kde mohou dojít ke střízlivosti a abstinenci od omamných a jiných psychofarmakologických látek. *Tyto pozitivní vlastnosti však mohou být naplněny také v jistotu skýtačím nájemním bydlení s terénní podporou* (Watts a Blenkinsopp, 2021), které rovněž poskytuje určitý stupeň ontologické jistoty (Padgett, 2007) a bylo již úspěšně realizováno v Severní Americe i v Evropě (Padgett a kol., 2016).

Omezená úloha dočasného a krizového ubytování při ukončování bezdomovectví

Stručně řečeno, neexistují žádné přesvědčivé důkazy o tom, že by poskytování krizového ubytování, zejména ve velkých hromadných zařízeních, lidem bez domova přinášelo cokoli jiného než dočasný, zpravidla nepříjemný a někdy i nebezpečný úkryt před přírodními živly a nejnutenější obživou. To platí zejména pro základní azylové služby, které poskytují pouze lůžko a stravu (Keenan a kol., 2020). Krizové ubytování, které se orientuje jen na nepatrnou menšinu ohrožených osob, představuje mimořádně nákladnou a z dlouhodobého hlediska nevhodnou reakci na její omezenou schopnost získat stabilní a finančně dostupné bydlení. Některé z nejzranitelnějších osob se navíc obávají také služby využívat, a odmítají přesvědčování (sociálních pracovníků), aby se v nich ubytovaly (Fahnøe, 2018; McMordie, 2021). Covid-19 kritiku role ubytování azylového typu při řešení bezdomovectví ještě zvýraznil. (Pleace a kol., 2021b).

Řešení bezdomovectví prostřednictvím poskytování krizového ubytování je také mimořádně nákladné (Culhane, 2008; Culhane a An, 2021; O'Sullivan a Mustafiri, 2020). Malá část uživatelů azylových domů hojně využívá také nákladné pohotovostní záchranné služby a trestněprávní služby, protože se

ocitají v *institucionálním kruhu (institutional circuit)* (Hopper a kol., 1997) opakovaných krátkodobých pobytů v různých zařízeních, aniž by se jim podařilo vyřešit svou bytovou situaci.

Snižování závislosti na krizovém ubytování

Nedávný výzkum ukázal, že v důsledku rostoucího počtu domácností, které zažívají bezdomovectví, se napříč celou EU zvyšují výdaje na služby pro osoby bez domova, přičemž opatření jsou stále *vychýlena směrem k poskytování krizových služeb předpokládajících přípravu na samostatné bydlení* (přístup Housing Ready, v ČR známý jako prostupné bydlení) (Pleace a kol., 2021). Výzkum tento nárůst výdajů na azylové služby částečně přisuzuje *dědictví předchozích let*, neboť ještě donedávna byly služby v této oblasti koncipovány jako *reaktivní řešení* na bezdomovectví a soustředily se na poskytování krizového ubytování.

V řadě zemí tvoří nezanedbatelnou část nákladů mimořádné výdaje na hotelové pokoje a jiné formy *dočasného ubytování*, které nejsou určeny k zajišťování potřeb domácností bez domova, a které jsou využívány v případech, kdy stávající účelově zřízené služby krizového ubytování již naplnily své kapacity. Je zde tedy patrný určitý stupeň závislosti (path-dependency), kterou tento přístup generuje. Počáteční investice do krizových ubytovacích služeb mohou vést k tomu, že je při pravidelném nárůstu počtu osob bez domova potřeba zajistit další lůžka v azylových domech, protože se *z tohoto řešení stává standardní reakce*. V některých případech, když jsou azylové domy plně obsazeny, dochází k využívání hotelových pokojů.

Tato vybudovaná závislost je hlavním důvodem, proč jsou robustní výzkumné důkazy tolik potřebné. Culhane a kol. (2020, s. 117): *[k]valitní data a důkazy mohou být užitečným pomocníkem v procesu konstruktivního řízení změn, který lidem a institucím umožní, aby se rozvíjeli jiným, daleko efektivnějším směrem, aniž by se přitom uchýlovali ke kultuře obviňování. Je nezbytné umožnit veřejnoprávním i neziskovým organizacím, aby se odklonily od svého „institucionálního zájmu“ na stávajících neefektivních přístupech, a zároveň je třeba je k tomu vyzývat.*

Je však pravděpodobné, že v některých členských státech zůstane krizové ubytování v krátkodobém až střednědobém horizontu součástí řešení bezdomovectví, a to zejména z důvodu ztíženého přístupu k stabilnímu a finančně dostupnému bydlení v důsledku obecného nedostatku bytů nebo absence cílené politiky sociálního bydlení zaměřené na osoby, které jsou bez domova nebo jsou bezdomovectvím ohroženy. V těchto případech je nezbytné, aby byly osoby v krizovém ubytování nasítovány na různé služby v oblasti zaměstnanosti, sociálního zabezpečení a zdravotní péče s cílem zmírnění dopadů užívání krizového ubytování a usnadnění rychlého přechodu do stabilního bydlení. Jak bylo uvedeno v diskusi věnované prevenci, lze azylové domy chápat také jako čtvrtý stupeň opatření, jejichž cílem je zajistit, aby se naprostá většina osob, které ztratí přístup k bydlení, neocitla bez přístřeší. Například v případě Irska se sice počet dospělých osob ubytovaných v krizových zařízeních mezi rokem 2014 a počátkem roku 2022 zvýšil o téměř 200 %, počet osob bez přístřeší však zůstal ve stejném období nízký a stabilní, a to v důsledku výrazného nárůstu kapacity krizového ubytování.

Velká část současných výdajů na služby v oblasti bezdomovectví je v Evropě směřována do *pasivní pomoci* – například do krizového ubytování a denních či terénních služeb, které pomáhají zvládat a zmírňovat zkušenost s bezdomovectvím. Pro ukončení bezdomovectví do roku 2030 by měl být klíčovým cílem přesun výdajů na aktivní služby – například služby prevence, zajištění sociálního bydlení či metodu Housing First, které bezdomovectví v první řadě účinně předcházejí a v jejichž důsledku je krizové ubytování využíváno jen zřídka a krátkodobě. Standardní reakcí na nejistotu bydlení, kterou zažívá většina osob využívajících krizové ubytování, se tak stává zajištění stabilního a finančně dostupného nájmu, přičemž pro menší část osob, které se potýkají s dlouhodobým bezdomovectvím, jsou určeny intenzivnější podpůrné a ubytovací služby.

Od pasivních služeb k aktivním

Přechod *od pasivních k aktivním službám* je významnou součástí naplnění cíle pro rok 2030. Přehodnocení předpokladů, na nichž jsou založeny modely financování, je potenciálně důležitým politickým nástrojem, který může nastartovat změny v politice a praxi, jež jsou pro zavedení aktivních postupů ve velkém měřítku nezbytné. De-implementation, tedy ukončování intervencí v oblasti bezdomovectví, které představují *škodlivé, z hlediska nákladů neefektivní nebo neúčinné metody, pro něž neexistuje dostatečný vědecký základ, a z nichž jsou některé založeny na tradici*, v současné době postrádá solidní důkazní základnu. Přesto Denvall a kol. (2022, s. 2) zdůrazňují příklady z jiných oblastí politiky, které přinášejí užitečné poznatky i pro omezování rozsahu krizového ubytování. Zároveň docházejí k závěru, že *dostupné důkazy naznačují, že vědecké poznatky, spolu s požadavky na změnu od uživatelů služeb a příznivými finančními dopady, mohou představovat hnací mechanismy pro postupné rušení neefektivních programů* (Denvall a kol., 2022, s. 8).

Když Finové poskytli domácnostem dlouhodobé bydlení, podařilo se jim ukončit systém krizových lůžek v azylových domech (Pleace a kol., 2015). V současné době je tam v provozu pouze jeden azylový dům s 52 lůžky ve srovnání s více než 2 000 lůžky v roce 1985 (Y-Foundation, 2017). Některým osobám bylo poskytnuto nové účelově vybudované bydlení a jiným dlouhodobé bydlení s podporou v individuálních jednotkách v transformovaných ubytovnách a azylových domech (Kaakinen a Turunen, 2021). Důkazy z jiných oblastí, jako je ústavní péče o osoby s duševním onemocněním nebo mentálním postižením, ukazují, že díky nabídce efektivnějších řešení založených na bydlení a podpoře, je možné úspěšně uzavírat hromadná pobytová zařízení. Ve Skotsku byly po rozsáhlých konzultacích identifikovány dva klíčové úkoly pro ukončování bezdomovectví: *omezení nabídky hotelových pokojů a nocleháren a rozšíření programů rychlého opětovného zabydlení (rapid rehousing) a Housing First*. Zároveň byla zdůrazněna potřeba tento cíl jasně komunikovat, aby bylo zajištěno, že při snižování počtu nocleháren a azylových domů bude *jakákoliv organizace aktivně odrazována od zřizování dalších takových zařízení kdekoliv ve Skotsku* (Everyone Home Collective, 2020, s. 9).

Zvláště zajímavá je nová dánská politika změny režimu financování dočasného a krizového ubytování. Ústřední vláda v Dánsku dosud obcím proplácela 50 % nákladů na zajištění tohoto typu ubytování, a to bez časového omezení. Na základě nových reforem však bude tato úhrada poskytována pouze po dobu 90 dnů, poté již veškeré náklady na pobyt v azylovém domě ponese obec.

Namísto toho budou úhrady od centrální vlády přesměřovány na různé formy podpory v bydlení, které jsou poskytovány po ukončení pobytu v dočasném a krizovém ubytování. Dále bylo na základě politické dohody stanoveno snížení výše nájmeného ve více než 4 000 stávajících a nových bytových jednotkách zařazených do systému veřejného bydlení, které má usnadnit přemístění osob v dočasném a krizovém ubytování do bytů.

Finanční pobídky ani nástroje, jejichž smyslem je snižování motivace k udržování osob v krizovém ubytování, nejsou v evropském kontextu dostatečně prozkoumány. Z dánských údajů vyplývá, že pro většinu (70 %) uživatelů krizového ubytování představuje nejvýznamnější překážku pro opuštění azylového domu nedostatečná nabídka vhodného bydlení s potřebnou podporou. Navrhovaný posun ke zvýšení dostupnosti veřejného bydlení a vyčlenění bytových jednotek pro osoby v krizovém ubytování, spojený s financováním určeným na poskytování podpory v bydlení a současným navýšením nákladů obcí na udržování osob v azylových domech po uplynutí lhůty 90 dnů, stojí za bližší prozkoumání. Pokud se díky němu podaří snížit využívání azylových domů, může se jednat o důležitý nástroj, jehož aplikaci by bylo vhodné zvážit i v dalších členských státech.

Doba trvání bezdomovectví

Bezdomovectví je obvykle buď *dlouhodobé, epizodické, nebo přechodné*. Shlukové analýzy časových řad využívající longitudinální data o přijetí do azylových domů v New Yorku a Filadelfii, které byly poprvé vypracovány Kuhnem a Culhanem (1998), ukázaly, že přibližně 80 % uživatelů azylových domů je přechodných a tato zařízení obvykle využívají jen po velmi krátkou dobu nebo během jednorázové epizody a již se do nich nevracejí. Další 10 % tvořili epizodičtí uživatelé azylových domů a zbývajících 10 % představovali chroničtí nebo dlouhodobí uživatelé těchto služeb. Ačkoli se jednalo o relativně malé procento *jednotlivců bez domova*, tito chroničtí nebo dlouhodobí uživatelé využívali polovinu všech lůžeků.

V zásadě podobná zjištění byla potvrzena dalšími výzkumy využívání azylových domů, například v Dublinu (Waldron a kol., 2019; Parker, 2021; Bairéad a Norris, 2022) a Kodani (Benjaminsen a Andrade, 2015), i když s některými významnými rozdíly v rozsahu bezdomovectví a charakteristikách osob v jednotlivých skupinách, které vycházely z odlišností v režimech sociálního státu.

Culhane a kol. (2007) zjistili, že v případě *rodin* jsou patrné v podstatě shodné vzorce. Podobně jako u jednotlivců, využívá většina těchto domácností krizové ubytování přechodně, zároveň ale výrazně vyšší počet rodin má zkušenost s dlouhodobými pobyty v azylových domech. Na rozdíl od dospělých jednotlivců, kteří zažívali chronické formy bezdomovectví, však rodiny při odchodu nevyžadovaly vysokou míru podpory, ani nevykazovaly významné handicap (viz také Parker, 2021 v souvislosti s Dublnem). Ačkoli se objevily návrhy na rozšíření typologie založené na třech skupinách (McAllister a kol., 2011; Bairéad a Norris, 2022), pro účely tvorby politik je vhodnější mnohem jednodušší verze, kterou vypracovali Culhane a jeho kolegové.

Jak je nastíněno v konceptuálním rámci, představuje *bezdomovectví dynamický proces*. Jak bylo popsáno výše, malý počet domácností „uvízne“ v krizovém

ubytování a malý počet jich zažije opakované epizody bezdomovectví, ale většina domácností, které mají zkušenost s bezdomovectvím, z něj *úspěšně odejde* a dalšími epizodami neprochází. V Dublinu bylo pozorováno, že *čtvrtina obyvatel azylových domů fakticky „uvízla“ v tomto typu ubytování, které byli nuceni využívat jako svůj dlouhodobý domov* (Bairéad a Norris, 2022, s. 8). Z existujících údajů sice nebylo možné určit, do jaké míry je u osob, jejichž pobyt se v krizovém ubytování prodlužuje, příčinou komplexnost jejich potřeb, ale celkově autoři dospěli k závěru, že k prodlužující se délce pobytu přispívá spíše nedostatek dostupného bydlení než nějaké osobní znevýhodnění.

Domácnostem, které zažívají *dlouhodobé a nárazové* formy bezdomovectví, *pomáhá zajistit stabilitu okamžitý přístup k bydlení*, a to bez předem stanovených podmínek, s výjimkou povinností vyplývajících z nájemního vztahu, které platí pro všechny, jako je placení nájemného a podobně, spolu s intenzivní psychosociální podporou v rámci bydlení. *Efektivním nástrojem pro zajištění stability bydlení domácností, které zažívají přechodné formy bezdomovectví, je pak rychlé zabydlení ve formě poskytnutí příspěvku na nájemné, nebo ještě lépe cenově dostupného dlouhodobého pronájmu.* Zásadním zjištěním tohoto výzkumu je, že *[t]éměř každý, kdo bude za dva roky bez domova, má dnes bydlení, a téměř každý, kdo je teď bez bydlení, jej za dva roky bude mít* (O'Flaherty, 2010, s. 143).

Odchody z bezdomovectví a opětovné návraty

První kvantitativní výzkumy, které se zaměřovaly na porozumění fenoménu *opětovných návratů do nouzového ubytování po jeho úspěšném opuštění*, si všimly významu toho, zda se jednalo o odchod „závislý“ (do přechodného ubytování nebo k rodině či přátelům) nebo „nezávislý“ (do samostatného bydlení s podporou), a jak tyto typy odchodů v interakci s osobními charakteristikami (jako je věk nebo zaměstnání) zvyšovaly riziko návratu do bezdomovectví (Dworsky a Piliavin, 2000). Kvalitativní studie zabývající se odchody mladých lidí z azylového ubytování v Irsku ukázala, že formu jejich odchodů ovlivňuje zejména dostupnost podpory v rodině nebo ze strany profesionálních služeb (Mayock a kol., 2011).

Cobb-Clark a kol. (2016, s. 67) tvrdí, že individuální rizikové faktory běžně spojené se vstupem do bezdomovectví *vůbec nesouvisí s délkou doby, po kterou lidé pravděpodobně zůstanou bez adekvátního bydlení*, přičemž O'Flaherty (2012) i Johnson a kol. (2019) se shodují, že ať už ke vstupu do bezdomovectví vedla jakákoli interakce osobních a strukturálních faktorů, sama o sobě nijak nepředurčuje pravděpodobnost jeho ukončení. O'Donnell (2021, s. 1722) nedávno ukázal, že pro odchod z bezdomovectví jsou *poměrně důležitějšími faktory typ bydlení a související podpora než osobní charakteristiky*.

Odchody z bezdomovectví je možné kategorizovat následujícím způsobem:

1. *bezpečné odchody*, tedy odchody do *sociálního bydlení* zajišťovaného obcemi a v menší míře neziskovými poskytovateli bydlení. U osob, které odcházejí z krizového ubytování do této formy bydlení je *malá pravděpodobnost*, že se do krizového ubytování vrátí, a to díky vysoké míře stability nájemního vztahu – to znamená, že *domácnosti, které obývají nájemní byty, si v nich mohou vytvořit domov a zůstat, dokud si to přejí, pod podmínkou, že budou*

plnit své povinnosti nájemníka (Hulse a Milligan, 2014, s. 643). Jak bylo uvedeno výše, stejně bezpečné mohou být i odchody do soukromého nájemního sektoru, pokud je zde zajištěna podobná míra jistoty nájmu. Tak tomu je však pouze v několika málo zemích.

2. *kvazi-bezpečné odchody* do nájemního bydlení zajišťovaného soukromým sektorem, *kde je jistota nájmu nízká až středně vysoká* v závislosti na legislativním nastavení v jednotlivých členských státech a na tom, kdy byl nájemní vztah uzavřen. Pravděpodobnost návratu do krizového ubytování je střední až vysoká a odvíjí se od míry jistoty nájmu. Tržní nájemné je částečně dotováno státem prostřednictvím různých mechanismů, které jsou zaměřeny buď na majitele nemovitostí, nebo na nájemce.
3. *nejisté odchody*, tedy návraty k rodině, pobyty u přátel či příbuzných nebo přesuny do jiných institucí, jako jsou vězení nebo nemocnice. Tyto odchody jsou ze své podstaty nestabilní a je *velmi pravděpodobné*, že osoby, které odejdou touto cestou, se po skončení jejich pobytu ve vězení nebo v nemocnici *vrátí do krizového ubytování*, stejně jako ty, jimž selže dohoda o sdílení bydlení s rodinou nebo přáteli.

Některé domácnosti budou k tomu, aby si nájemní vztah udržely, potřebovat dodatečnou podporu, ale většině z nich postačí podpora ve formě finančního příspěvku. Jak dokládají randomizované kontrolované studie, například v Kanadě a Francii (Aubry a kol., 2021) u osob s komplexními potřebami vykazuje přístup Housing First ve srovnání s běžnými formami podpory vysokou míru úspěšnosti při udržení bydlení.

Relativní zastoupení dostupnosti sociálního bydlení, výše příspěvků na bydlení a jistoty nájemního vztahu v *soukromém sektoru* se napříč různými evropskými systémy značně liší. Dewilde (2022) například v Evropě identifikuje šest systémů bytové politiky – severozápadní duální, severozápadní unitární, jihoevropský, pobaltský, středovýchodní a jihovýchodní. Konstatuje, že mezi lety 2005 a 2017 *zaznamenala řada zemí klesající tendenci k poskytování sociálního bydlení, přičemž některé uvolnily regulaci (soukromého) nájemního trhu* (Dewilde, 2022, s. 395), a to navzdory přínosům, které má poskytování většího objemu sociálního bydlení a regulace soukromého nájemního sektoru na zvyšování přístupu k *důstojnému a finančně dostupnému bydlení* (2022, s. 395). Přístupy k regulaci soukromého nájemního sektoru jsou komplexní, míra regulace nájemného a typ regulace se v jednotlivých členských státech značně liší (Kettunen a Ruonavaara, 2021), stejně jako ochrana nájemníků (Kholodilin a Kohl, 2021), ale nedávný mezinárodní průzkum ukazuje, že výchozím bodem by měla být *jasná politická vize kvalitního soukromého nájemního sektoru* (Gibb a kol., 2022, s. 53).

Výzkumná data ukazují, že aby bylo možné zajistit účinnou prevenci a minimalizovat délku epizod bezdomovectví strávených v krizovém ubytování nebo u rodiny a přátel, musí být základem politik, které zajistí ukončení bezdomovectví v roce 2030, široká nabídka sociálního bydlení a jeho cílené zpřístupnění osobám, které zažívají bezdomovectví, spolu s jasnou vizí toho, co se očekává od soukromého trhu s nájemním bydlením.

Řízení politik

Baptista a Marlier (2019) identifikovali 16 z 28 (tehdejších) členských států EU, které přijaly národní (10, včetně Dánska, Irska a Portugalska), nebo regionální/místní (6) politiky zacílené na zajištění integrovaných strategických řešení bezdomovectví. Dánsko, Irsko a Portugalsko se také řadí mezi země, které strategie v oblasti bezdomovectví přijaly poměrně brzy – v Irsku byly spuštěny v roce 2000 a v Dánsku a Portugalsku v roce 2009. Přijetí integrovaných strategií je předpokladem pro implementaci účinnějších a na důkazech založených přístupů k lidem, kteří zažívají bezdomovectví.

V mezinárodním hodnocení irské strategie boje proti bezdomovectví identifikovali Baptista a kol. (2022) řadu aspektů týkajících se veřejné správy, které jsou pro úspěšné strategie ukončování bezdomovectví zásadní. Mezi ně patřilo zjištění, že řídicí struktury musí být *stabilní a konzistentní*, strategie musí být *udržitelná, komplexní a integrovaná*, a že služby typu Housing Led a Housing First jsou méně účinné, pokud nejsou zahrnuty do integrované strategie. Podobné problémy byly identifikovány ve srovnávací analýze tvorby politik ve vztahu k bezdomovectví v Evropě, Kanadě a Spojených státech, (O'Sullivan a kol., 2021; Nelson a kol., 2021). Ta z hlediska tvorby politik založených na důkazech identifikovala důležitost *vedení, stability a kontinuity* v rámci příslušných řídicích struktur v oblasti řešení bezdomovectví.

V analyzovaných evropských zemích – Finsku, Francii a Irsku – to byla nízká míra fluktuace klíčových pracovníků (či její nedostatek), co umožňovalo (nebo omezovalo) vytrvalé prosazování politik v rámci příslušných řídicích struktur. *Odpovědnost za bydlení a bezdomovectví* je identifikována jako jeden z klíčových prvků úspěchu finské politiky řešení bezdomovectví. Další srovnávací analýza, jež se zabývala Dánskem, Finskem a Irskem (Allen a kol., 2020, s. 171), poukázala na to, že při vytváření strategií v oblasti bezdomovectví *je nutné již na začátku zajistit široký a pevný konsenzus tak, aby celý proces mohl úspěšně „přežít“ personální změny a vnější ekonomicko-politické otřesy, které v průběhu let, jež jsou k uskutečnění transformační změny nezbytné, nevyhnutelně přijdou.*

V souladu s tím byla tvořena i revidovaná *dánská strategie*, která byla zveřejněna koncem roku 2021. Při přípravě nejnovější dánské strategie v oblasti bezdomovectví, jejímž cílem je zajistit více finančně dostupného bydlení pro osoby bez domova a osoby ohrožené bezdomovectvím a podpořit plnou implementaci metody Housing First, byla jako klíčová oblast označena spolupráce, které má být dosaženo *zapojením a sdílením zodpovědnosti mezi všemi aktéry*. Dále zde zaznělo, že *díky vytvoření národního partnerství složeného z klíčových aktérů bude zajištěno systémové monitorování pokroku a přetrvávající vědomí spoluúčasti na společném cíli* (Egholm a Sabaj-Kjaer, 2022). Národní strategie Finska, členského státu s nejlepšími výsledky v oblasti snižování bezdomovectví, jehož cílem je ukončit bezdomovectví do roku 2027, byly popsány jako *ukázka širokého partnerství a spolupráce mezi několika státními institucemi, ministerstvy, městy a nevládními organizacemi, a to jak na místní, tak na národní úrovni* (Kaakinen a Turunen, 2021, s. 46).

Portugalská Národní strategie integrace osob bez domova 2009-2015 (ENIPSA 2009-2015) podle Baptisty a Coelha (2021, s. 65) znamenala významný posun v pojetí bezdomovectví a v reakci na něj, a to hned na několika úrovních:

(i) *strategie představovala důležitou změnu v tradičním (minimálním) pojetí role portugalského státu při směřování politiky v této oblasti; (ii) ilustrovala význam politické orientace EU při tvorbě národních politik, a sice tím, že výslovně ocenila roli několika nástrojů v oblasti sociálního začleňování, které byly vyvinuty v rámci Otevřené metody koordinace (OMK); a (iii) určila směr změn v poskytování služeb v oblasti bezdomovectví na místní úrovni, zejména s ohledem na posílení a zefektivnění řídicích struktur a přesun k inovativnějším přístupům k řešení bezdomovectví.* Přestože dopad strategie oslabil řada vnitřních i vnějších otřesů, zejména následky globální finanční krize a úsporných opatření, je klíčové, že se do procesů tvorby politik a řízení podařilo pevněji zakotvit různá opatření, mezi která patří například význam přístupů zaměřených na bydlení (Housing Led approaches), nezbytnost integrovaných strategií a vytvoření místních skupin pro řešení bezdomovectví. Jakmile tedy nastalo příznivější politické a finanční klima, mohla revidovaná strategie (ENIPSSA 2017-2023) navázat na starší strategii a podpořit politická opatření založená na zajištění přístupu k bydlení.

Zdá se, že existuje shoda, že integrované strategie jsou účinným nástrojem úspěšné prevence bezdomovectví a rychlých intervencí při odchodech domácností z bezdomovectví. V kontextu růstu počtu domácností vstupujících do bezdomovectví může integrovaný strategický přístup k řízení zajistit, že reakce budou *přínejmenším koordinované*, nikoliv nahodilé, a že dojde ke *zmírnění negativních dopadů*. Do formulování národních nebo místních strategií by měly být zapojeny všechny zúčastněné strany a mělo by být zajištěno, že se s návrhem ztotožní. Vyjednaný proces budování konsensu mezi všemi stakeholdery, zejména těmi s vlastní zkušeností (Green, 2021), má zásadní význam pro rozvoj a udržení často obtížné a složité cesty systémové transformace.

Měření bezdomovectví a hodnocení vstupů v Evropě

Lisabonská deklarace zdůrazňuje *význam spolehlivého sběru dat týkajících se bezdomovectví, včetně bezdomovectví dospívajících a mladých dospělých, se zapojením relevantních aktérů, který umožní všeobecné porozumění, systematické srovnávání a monitoring na úrovni EU*. Počet domácností, které zažívají bezdomovectví, se v Evropě značně liší v závislosti na použité *definici a časovém rámci* (přehled je uveden v příloze 2). Problémy, které se pojily s definicemi, byly na konceptuální úrovni z velké části vyřešeny s vypracováním *Evropské typologie bezdomovectví a vyloučení z bydlení (ETHOS)* (viz příloha 3), včetně verze pro výzkumné účely (ETHOS Light). Aplikace této typologie se však při odhadech rozsahu bezdomovectví na národní, regionální nebo komunální úrovni značně liší (Baptista a Marlier, 2019; Benjaminsen a kol., 2020; Drilling a kol., 2020).

K odhadu počtu a charakteristik osob zažívajících bezdomovectví se v řadě zemí hojně využívají *šetření prevalence v určitém okamžiku* (point-in-time), a to buď jako součást celostátního sčítání lidu, nebo jako specifická šetření zaměřená na osoby, které procházejí různými formami bezdomovectví, například v severských zemích (Benjaminsen et al., 2020) nebo v USA (Henry a kol., 2022). Šetření prevalence v určitém okamžiku jsou užitečná pro sledování *trendů a identifikaci potřeb služeb, podhodnocují však rozsah bezdomovectví*. Pro přesnější odhad počtu osob, které zažívají bezdomovectví v určitém časovém úseku, jsou zapotřebí *šetření prevalence v určitém období* (period-prevalence) (Shinn a Khadduri, 2020).

V průběhu roku se do situace bezdomovectví dostane mnohem více domácností, než kolik jich je zaznamenáno v *určitém okamžiku*, a jejich profil se od těchto domácností navíc *výrazně liší*. Proto je velmi důležité, aby programy prevence, minimalizace délky trvání a rychlého opětovného zabydlování, nebyly založeny pouze na profilu osob zažívajících bezdomovectví v určitém okamžiku, protože takové informace zkreslují porozumění zkušenostem s bezdomovectvím. Pochopení dynamiky bezdomovectví má zásadní význam pro vytváření politik, které mohou bezdomovectví ukončit.

Zpráva Evropské sítě pro sociální politiku (ESPN) o boji proti bezdomovectví a vyloučení z bydlení v Evropě upozornila na *velké rozdíly v dostupných poznatcích o výsledcích implementace a monitoringu*, přičemž *nejsilnější mechanismy založené na důkazech, které umožňují hodnocení implementace stávajících strategií* mají Dánsko, Finsko, Francie a Irsko (Baptista a Marlier, 2019, s. 63-64).

Dánsko disponuje dvěma základními zdroji dat pro sledování trendů v oblasti bezdomovectví: *celostátním point-in-time šetřením*, které, počínaje rokem 2007, jednou za dva roky po dobu jednoho týdne realizuje Dánské centrum pro výzkum v oblasti sociálních věd (VIVE), a *celostátními statistikami o využívání azylových domů*, které jsou od roku 1999 zveřejňovány Dánským statistickým úřadem (Benjaminsen, 2022). Šetření prováděné ve dvouletých intervalech poskytuje kromě údajů o osobách, které přebývají u přátel a rodiny, také data o různých formách využívání azylových domů, i o osobách přespávajících na ulici. Data shromažďuje prostřednictvím dvoustránkového dotazníku, který vyplňují služby zaměřené na osoby bez domova, ale také široká škála dalších sociálních služeb. Údaje z tohoto šetření ukazují, že počet osob zažívajících bezdomovectví mezi lety 2009 a 2017 neustále narůstal, a to ze zhruba 5 000 na 6 600, načež v roce 2019 došlo k mírnému snížení. Do února 2022 došlo k prudšímu poklesu na necelých 5 800 osob. Z průběžně sledovaných údajů o azylových domech zase vyplývá, že počet jejich uživatelů zůstával ve stejném období relativně stabilní a pohyboval se mezi 6 000 a 7 000. Na základě dat z obou typů šetření dojdeme k závěru, že v Dánsku krizové ubytování v průběhu roku využívá 2,5x až 3x více osob než v daném okamžiku, a že *sledování dat, která pocházejí pouze ze šetření prováděných v azylových domech, poskytuje sice důležitý, ale neúplný mechanismus pro monitoring trendů v oblasti bezdomovectví*.

Irský systém PASS (Pathway Accommodation & Support System) v reálném čase poskytuje informace o počtu osob bez domova a obsazenosti lůžek. Systém PASS byl vyvinut v Dublinu v roce 2011 a v roce 2013 byl rozšířen na celostátní úroveň. Slouží jako zdroj dat o počtu dospělých osob s nezaopatřenými dětmi v krizovém ubytování financovaném místními úřady. Zveřejňování zpráv, založených na datech z *určitého časového okamžiku*, bylo zkušebně zahájeno v dubnu 2014 a od června 2014 jsou s určitými úpravami zpracovávány průběžně každý měsíc. Od roku 2014 pak samosprávy na konci každého čtvrtletí zpracovávají *zprávy o činnosti*, v nichž uvádějí data o různých ukazatelích, včetně počtu dospělých osob, které byly nově i opakovaně registrovány ve službách pro osoby bez domova, počtu dospělých osob, které pobývají v krizovém ubytování déle než šest měsíců, počtu dospělých osob, které opouštějí služby pro osoby bez domova, a počtu osob, které přespávají na ulici. Zveřejňovány jsou také *čtvrtletní finanční zprávy*, v nichž jsou uvedeny přehledy výdajů na preventivní služby a služby zaměřené na podporu v nájemním bydlení, na krizové ubytování, dlouhodobá azylová zařízení a denní služby.

Sestavování měsíčních přehledů, čtvrtletních zpráv o činnosti a finančních reportů navazovalo na zveřejnění národního *programového prohlášení o bezdomovectví v roce 2013*. Byla stanovena řada ukazatelů pro měření pokroku v ukončování bezdomovectví v Irsku, což představovalo stěžejní ambici programového prohlášení. Jejich účelem bylo *poskytnout jasnější obraz o bezdomovectví v Irsku: počty nových vstupů do bezdomovectví, délku jeho trvání a výstupy z něj, spolu s typem a povahou poskytovaného ubytování* (Department of Environment, Community and Local Government, 2013, s. 4).

Měsíční statistiky bezdomovectví, které vycházejí z dat o poměrně úzce definované skupině osob v dočasném a krizovém ubytování, ukázaly, že v letech 2018-2021 tyto služby v daném časovém okamžiku využívalo 6-7 tisíc dospělých osob (tedy 1,6 až 1,7 osoby na 1 000 obyvatel starších 18 let), ale ve stejném období do systému nouzového ubytování poprvé vstoupilo více než 22 tisíc dospělých klientů (tedy 5,8 osoby na 1 000 obyvatel starších 18 let).

Pochopení dynamiky bezdomovectví má zásadní význam pro racionální tvorbu politik a vytvoření spolehlivé metodiky, která povede ke sjednocení měření bezdomovectví napříč členskými státy s využitím typologie ETHOS Light, jež dokáže zachytit počet a charakteristiky osob, které v *určitém časovém okamžiku*, ale i v *průběhu delšího období*, zažívají *různé dimenze bezdomovectví*. Kromě toho může poskytnout údaje potřebné k zjištění pokroku dosaženého při ukončování bezdomovectví do roku 2030 a může být užitečným podkladem pro proces tvorby politik. Jsou-li k dispozici, mají administrativní údaje o osobách zažívajících bezdomovectví značný potenciál pro pochopení dynamiky bezdomovectví (Culhane, 2016). Tam, kde je lze propojit s dalšími soubory administrativních dat, představují obzvláště slibný nástroj pro tvorbu politiky a praxe, i když i tento vývoj má určitá omezení (Thomas a Tweed, 2021).

Pokud jde o evaluaci konkrétních nástrojů prevence bezdomovectví nebo zkrocování délky krizového ubytování, *jsou kvantitativní analýzy, které by splňovaly „zlaté standardy“ výzkumu, mimo oblast USA vzácné* (Culhane a kol., 2020, s. 118). Jedinými výjimkami jsou některé výzkumy týkající se zdraví a Housing First. V případě Housing First byla v řadě členských států komplexně zkoumána věrnost původnímu modelu (Aubry a kol., 2018), přičemž ve Francii byl realizován randomizovaný kontrolovaný experiment (RCT) programu Housing First *Un Chez-soi d'abord* (Loubière a kol., 2022). V nedávné souhrnné analýze výzkumů o efektivitě intervencí zaměřených na osoby ohrožené bezdomovectvím nebo ty, které jej zažívají, autoři uvedli, že ačkoli v současné době existuje stále rozsáhlejší důkazní základna, bylo bezmála 90 % výzkumných studií realizováno ve Spojených státech (Singh a White, 2022).

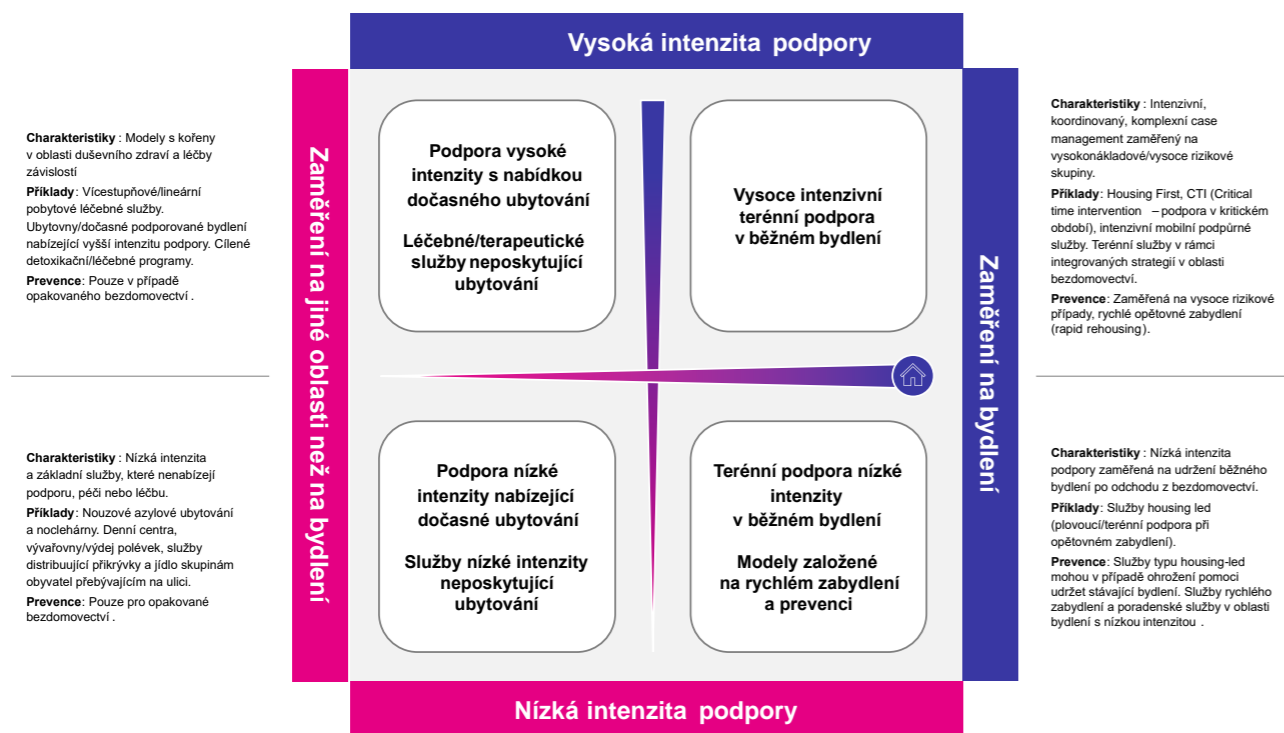
Pro účely různých intervencí zaměřených na prevenci a řešení bezdomovectví v členských státech je třeba dále rozvíjet spolehlivou důkazní základnu, a jak tvrdí Pleace (2016, s. 28), přestože *[k]valitní americký, australský a kanadský výzkum přispívá k našemu porozumění... Lze se při provádění evropského výzkumu na externí poznatky a ideje spoléhat jen s opatrností...*

Závěr

Vycházejí z důkazů, že přinesl současný výzkum, tvrdí tento článek, že bezdomovectví je třeba chápat jako dynamický proces. Cílem veřejných politik by mělo být v první řadě zabránit vstupům do bezdomovectví a u těch, kteří se v situaci bezdomovectví ocitnou, *minimalizovat délku jeho trvání* prostřednictvím *rychlého odchodu* domácností do jistého, finančně dostupného bydlení, v případě potřeby s podporou a snížit tak pravděpodobnost jejich další zkušenosti s bezdomovectvím. Takový přístup umožní jednak *omezit výdaje* na nákladné krizové ubytování, jednak zmírnit individuální trauma spojené s období bezdomovectví. *Pochopení dynamiky bezdomovectví* má zásadní význam pro racionální tvorbu politik a integrované strategické přístupy jsou účinným nástrojem úspěšné prevence bezdomovectví a rychlých intervencí při odchodech domácností z bezdomovectví, jakmile se v takové situaci ocitnou. Díky vývoji a implementaci robustní metodologie, která zachycuje počty a charakteristiky osob zažívajících různé aspekty bezdomovectví *v určitém okamžiku*, ale také *v průběhu delšího časového období*, lze získat údaje potřebné k posouzení toho, jak je strategie ukončování bezdomovectví do roku 2030 naplňována, jak je stanoveno v Lisabonské deklaraci, a k poskytnutí podkladů pro účinná politická rozhodnutí. Důkazy jasně ukazují, že nejdůležitější intervencí veřejné politiky je *zajištění dostatečné nabídky finančně dostupného a jistého bydlení*, a to buď přímo obcemi a/nebo neziskovými organizacemi, nebo prostřednictvím příspěvku na bydlení.

Přílohy

Příloha 1: Obrázek 1.3 Typologie evropských služeb pro osoby bez domova

Zdroj: Pleace, N., Baptista, I., Benjaminsen, L. a V. Busch-Geertsema (2018): Homelessness Services in Europe. Comparative Studies on Homelessness č. 8 (Brusel: Evropská observatoř bezdomovství).

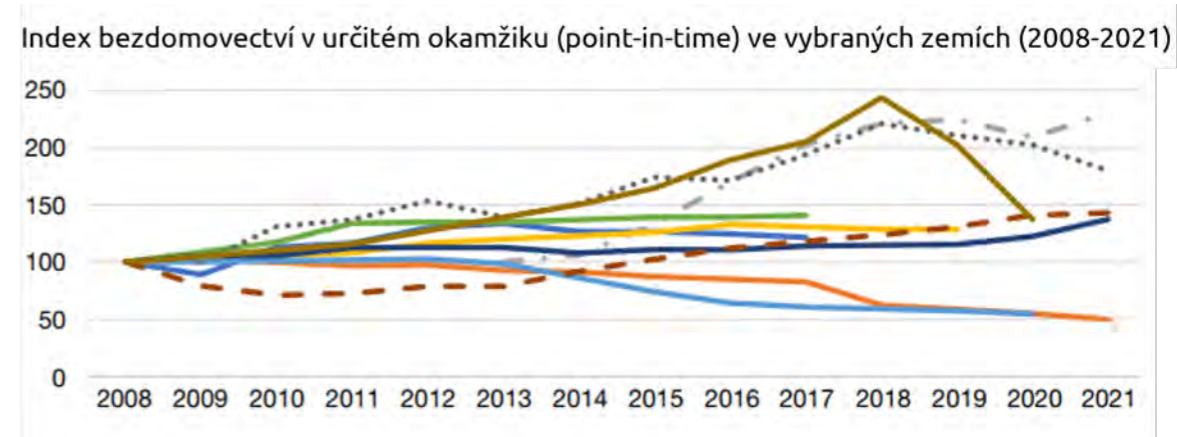
Příloha 2: ETHOSLight

Operační kategorie	Životní situace/ místo pobytu	Definice
1 Osoby přežívající venku	1 veřejné prostory nebo venku	Osoby přežívající na ulici nebo ve veřejně přístupných prostorách bez přístřeší, které lze definovat jako místo k bydlení.
2 Osoby v noclehárně	2 noclehárna	Osoby bez obvyklého bydliště, které se často stěhují mezi různými typy ubytování.
3 Osoby v ubytovnách pro lidi bez domova	3 azylový dům	Doba pobytu je kratší než jeden rok.
	4 přechodná ubytovna	
	5 přechodné podporované ubytování	
	6 pobytové zařízení pro ženy, azylové domy s utajenou adresou	
4 Osoby pobývající v institucích	7 zdravotnická zařízení	Pobyt je delší, než je nutné, z důvodu nedostatku bydlení/ nedostupnosti bydlení při propuštění.
	8 věznice a vazební věznice	
5 Osoby žijící v neobvyklých stavbách kvůli nedostatečnému přístupu k bydlení	9 mobilní obydlí	Pokud je ubytování využíváno z důvodu nedostatku bydlení a nejedná se o místo obvyklého pobytu osoby.
	10 neobvyklé stavby	
	11 provizorní stavby	
6 Osoby bez domova žijící dočasně v běžném bydlení s rodinou nebo přáteli (z důvodu nedostatku bydlení)	12 běžné bydlení, které ale není obvyklým místem pobytu osoby	Pokud je ubytování využíváno z důvodu nedostatku bydlení a nejedná se o místo obvyklého pobytu osoby.

Podle Edgar a kol. (2007).

Příloha 3: Index bezdomovectví ve vybraných evropských zemích

Graf 1 ukazuje trendy v počtu domácností, které zažívají bezdomovectví, vycházející z dat sebraných v určitých časových okamžicích (point-in-time) v několika zemích. Vzhledem k různým definicím, které tyto státy při měření bezdomovectví používají, a různorodým zdrojům dat (viz Baptista a Marlier, 2019; Develtere, 2022; OECD, 2020) jsou údaje prezentovány jako index, jehož cílem je identifikovat spíše trendy než absolutní čísla. Ukazuje tři shluky: země, které v posledním desetiletí zaznamenaly výrazný nárůst (Irsko, Anglie, Německo – do roku 2018 a Nizozemsko); země, které zaznamenaly mírnější nárůst nebo relativní stabilitu (Rakousko, Dánsko, Švédsko a Skotsko), a země, které dosáhly výrazného poklesu (Norsko a Finsko).

Při měření bezdomovectví jsou nesmírně důležité zvolené časové rámce, protože počty osob, které se do situace bezdomovectví dostávají, a jejich charakteristiky se v závislosti na použitém časovém rámci výrazně liší. Jak bylo uvedeno výše, bezdomovectví je dynamický proces a zachycení zkušenosti s bezdomovectvím v určitém časovém okamžiku neodhaluje proměnlivost této zkušenosti a skutečnost, že většina domácností, které zažijí například pobyt v azylovém domě, odejde do bydlení a zůstane v něm (Lee et al., 2021).

Ve všech zemích uvedených výše v grafu se počet osob zažívajících bezdomovectví v určitém časovém okamžiku pohybuje v rozmezí od 0,07 do 0,33 % celkové populace (OECD, 2021). Dva nedávné průzkumy ze dvanácti, respektive osmi evropských zemích však odhalily celoživotní prevalenci ve výši 4 % (Eurostat, 2018, s. 29) a téměř 5 % v druhém případě, i když se značnými rozdíly napříč jednotlivými zeměmi, s pětiletou prevalencí těsně pod 2 % (Taylor et al., 2019). Ve výzkumu Eurostatu uvedlo 75 % osob, které měly zkušenost s bezdomovectvím, že se jednalo o dočasné přebývání u přátel a příbuzných, přičemž pouze jedna z 20 osob přespávala na ulici.

Seznam literatury naleznete v originálním dokumentu Key Elements in Strategies to End Homelessness in the European Union by 2030: A Discussion Paper (*European journal of homelessness*, 2022, 16, 2: 145-176).

↓ Nicholas, foto z The Centre
for Homelessness Impact →

Ukončování bezdomovectví do roku 2030: přístupy vybraných států

V následujícím textu se na ústřední téma tohoto čísla podíváme optikou dosavadní praxe několika vybraných evropských států. Shrňme některé články z časopisu *Homeless in Europe*, jehož vydání z jara 2022 se věnovalo tématu národních strategií boje proti bezdomovectví (vybrali jsme texty věnované praxi Walesu, Dánska a Německa), dále poznatky z každoroční skotské zprávy „Ending Homelessness Together“. Článek je v neposlední řadě doplněn o poznatky z prezentací, jež zazněly na FEANTSA fóru 2023 a „mutual learning“ akci organizované Evropskou platformou pro ukončování bezdomovectví (FEANTSA), které se odehrály ve dnech 31. května až 2. června 2023 ve Stockholmu. Shrňujeme zde klíčová sdělení z expertních panelů a bloků věnovaných vybraným členským státům – Švédsku, Německu a Portugalsku. Celý článek rámuje text „Ending Street Homelessness: What Works and Why We Don't Do It“ (Mackie a kol., 2017), který na základě 500 výzkumů a 11 rozhovorů s experty shrnuje poznatky v oblasti ukončování pouličního bezdomovectví – co dle výzkumů funguje, co naopak ne a co je bariérou v realizaci dobré praxe.

Kateřina Bílková

Konzultantka sociálního bydlení v projektu Podpora sociálního bydlení

Mít domov | 11. červen 2023 | Je možné ukončit bezdomovectví v Evropě do roku 2030?

Hned v úvodu prozradíme, že lídři a zástupci klíčových platform a organizací jsou k naplnění termínu roku 2030 spíše skeptičtí, a to zejména z důvodu nepředvídaných událostí, které se v posledních letech udály. Od roku 2021, kdy byla schválena Lisabonská deklarace o vzniku Platformy pro boj s bezdomovectvím, politicko-ekonomický vývoj na území Evropy naplnění tohoto cíle spíše dále komplikuje, a to zejména v důsledku propuknutí války na Ukrajině, energetické krize, neustále rostoucích cen bydlení a celkové inflace. I přesto lze představit strategické plány a praxi několika evropských zemí, které mohou být inspirativní i pro Českou republiku.

1. Co dle výzkumů funguje:

Koordinovaná spolupráce a organizace

Na začátek je třeba říci, že ve většině zde uvedených států klíčoví aktéři usilují o celonárodní implementaci mnoha ze zde uváděných opatření, čehož plánují dosahovat skrze různé formy strategického plánování. Skotsko, Wales, Portugalsko a Švédsko mají aktuálně platné strategické dokumenty, jejichž ústředním tématem je ukončování bezdomovectví (Skotsko, 2020: Ending Homelessness Together: Updated Action Plan; Wales, 2021: Ending Homelessness Action Plan; Švédsko, 2022: Strategy to Combat Homelessness 2022-2026; Portugalsko, 2017: National Strategy for Social Inclusion of Homeless People 2017-2023). V **Dánsku** se parlament v roce 2021 usnesl na jednotné dohodě o řešení bezdomovectví v zemi. Jejím ústředním cílem je významně snížit počet osob bez domova a zcela eliminovat fenomén dlouhodobého bezdomovectví (s ohledem na identifikované příčiny neúspěchů v podobných snahách v minulosti).

Německo má v plánu publikaci národní strategie na toto téma do podzimu 2023. Původně zde spadala agenda bydlení pod ministerstvo práce a sociálních věcí, ale posléze byla gesce převedena, podobně jako v ČR, na resort pro bydlení, místní rozvoj a výstavbu. Odpovědnost za řešení bezdomovectví je však stále do značné míry sdílená a koordinace zatím nefunguje úplně efektivně, což dále komplikuje federativní systém spolkových zemí, a je tak velmi obtížné jakékoli komplexní politiky a opatření v Německu rychle prosazovat na národní úrovni a posouvat je kupředu. Organizace BAG W¹ v reakci na dění v zemi volá po obnovení centralizované bytové politiky v Německu, což by mělo napomoci lepší koordinaci a sjednocení praxe řešení neustále rostoucího problému bezdomovectví. Ve **Švédsku** je zase snaha zefektivnit kooperaci mezi neziskovými organizacemi a obcemi, což bylo v začátcích bezprecedentní migrace do země jednou ze slabin systému. Dosahovat toho chtějí například skrze obecní dotační výzvy, sociální komise (social welfare committee) a nákupy služeb. Ve Švédsku dlouhodobě řeší problém, že není jasně vymezeno, zda za integraci uprchlíků zodpovídají obce nebo stát. Proto se mnoho neziskových organizací zmobilizovalo a vytvořilo projekty, které měly za cíl tyto osoby podpořit. Vystala tím potřeba koordinace mezi jednotlivými organizacemi, což dalo v roce 2017 vzniknout prvnímu partnerství služeb mezi Armádou Spásy, Stockholm City Mission a dalšími organizacemi. Byly vytvořeny řídicí skupiny za účelem rozhodování a kooperační skupiny za účelem koordinace. Ačkoli tyto iniciativy výrazně přispěly ke stabilizaci situace, jednou z velkých výzev je rozdílnost cílů a ideologií jednotlivých organizací. Přesto se jedná o relativně funkční model pro zajištění potřeb zranitelných osob, jejichž podpora nespadá pod žádnou existující legislativní úpravu.

1. BAG W (Bundesarbeitsgemeinschaft Wohnungslosenhilfe) je celostátní pracovní skupina sociálních služeb a institucí podporujících osoby bez domova.

Jako velká výzva, ale zároveň příležitost, pro koordinaci jednotlivých aktérů, byla několika státy označena pandemie Covidu-19, která přinutila státy zmobilizovat své síly a přijít s rychlými řešeními, což ve výsledku značně zlepšilo efektivitu v ukončování bezdomovectví a agendu posunulo výše na žebříčku priorit i do budoucna.

Housing Led přístupy

Evropský parlament již v roce 2011 rozhodl o jednotné podpoře Housing-Led přístupů jakožto správné cesty k řešení bezdomovectví a bytové nouze v Evropě.² To se postupně začíná promítat i do národních strategií či alespoň lokálních snah některých členských států. Jedním z hlavních cílů Švédska, Dánska a Skotska je implementace modelu Housing First a lidskoprávního přístupu (rights-based) na národní úrovni. Dánsko se o naplnění cíle pokoušelo již v roce 2009, bohužel neúspěšně. Nyní si tento ambiciózní cíl proto klade znovu. I Portugalsko se snaží skrze svou strategii posilovat model Housing First a rights-based přístup, nicméně kapacitně je pro ně naplnění implementace na národní úrovni zatím poměrně obtížně dosažitelným cílem. Odklon od zásluhovosti a využívání krizových forem ubytování jakožto dlouhodobých řešení je však patrný v rétorice všech zde zmiňovaných zemí.

Podpora zaměřená na člověka, která dává jedinci možnost volby

I vyšší míra individualizace a autonomie v rámci podpory osob bez domova je jedním z témat, které prostupovalo jak texty, tak prezentace o praxi v uvedených státech. Nejvýrazněji toto téma zaznívá ze strategických cílů Portugalska, kde se již tyto hodnoty daří na národní úrovni promítat do praxe a je na jejich důsledné dodržování kladen mimořádný důraz. Individualizovaná podpora a svobodná volba je akcentována nejen u podpory různých cílových skupin občanů Portugalska, ale také při práci s imigranty. Ti mají v rámci spolupráce s úřady na výběr ze tří „scénářů“, jak dále mohou řešit svou situaci. Mohou si svobodně vybrat tu, která jim nejvíce vyhovuje, a to buď: zprostředkování návratu do země původu, zajištění dočasného víza nebo profesionální integrace (což je spojeno i s podporou při hledání zaměstnání). Pouze 1 % migrantů si volí možnost návratu domů, což Portugalsko akceptuje jako realitu, s níž je třeba se adekvátně vypořádat, a tudíž se snaží poskytovat komplexní podporu za všech okolností. Přestože je přetlak zájemců o bydlení velký (do značné míry i ze strany migrantů a uprchlíků), země se snaží nepolepovat ve standardech, jež si stanovila ve své strategii, kde se zavázala k respektu k lidským právům a důstojnosti. Nicméně zástupci portugalské delegace upozornili, že není udržitelné, aby takto otevřený přístup měli sami, potřebují, aby tento étos prostupoval všemi členskými státy EU.

Wales a Skotsko jsou dalšími ze zemí, které chtějí skrze svůj akční plán v praxi ukotvit přístup zaměřený na člověka. Skotsko pak chce konkrétněji na národní úrovni propagovat při léčení drogových a alkoholových závislostí práci s principem harm reduction. Vyvíjí také školení složené ze šesti modulů, které má vybavit pracovníky nástroji k poučené práci s přístupem zaměřeným na člověka a znalostmi nezbytnými k poskytování poradenství v problematice bydlení. Veškerá navrhovaná doporučení a řešení ve vydávaných materiálech navíc vždy musí být dostatečně flexibilní a přizpůsobitelná jedinečným potřebám a preferencím každého člověka.

2. Přístupy založené na bydlení (Housing Led approaches) jsou souhrnným označením programů zabydlování (řešení bytové nouze), jež jsou založeny na poskytnutí trvalého bydlení ve standardních bytech v kombinaci s flexibilní podporou sociálních pracovníků poskytovanou podle potřeb a preferencí účastníků programu. Pro přístupy je dále důležitý důraz na prevenci. Housing Led přístupy představují zásadní odklon od donedávna dominantních přístupů označovaných anglickým pojmem Housing Ready (bydlení až po přípravě, prostupné bydlení), pro které bylo poskytnutí stabilního bydlení až posledním stupněm v procesu u reintegrace, jehož dosažení bylo podmíněno splněním různých podmínek a jemuž předcházely stupně nižšího standardu, spojené s menším soukromím a autonomií a s omezenou jistotou bydlení a vyšší mírou kontroly ze strany poskytovatele. Housing Ready přístup je zejména v posledních dvou dekádách kritizován kvůli nízké úspěšnosti a neschopnosti ukončovat bezdomovectví osob s nekomplexnějšími potřebami. Nejznámějším příkladem Housing Led přístupu je model Housing First (HF), který byl vyvinut v New Yorku počátkem 90. let pro účely zabydlování osob, jež byly chronicky bez domova a mají velmi komplexní potřeby podpory. Vedle HF sem spadají např. Rapid Re-housing (RRH), Critical Time Intervention (CTI) nebo Floating Support.

3. Integrated pathways v sociálních a zdravotních službách je metoda managementu péče, v nichž je zahrnuto celé spektrum epizod péče v pacientově léčebném plánu – od prevence onemocnění, diagnostiky, léčby, hospitalizace, rehabilitace, návratu do komunity, následné kontroly a pohotovostní pobyty až po paliativní péči. Plány zahrnují určení klíčových rolí, úloh a odpovědnosti v rámci multidisciplinárních týmů, které mají péči poskytovat (Allen a kol. 2009; Special Collection on Integrated Pathways of Social and Health Services: From Community to Community 2023).

Včasná intervence

Pro většinu států je jedním z klíčových témat naprosté ukončení dlouhodobého bezdomovectví. Aby se existenci tohoto fenoménu podařilo eliminovat, je klíčová právě včasná intervence (vedle prevence, o níž se zmiňujeme níže). Na „mutual learning“ zazněl konkrétní příklad jednoho z možných opatření, jak lze třeba zajistit efektivní včasnou intervenci: v Řecku a Portugalsku se osvědčil systém krizových linek, které fungují v režimu 24/7/365. V Řecku nabízejí poradenské služby až v 20 jazycích, zejména v právní, zdravotní a sociální oblasti. Snaží se touto cestou propojit centra služeb a nabízet tak osobám v nouzi holistickou podporu. V Portugalsku je systém ještě propracovanější. Pakliže je životní situace volajícího vyhodnocena jako vyžadující sociální podporu a ochranu, je případ okamžitě předán dalším orgánům, které již koordinují návaznou podporu. Postup po předání podnětu je takový, že se sejde specializovaný tým, který situaci zhodnotí a zahájí okamžitou intervenci. I po základní stabilizaci jedince je mu poskytována návazná podpora a průběžné ověřování, zda intervence splnila a plní svůj účel. Pracovníci se vždy snaží aplikovat již zmiňovaný přístup zaměřený na člověka a „integrated pathways“³. Veškeré tyto nástroje se vztahují i na migranty, žadatele o azyl a uprchlíky, což umožnilo například poměrně rychlé a efektivní integrování uprchlíků z Ukrajiny.

Včasnou intervenci zahrnuje i skotská strategie, které klade také velký důraz na prevenci, nicméně když se někdo přece jen do bezdomovectví dostane, plánují nastavit mechanismy pro rychlé a efektivní jednání. Konkrétně například skrze posílení krizových forem ubytování na zimu, podporu terénní sociální práce a depistáže, zaostření pozornosti na osoby bez možnosti přístupu k prostředkům veřejné podpory a hledání cest k jasnějšímu výkladu legislativy. Toho chtějí dosáhnout skrze pravidelné vydávání a aktualizace metodických dokumentů.

V Německu rozlišují dva stupně poradenství: včasnou intervenci nebo řešení již existujícího problému. Příklad systémové bariéry, která lidem brání řešit své problémy včas, ačkoli pro to v zemi možnosti existují: cizinci nehledají zaměstnání skrze pracovní úřady okamžitě, jak se ocitnou bez práce, jelikož registrací jim začíná běžet lhůta šesti měsíců, během níž si musí najít zaměstnání, jinak jim bude ukončeno povolení k pobytu v zemi. Tím zůstávají bez příjmu a stávají se zranitelnější.

Depistáž se specifickým cílem zabydlení a dlouhodobé pomoci

Cílená depistáž může být jedním z velmi efektivních nástrojů, jak zachytit ty nejzranitelnější osoby s komplexními potřebami a osoby přespávající na ulici. Jak již bylo zmíněno, jednou ze zemí, která roli depistáže přímo zmiňuje ve své strategii, je Skotsko. Dalším takovým příkladem je Wales, který toto opatření akcentuje jako jedno z vůbec nejvýznamnějších ve svém akčním plánu. Naopak text věnovaný Dánsku upozorňuje, že se jedná se o oblast, která v dánské vládě iniciativě do značné míry chybí, a proto je zde na závěr doporučeno vytvoření opatření, které by posilovalo terénní šetření a sociální práci, jelikož v současnosti panuje ze strany osob bez domova velká nedůvěra ve stát, která se ještě prohloubila zavedením zákazu žebrání a přespávání na ulici.

Multidisciplinární komplexní podpora

Jelikož je bezdomovectví zřídka ojedinělým problémem, který osoby v by-

tové nouzi zažívají, mnohem efektivnější způsob řešení jejich životní situace je poskytování komplexní podpory, která jim umožňuje řešit i přidružené, a mnohdy vzájemně provázané, zakázky. Problémem však může být špatná vzájemná propojenost jednotlivých systémů a služeb.

Podle německé organizace BAG W by součástí plánu ukončování bezdomovectví měla být i opatření zaměřená na poskytování zdravotní péče a podporu zaměstnanosti. Ve zdravotní péči by mělo jít zejména o odpuštění kofinancování léčebných výloh a medikace pro osoby čerpající sociální dávky, osoby s nízkým příjmem a osoby bez domova. Dále by měly být vytvořeny dohody s pojišťovnami o povinném poskytování základní zdravotní péče všem osobám, včetně osob bez domova a následně by měly být zajištěny kontrolní procesy, že je toto dodržováno v praxi na úrovni spolkových zemí. V neposlední řadě by měly být státem podporovány organizace, které poskytují zdravotní péči osobám bez domova. V oblasti zaměstnanosti pak BAG W poukazuje na selhávání státu v efektivní podpoře dlouhodobě nezaměstnaných, zejména pokud jsou zároveň v bytové nouzi. Jedním z navrhovaných nástrojů by mohla být posílená legislativní a finanční podpora na sociální podnikání, dále vytvoření programu OPZ+ zaměřeného na podporu zvýšení konkurenceschopnosti osob zvláště znevýhodněných na trhu práce a podpoření programů zaměřených na dlouhodobě nezaměstnané v pracovních agenturách.

Portugalsko zase plánuje zavést do praxe opatření, kdy bude každé evidované osobě bez domova přidělen case manažer, který bude plánovat (s klientem) a koordinovat zacílenou, individuální podporu.

2. Co dle výzkumů nefunguje:

Využívání nocleháren a ubytoven jako dlouhodobých řešení

Jak již zaznělo, celkově je na základě průřezového prozkoumání cílů zde reflektovaných zemí patrné, že dochází k postupnému odklonu od řešení problému bezdomovectví skrze rozšiřování sítě krátkodobých ubytování, kde osoby v bytové nouzi následně setrvávají dlouhodobě. Ta stále bude mít svou funkci, nicméně by se měla pohybovat skutečně v mantinelech poskytování krátkodobých řešení. V některých zemích plánují restrukturalizaci financování, kdy se přelije větší objem peněz z dosavadní alokace na pasivní služby krátkodobého a střednědobého krizového ubytování směrem k aktivním opatřením prevence a k vytváření dlouhodobějších řešení skrze standardní samostatné bydlení, podle potřeby s podporou. Ukázkovým příkladem tohoto vývoje je například Dánsko, kde plánují opatření, které by mělo navrátit krátkodobým formám ubytování jejich původní účel, a to tak, že se stát bude spolupodílet na financování pobytu osoby v kritické bytové nouzi maximálně po dobu 90 dní. Jedním z dřívějších problémů bylo nevyrovnané financování ze strany státu, kdy se obcím výrazně více vyplatilo ubytovávat osoby bez domova v noclehárnách a ubytovnách, jelikož se stát bez výrazných omezení z poloviny podílel na financování výdajů na provoz těchto institucí, zatímco u permanentního zabydlení byla podpora znatelně omezenější. Plánovaná alokace by měla v budoucnu tyto poměry zcela otočit. Služby, které by zabydlovaly pod přístupem Housing First by měly být navíc podpořeny ještě dalšími zvýhodněními.

Německo se v současnosti potýká s nejednotnou, a mnohdy až nedůstojnou kvalitou krátkodobých forem ubytování (noclehárny, azylové domy, ubytovny atd.). BAG W proto apeluje, aby byl systém krizového ubytování standardizovaný, a aby obce měly povinnost poskytovat osobám v akutní bytové nouzi

„balíček“ služeb, které jim zajistí základní potřeby, pomohou jim najít stabilní bydlení a napojí je na potřebné specifické sociální služby. Skotsko chce stejný problém řešit formou vytvoření metodického materiálu, který by měl jasně vymezit, jak by měly tyto formy ubytování vypadat a jak by měly být využívány.

Nevyhovující, chybějící nebo neadekvátní podpora

Z praxe vybraných států je evidentní kolektivní snaha o praxi založenou na důkazech, která se zaměřuje na jednotlivce, posiluje multidisciplinární podporu, akcentuje prevenci, včasnou intervenci a práci s traumatem. S konkrétním příkladem, jak zajistit, aby navrhovaná opatření skutečně odrážela reálné potřeby osob bez domova, přišel například Wales, který do strategického plánování řešení bezdomovectví zapojil vedle tradičních aktérů také osoby s žitou zkušeností. Tento záměr dal vzniknout novému projektu „Experty skrze zkušenost“ (Experts by Experience). Podobné ambice zapojit do tvorby opatření osoby s žitou zkušeností má i Skotsko.

3. Překážky v implementaci osvědčených řešení:

Financování

Výše alokovaných finančních prostředků je dobrým indikátorem, nakolik je daná agenda pro politické představitele prioritní. **Wales** toto tvrzení potvrzuje v praxi, neboť zde bylo v reakci na propuknutí pandemie Covidu-19 posíleno financování na oblast bezdomovectví. V první vlně opatření bylo alokováno 10 milionů liber na adekvátní, samostatné ubytování osob žijících na ulici nebo v nevyhovujícím bydlení, což předznamenalo konec dlouhodobým pobytům v noclehárnách, přeplněným ubytovnám a dalším nevyhovujícím formám ubytování. Díky tomu našlo dočasné bydlení 18 000 osob, což jen poodhalilo rozsah problému (mnohdy skrytého) bezdomovectví ve Walesu a podtrhlo nutnost přijít s řešením stabilního dlouhodobého bydlení pro tyto lidi. V roce 2020 tak byl vypracován postup za účelem rozšíření fondu standardního bydlení a bylo alokováno dalších 50 milionů liber. Jedna z oblastí, kam chce Wales specificky posílit alokaci zdrojů je finanční ohodnocení a zlepšení pracovních podmínek pracovníků v odvětví bezdomovectví a podpory v bydlení, například adekvátním poskytováním psychologické podpory. Na dávkovou podporu v bydlení je ve Walesu ročně alokováno 166 milionů liber.

Nedostatek standardního bydlení

Základní podmínkou úspěšného ukončování bezdomovectví, a zároveň největší výzvou pro všechny státy napříč EU, je zajištění dostatečného bytového fondu. Různé země pro tyto účely volí různé strategie. Ve Skotsku se podařilo mezi lety 2007-2022 zajistit fond 113 000 dostupných bytů. Toto číslo země plánuje navýšit do roku 2032 o dalších 110 000 jednotek. Jednou z plánovaných strategií je zařazení prázdných bytů zpět do aktivního užívání – díky koordinované iniciativě na všech úrovních vládnutí se již podařilo v letech 2021-2022 dostat zpět do oběhu 1152 nemovitostí. Aktuálně za tímto účelem probíhá audit prázdných nemovitostí v zemi. Ve Walesu plánují výstavbu 20 000 nízkoemisních sociálních bytů a rozšíření nabídky garantovaného bydlení ze soukromého trhu. I Dánsko ve své strategii plánuje posílit výstavbu, ale vedle toho chce také usnadnit vstup do dostupného bydlení skrze snížení nájemného v obecních bytech. Německá BAG W vedle přímočarého řešení ve formě výstavby poukazuje i na potřebu zaměřit se na řešení příčin neustále se zvyšující bytové krize, jako jsou rostoucí ceny nájmu, nedostatek dostup-

ného bydlení, nedostatečná síť služeb prevence a celkově nepříznivý vývoj na poli sociálněpolitických témat. Zejména ohrožené jsou dle jejich zjištění osoby stížené různou mírou sociálního vyloučení. V Německu navíc aktuálně řeší specifický problém dobíhající závazné lhůty pro poskytování sociálního bydlení v bytových domech, jejichž výstavba byla v minulosti dotovaná z veřejných financí. Hrozí proto, že se sociální bytový fond ještě ztenčí. Obce navíc nemají připraveny strategie, jak tento problém řešit. BAG W proto doporučuje podporovat výstavbu s dlouhodobým nebo i trvalým závazkem poskytovat bydlení za snížené nájemné. Dále doporučuje regulaci zvyšování nájemného a cenové stropy pro nové nebo návazné nájemní smlouvy v souladu se srovnatelnými pronájmy v lokalitě, zohledňování sociálních aspektů developerských projektů při prodeji veřejných pozemků a posílení snah v získávání bydlení pro osoby bez domova, např. za využití garančních smluv.

Neefektivní koordinace podpory

Roztříštěnost oblasti působnosti, ať už se jedná o územní celky, resorty či systém sociálních služeb a dalších organizací, činí z efektivní koordinace podpory velkou výzvu pro všechny státy bez výjimky. Portugalsko a Skotsko si však kladou za cíl odebrat břímě následků tohoto problému z osob v bytové nouzi skrze implementaci principu „no-wrong-door“. V Portugalsku se snaží poskytovat komplexní a včasnou podporu, která byla blíže popsána skrze fungování krizové linky, bez ohledu na to, na který úřad se jedinec dostaví nebo jakým způsobem jej zkontaktuje (osobně, telefonicky apod.). Stejně tak ve Skotsku chtějí propojit a zlepšit následnou koordinaci činnosti veřejných orgánů, aby bylo zajištěno, že bez ohledu na to, na jaký úřad či službu se osoba ohrožená bytovou nouzí obrátí, dostane se jí stejně kvalitní a efektivní pomoci. Jednou z cest, jak chtějí napomoci integraci osob v bytové nouzi a usnadnit jim řešení své situace je zprostředkování přístupu k internetu a digitálním technologiím každému, kdo to potřebuje.

Skotsko dále například ve své strategii plánuje zlepšit propojení poskytovatelů zdravotních a sociálních služeb a činnosti veřejných orgánů. Konkrétním krokem ke zefektivnění poskytování sociálních služeb a zvýšení kvality sociální práce má být vytvoření National Care Service, což by měl být veřejně financovaný systém sociální péče.

Nerovná podpora specifických cílových skupin

Ve většině strategií zaznívá obecná douška o obecné a individualizované podpoře kohokoli, kdo se ocitne v bytové nouzi. Německá organizace BAG W však ve svých doporučeních pro německou strategii výslovně klade důraz na inkluzi širokého spektra cílových skupin a zohlednění jejich jednotlivých specifických potřeb. Obzvláště pak doporučuje tvorbu opatření pro osoby bez domova mladší 25 let a osoby bez domova, jež nejsou občany Německa. Ve Walesu se zase akční plán zaměřuje na prevenci bezdomovectví u osob zvláště ohrožených bytovou nouzí (osoby opouštějící instituce, nemocnice, vězení nebo ozbrojené síly, osoby s duševním onemocněním, osoby se zdravotním postižením či osoby závislé na návykových látkách). Pro práci s těmito cílovými skupinami byly vytvořeny samostatné plány implementace specifických opatření.

Dánská strategie je v tomto směru omezenější a je jí vytýkáno, že opomíjí problematiku zdravotní péče a poskytování podpory osobám se specifickými potřebami. Zejména pak lidem s duševním onemocněním, kterých je mezi tamními osobami bez domova mnoho, dále ale také osobám bez přístřeší, které

se často nacházejí mimo systém a v neposlední řadě osobám bez domova, jež nejsou občany Dánska.

Podmínky pro získání nároku na podporu

Na evropské úrovni je jen velmi těžko zobecnitelné, jak tuto otázku řešit, ale na obou akcích ve Stockholmu byla tato tematika často skloňována, jelikož se jedná o problém, na který velmi často naráží právě cizí občané v zemích EU. V Německu je například povolení k pobytu a jakákoli další podpora závislá na tom, že má příchozí (pakliže se nejedná o uprchlíka) předem zajištěný příjem a bydlení, což může být pro mnoho osob náročné koordinovaně zajistit před příchodem do země. Také ve Walesu problém obtížného získávání nároku na podporu otevřeně přiznávají a plánují například snížení bariér pro získání nároku na bydlení (např. podmínek jako je příslušnost k prioritní cílové skupině, podmínka vztahu klienta k místu, kde o bydlení žádá atd.). Dále také chtějí upravit proces vystěhování a ukončení nájmu. Zásadním problémem napříč státy je také špatná informovanost nebo nejasné vysvětlení podmínek pro získání nároku na podporu, což nepřímo odpírá možnost jejího čerpání mnohým potřebným. Skotská vláda proto spustila v září 2022 nový web, který má lidem pomoci zorientovat se v možnostech čerpání finanční podpory od státu při zvládnutí životních nákladů.

Byrokracie

V návaznosti na předchozí podkapitolu můžeme identifikovat byrokracii jako další bariéru k (včasnému a kompletnímu) získání podpory. Skotsko toto ve své strategii zohledňuje a plánuje proto zjednodušit administrativní proces podávání žádosti o sociální dávky. Portugalská delegace označila byrokracii za slabý článek systému, zejména pak pomalou rychlost vyřízení jednotlivých žádostí. Je to jedna z výzev, se kterou se chce země vypořádat, aby jinak mnohá dobře nastavená opatření lépe fungovala.

Politická vůle

Navzdory tomu, nakolik je získání politické vůle pro agendu ukončování bezdomovectví komplikované, lze mezi státy, o nichž pojednáváme v tomto textu, najít hned několik příkladů dobré praxe. Ukázkovým příkladem je Dánsko, kde došlo ke shodě na důležitosti této agendy napříč politickým spektrem v parlamentu, který se usnesl na jednotné strategii. Dalšími dobrými příklady jsou Skotsko a Wales, kde je agenda v posledních několika letech mezi národními prioritami, což je vidět i v komplexních strategických materiálech, alokovaných zdrojích a monitoringu osob bez domova v těchto zemích. V neposlední řadě bychom zmínili Portugalsko, kde za dobu platnosti národní strategie dospěli k velkým pokrokům v boji s bezdomovectvím. Sami prezentující zástupci Portugalska však upozornili, že nechtějí vykreslovat falešně idealistický obrázek o své zemi a poukázali na to, že na národní úrovni a v některých obcích jsou sice velmi osvědčení zástupci, což vůbec umožnilo otevření okna příležitosti pro tak komplexní implementaci nejrůznějších opatření, nicméně většina obcí je zatím tomuto vývoji velmi uzavřená, což znemožňuje plnohodnotně naplnit veškeré stanovené cíle a jedná se tak o poslední, nicméně zcela klíčový krok, aby se dalo hovořit o skutečně integrovaném vyřešení problému.

Také na obecní úrovni může Portugalsko nabídnout velmi dobrý příklad. Díky *Lisabonskému obecnímu plánu pro osoby bez domova* se městu daří ukončovat dlouhodobé bezdomovectví – většina aktuálně evidovaných osob je bez do-

mova méně než šest měsíců. Radnímu pověřenému touto agendou byla přislíbena autonomie v sestavení týmu a zjednodušení rozhodovacích procesů, což bylo obojí jeho podmínkou k přijetí této funkce. Díky tomu se nicméně skutečně podařilo dosáhnout pozitivních změn a implementovat mnohá opatření, např.: vytvoření pěti terénních týmů; zapojení odborníků z psychiatrické nemocnice do street medicíny; rozšíření kapacit krizových nocleháren; spuštění projektů tréninkového bydlení; zajištění 52 standardních bytů k dlouhodobému zabydlení; zajištění pracovních míst v gastronomii. Také pilotují projekt, kdy jim osoby, které předtím dlouhodobě žily na ulici, ale po poskytnutí podpory a bydlení se jim podařilo sehnat zaměstnání, odvádí po dobu participace v projektu 20 % z příjmu (typicky po dobu jednoho roku). Když takový člověk pak byt opouští a hledá si bydlení na otevřeném trhu, dostane tuto uspořenou částku od organizace zpět jako startovní balíček, aby měl finanční polštář v začátku svého osamostatnění. Lisabon nemá žádný obecní bytový fond – veškeré bytové jednotky, které se jim daří zajistit, jsou ze soukromého bytového trhu. Tuto situaci řeší tak, že se snaží zaměřit na byty, které nejsou na trhu až tak atraktivní nebo skrze financování nákladů na bydlení v obcích okolo Lisabonu, čímž se zároveň řeší eskalující přelidnění hlavního města.

V neposlední řadě je třeba zmínit, že politická vůle je silně závislá na podpoře veřejnosti. Akční plán Walesu proto obsahuje kroky, které chce vláda podniknout za účelem destigmatizace bezdomovectví a lepšímu veřejnému pochopení jeho příčin a možných řešení. Podobný cíl si kladou i ve Skotsku, kde plánují pravidelně informovat o různých formách znevýhodnění a publikovat data o bezdomovectví. Veřejná podpora je i v Dánsku akcentována jako zcela klíčová pro implementaci takto nákladných a dlouhodobých řešení. BAG W na závěr svého návrhu upozorňuje na potřebu chránit osoby bez domova před projevy nenávisti a násilí a vyzývá k tomu, aby takovéto činy byly přísně trestány.

Prevence

Co rámuje text „Ending Street Homelessness: What Works and Why We Don't Do It“ nezmiňuje, ale my považujeme za klíčové zde uvést, je role prevence, tedy aby k události bezdomovectví pokud možno vůbec nedocházelo. Ta je zatím u většiny evropských států spíše slabým bodem, nicméně ve strategiích boje proti bezdomovectví zde zmiňovaných států toto téma hraje zásadní roli, a to ve formě celé řady různých opatření a nástrojů.

Poměrně zásadní legislativní kroky v prevenci bezdomovectví podniklo **Skotsko**. Velkým milníkem, který si země vytýčila, je uzákonění práva na bydlení pro všechny. Zároveň plánují nový zákon o bydlení, jehož součástí mají být také opatření prevence ztráty bydlení. Skotsko má aktuálně nejrozvinutější systém ochrany nájemníků v celé Velké Británii a plánuje jej ještě rozšířit za účelem zvýšení finanční dostupnosti tržního bydlení. Další plánovaná změna legislativy má upravit postupy pro situaci, kdy při zjištění domácího násilí chce stát předcházet ženskému bezdomovectví tak, že je z domova vyloučen násilník a práva nájemce se automaticky přepíší na ženu. V provazbě na toto téma by mělo být jedno z opatření plánovaného zákona o bydlení, a to plošné zavedení institutu domovníka, který by měl mimo jiné působit jako účinný článek v otázce řešení domácího násilí, jelikož by situaci monitoroval intenzivněji v terénu. V uplynulých letech země zavedla několik opatření za účelem boje s chudobou – dávky na dítě, posílení práv nájemníků, publikace a konzultace dobré praxe preventivních opatření s klíčovými subjekty na všech úrovních

systemu a orientace na osoby s komplexními potřebami podpory v bydlení (HF). Výsledkem je klesající počet osob zakoušejících opakující se epizody bezdomovectví a osob přespávajících na ulici. Do budoucna se také plánuje návrh, implementace a evaluace strategií prevence pro obzvláště zranitelné cílové skupiny. V reakci na rostoucí inflaci a ceny energií, kvůli nimž se zejména domácnosti s nízkými příjmy dostávají do bytové nejistoty, se skotská vláda rozhodla představit mimořádný legislativní dokument – moratorium na vystěhování a zmrazení cen nájemného platné od září 2022 minimálně do 31. března 2023.

Německo se chce například zaměřit na podchycení těch osob, které v zemi předběžně získají zaměstnání, ale mají nejistotu zajištění bydlení. Jedním z problémů v zemi je totiž praxe některých pracovních agentur, které mnohdy pracovníky vykořisťují a provozují tzv. „vše v jednom“ balíčky, kde je zájemcům o práci zajištěna doprava do země, zaměstnání i bydlení. Tyto benefity (zaměstnání a bydlení) jsou nicméně vzájemně na sebe provázané, takže s ukončením práce mizí i bydlení a pracovníci, často bez finančních rezerv, uvíznou v zemi a jejich situace může vyeskalovat až do stavu bezdomovectví. Organizace BAG W nabádá k posílení financování poradenských služeb a legislativní úpravu nájemního vztahu, kdy by bylo možné odložit platbu nájemného, aniž by došlo k okamžitému vypovězení smlouvy. K vystěhování by mohlo dojít až ve chvíli, kdy má nájemník adekvátní alternativní bydlení, kam se může přesunout. Dále doporučují zavedení možnosti uhrazení nedoplatku na bydlení skrze systém dávek. Ve Skotsku také chtějí zavést financování fondů rezerv na nedoplatky nájemného a domácnosti odpojené od energií.

V **Portugalsku** v současné době komplexní systém prevence neexistuje a systém funguje v režimu harm reduction, což zástupci tamního Ministerstva práce a sociální soudržnosti, jkteří koordinují implementaci strategie, hodnotí jako zásadní problém a výzvu do budoucna.

Prezentace **Švédska** na „mutual learning“ nabídla i příklady „špatné praxe“, kdy stát propadl osob do bezdomovectví spíše „pomáhá“, než aby mu předcházel. Příkladem je například v minulosti implementována nefunkční legislativa, tzv. high school law, kdy migranti, kteří se zavázali dokončit si ve Švédsku středoškolské vzdělání sice měli nárok na prodloužení azylu, nicméně jim nebylo zabezpečeno bydlení, a tudíž mnoho mladistvých končilo na ulici. Stejně tak migranti, kteří byli propuštěni z azylových táborů, neměli zajištěný další plán bydlení/práce/návratu do země a často se tak automaticky stali ohroženými extrémními formami sociálního vyloučení.

Sběr dat a výzkumy

Další důležitou oblastí, kterou doplníme, a která v různých formách zaznívala ve shrnovaných textech a prezentacích, je sběr dat a výzkumy. Důležitou z toho důvodu, že poskytuje státům přehled o reálné situaci a problémech, představuje oporu „promotérům“ agendy při prosazování jednotlivých řešení a především umožňuje stavět navrhovaná řešení na skutečných potřebách a prověřených postupech. Ve Walesu například plánují realizovat průběžný sběr dat o bezdomovectví a jejich následné vyhodnocení, z čehož budou vyplývat další strategické kroky a cílená podpora. Ve Skotsku plánují vytvořit databázi osob bez domova a následně se zjištěními ze sebraných dat pracovat při navrhování opatření. Konkrétně chtějí například zohledňovat aspekt genderu – bylo třeba zjištěno, že dávkový strop nejvíce postihuje samoživitele, kteří

typicky čerpají nejvyšší částky podpory, přičemž 92 % samoživitelů ve Skotsku jsou ženy. Další oblasti, kde chtějí dosáhnout zlepšení, jsou analýzy dopadů plánovaných sociálních reforem na blahobyt obyvatel a práce s daty ze zdravotnictví. V neposlední řadě mají v plánu spolupracovat se statistickým úřadem při vývoji metod sběru dat orientovaných na zachycení osob v nejistém bydlení a ve skrytém bezdomovectví. Německo každoročně v lednu provádí evidenci osob bez domova a do celkových statistik se započítávají i ti, kteří nemají německé občanství. Z dat vyplývá, že rychlým tempem rostou počty osob bez domova, jež spadají do cílové skupiny uprchlíků. Z celkového počtu osob bez domova je 29 % cizinců. Také v Portugalsku chtějí postupně zmodernizovat systém evidence a aktuálně spouštějí Národní Systém Digitalizovaných Dat (a s ním související tréninkový program).

Může Evropa zvládnout ukončit bezdomovectví do roku 2030?

Na tuto otázku není jasná odpověď, ale asi nejlépe na ni lze odpovědět na základě nejčerstvějších zpráv z akcí věnovaných tomuto tématu, jež se odehrály ve Stockholmu ve dnech 31. května až 2. června. Na plenárním zasedání FE-ANTSA fóra 2023 zaznělo, že je splnění cíle ukončení bezdomovectví v Evropě do roku 2030 ohroženo, jelikož v posledních pár letech se problém bezdomovectví na jejím území výrazně zhoršil – jedinými výjimkami z tohoto trendu jsou Finsko a Dánsko.

Jedním z klíčových problémů, který se táhne jak shrnovanými texty, tak prezentacemi jednotlivých států je nesoulad mezi záměry národních vlád a zastupiteli obcí. Protože ač může být vůle vlád jednotlivých členských států sebejednotnější, dalším klíčovým krokem, bez něž integrace osob bez domova a ukončení bezdomovectví nemůže být kompletní, je právě přesvědčení obcí ke spolupráci. V důsledku jejich vysoké autonomie ve většině států se však toto zdá být zatím problémem, jehož řešení je momentálně obestřeno spíše mnoha otázkami, a to i z toho důvodu, že se jedná o tak početný a různorodý soubor subjektů. V diskuzi nicméně zaznělo, že nejlepší řešení každé sociálně-politické výzvy je vytvoření řešení na míru lokální situaci, jako se to podařilo například Portugalsku, neboť sebelepší praxe z ciziny nebo doporučení EU nedokáže přesně reagovat na specifické problémy dané země.

Na akci Platformy pro boj s bezdomovectvím se konkrétněji řešil problém, který byl ve shrnovaných textech zmíněn pouze velmi okrajově, ačkoli to je jedna z klíčových slabin ukončování bezdomovectví v Evropě, a to otázka podpory osob bez domova přebývajících ve státech EU, kde nejsou občany (ať už jsou občany jiné země EU nebo ne). Nejednou byl vysloven apel ke kolektivnímu převzetí zodpovědnosti za otevření mobility v EU, která sice rozšířila mnohé možnosti a příležitosti, ale zároveň dala vzniknout novým problémům. Je proto třeba řešit i odvrácenou stránku tohoto kroku a soustředit se nejen na povinnosti, které musí migrující pracovníci naplňovat, ale také jaká jejich práva by naopak měla být ošetřena a respektována. Jako dílčí příklady dobré praxe byly identifikovány projekty FEAD (Fond evropské pomoci nejchudším osobám), nadnárodní sociální práce, síťování služeb v městských komunitách a antidiskriminační iniciativy.

Integrace však probíhá ve výsledku na národní, potažmo obecní úrovni. Společnou výzvou pro všechny členské státy tak je přijít se strategiemi, jak poskytnout podporu v bytové nouzi nejen vlastním občanům, ale také pro ty

osoby, které nejsou občany dané země. Jednou z překážek k řešení této problematiky a následného vytvoření strategie na úrovni EU je fakt, že jednotlivé členské státy přistupují k podpoře a evidenci těchto osob rozdílně. Stejně tak různorodá je i skladba migrantů v jednotlivých členských státech a tamější problémy s migrací související, což znemožňuje vytvořit jednotná doporučení. Pokud vůbec jsou tyto osoby evidovány, některé státy pro ně vytvářejí samostatné statistiky (Švédsko, Francie), zatímco jiné je započítávají do celkových počtů osob bez domova na svém území s tím, že je rozlišují jako jednu z cílových skupin (Německo). Právě ve Švédsku pro tuto cílovou skupinu existuje speciální výbor, který tuto problematiku řeší a monitoruje. Nicméně celkový počet občanů EU bez domova na území Švédska není znám, neboť za tato sčítání zodpovídají jednotlivé obce. Zároveň je tento fenomén ve Švédsku velmi relevantní, neboť jen mezi roky 2013-2014 se počet zranitelných občanů EU na území Švédska zdvojnásobil.

Jednou z klíčových bariér integrace cizinců je jejich extrémně rozdílná koncentrace na území států – jak Polsko, tak Německo, Portugalsko i Švédsko reflektovaly krizový stav ve velkých městech, zatímco jiné regiony evidují na svém území osoby z ciziny v řádu desítek osob. Data ukazují, že nejpočetnější zástupci migrantů do ciziny jsou občané zemí východní Evropy – především Poláci, Bulhaři a Rumuni, kteří cestují zejména za lepšími pracovními a studijními příležitostmi. Právě tyto národnosti jsou také nejohroženější bezdomovectvím. Specifickým zranitelným etnikem jsou Romové. V souvislosti s tím na závěr „mutual learning“ zaznělo, že je potřeba v rámci EU cílit na více geograficky vyvážený úhel pohledu na probíranou problematiku – v tomto případě přizvat k dialogu ty státy, které jsou považovány za „slabé články“ evropské integrace, a odkud zároveň často přicházejí tyto velké skupiny migrantů. Je potřeba naslouchat i jejich úhlu pohledu a dostat je ke společnému stolu.

Použité zdroje:

Allen, D. a kol. (2009): The Effectiveness of Integrated Care Pathways for Adults and Children in Health Care Settings: A Systematic Review. *JBI Database of Systematic Reviews and Implementation Reports*: 80-129.

Dalton, K. (2022): Ending Homelessness Action Plan: Post-pandemic transformation in Wales. *Homeless in Europe*, jaro: 7-10.

Mackie, P., S. Johnsen a J. Wood.(2017): Ending Street Homelessness: What Works and Why We Don't Do It. *European journal of homelessness* 13, 1: 49-60.

Maretzki, A. (2022): Overcoming Homelessness and Housing Exclusion: What Germany's National Action Plan Should Look Like. *Homeless in Europe*, jaro: 11-15.

Skovlund Asmussen, K. a A.-S. Maini-Thorsen (2022): Learning from past experience: new Danish homelessness strategy targets structures that prevent Housing First. *Homeless in Europe*, jaro: 31-39.

Special Collection on Integrated Pathways of Social and Health Services: From Community to Community. *Sage Journals* [online]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/page/his/collections/special-collections/integrated-pathways-of-social-and-health-services>

Rozhovor: Do tří let od zavedení zákona chceme snížit počet domácnosti v bytové nouzi o 10 %, říká Ivan Bartoš

„Je to už od 90. let určitý dluh státu vůči lidem. To, že stále nemáme legislativu vztahující se k podpoře v bydlení, je v rozporu s různými mezinárodními závazky České republiky, jak nedávno upozornil i Ústavní soud,“ prohlásil místopředseda vlády pro digitalizaci a ministr pro místní rozvoj Ivan Bartoš. V rozhovoru s ním jsme se bavili hlavně o novém zákonu o podpoře v bydlení, který podle Bartoše pomůže až 1,3 milionu lidí ohrožených ztrátou bydlení.

V tomto čísle se věnujeme snahám o ukončení bezdomovectví v Evropě do roku 2030, tedy cíli, který vytyčila v roce 2021 Lisabonská deklarace, ke které se připojila i Česká republika. Do jaké míry očekáváte, že chystaný zákon o podpoře v bydlení pomůže ukončování bezdomovectví v ČR?

Lidí bez střechy nad hlavou je v současnosti asi 11,5 tisíce, což je zhruba desetina všech, kteří dnes trpí bytovou nouzí. Podle našich projekcí bychom díky zákonu mohli do deseti let celou tuto skupinu 154 tisíc lidí zmenšit téměř o třetinu. Jedním z cílů zákona je bezdomovectví předcházet, proto klademe tak velký důraz na preventivní nástroje poradenství. Ze

zahraničních a v omezené míře i českých zkušeností víme, že jejich systematické užívání přispívá k tomu, aby se velká část jednotlivců a rodin, které ohrožuje bezdomovectví, do této situace vůbec nedostala.

Podle nejnovějších kvalifikovaných odhadů žije v ČR v bytové nouzi přes 150 tisíc osob v téměř 70 tisících domácnostech. Troufnete si odhadnout, jak by se tato čísla mohla díky přijetí chystaného zákona změnit do roku 2030?

Jak už jsem řekl, předpokládáme, že se počet osob v bytové nouzi do deseti let sníží nejméně o 30 procent. Podle Oddělení legislativních analýz Úřadu vlády by při uplatnění zákonem

Ivan Bartoš

Ministr pro místní rozvoj

navrhovaných opatření mohl v roce 2030 počet domácnosti v bytové nouzi klesnout z Vámi zmiňovaných 70 na 40 až 50 tisíc.

Komu chystaný zákon může pomoci a jaké prostředky k tomu vytvoří?

V první řadě jsou to lidé v bytové nouzi, kterých je zhruba 154 tisíc. Z toho více než dvě třetiny tvoří rodiny s dětmi. Poté jsou tady lidé, které bytová nouze ohrožuje, platí například vysoké účty za energie, mají celkově nepřiměřeně vysoké náklady na bydlení ve srovnání s příjmy. Když započteme i tuto skupinu, pak zákon podpoří zhruba 1,4 milionu obyvatel České republiky.

System podpory v bydlení je založený na třech pilířích:

Za prvé se jedná o kontaktní místa pro bydlení, která budou zřízena v každé obci s rozšířenou působností, takže jich bude zhruba 200. Zaměřují se na poradenství, a to jak základní, tak specializované. V první řadě působí preventivně, pokud ale poradenství nestačí, posoudí, jestli je pro domácnost vhodnější silnější podpůrné opatření.

Na kontaktní místo pro bydlení se může obrátit kdokoliv, kdo je v bytové nouzi, nebo ho ohrožuje. Může to být člověk, který dostal výpověď z nájmu nebo má nejasnosti ohledně podmínek nájmní smlouvy a potřebuje právní konzultaci, případně bydlí v nevyhovujících podmínkách. Kontaktní místo může zprostředkovat podporu také v případě špatných vztahů v rodině, se sousedy nebo s majitelem bytu, může pomoci také v případě zdravotních, finančních či sociálních potíží.

Poradenství zajišťuje kontaktní místo v několika oblastech: dávkové poradenství (systém dávek státní sociální podpory a dávek pomoci v hmotné nouzi); právní poradenství (výklad nájmních a podnájmních smluv,

pomoc při uplatňování práv souvisejících s bydlením); dluhové poradenství; poradenství ohledně sociálních služeb (včetně pobytových); případně realitní poradenství (fungování komerčního trhu s byty a podmínkách pronájmu obecních bytů, přehled o výši nájmu, fungování realitních služeb, hledání bytu na trhu).

Druhým pilířem je nájmní bydlení. Zákon nabízí motivační příspěvky obcím, které své byty pronajmou zvláště potřebným lidem v bytové nouzi. Umožňuje i zapojení soukromých bytů, kdy vytváří podmínky pro spolupráci vlastníků s takzvanými garanty, kteří budou majitelům bytů ručit za případné škody a dluhy až do zákonem stanovené výše. Vlastníkům budou také poskytovat další servis.

Třetím pilířem je potom asistence v bydlení. Domácnosti, které mají byt, mohou získat podporu sociálních pracovníků, aby si ho udržely.

Inspirovali jste se při tvorbě zákona dobrou/efektivní praxí v ČR či zahraničí? Můžete uvést kde?

Z většiny zahraničních i českých výzkumů vyplývá, že intervence spočívající v neodkladném poskytnutí bydlení, spolu se sociální prací, mají lepší výsledky než opatření, která se nejdříve pokouší řešit jiné problémy domácnosti.

Kontaktní místa pro bydlení fungují v Česku už několik let, a to v 15 městech nebo městských částech. Od začátku roku 2023 pak nově vznikla i v dalších 5 městech. Jedná se o velká města jako např. Brno a Liberec, ale i menší obce nebo pražské městské části (Otrokovice, Praha 7).

V zahraničí si v posledních letech nejvíce pozornosti vysloužil velšský systém prevence. Ten obcím ukládá povinnost poskytnout asistenci osobám ohroženým bezdomovectvím. Dalším příkladem může být newyorský program HomeBase, který funguje na zá

služby v oblastech financí, domácího násilí, duševního zdraví a závislosti.

Co se týká systému garancí, v Belgii, Spojeném království, Irsku, Maďarsku, Francii, Německu, Španělsku a dalších zemích už existují rozsáhlé programy spolupráce s vlastníky soukromých bytů. Praxe tzv. sociálních nájemních agentur ukazuje, že se jedná o efektivní nástroj, kterým lze mobilizovat soukromé byty pro domácnosti v bytové nouzi. I v Česku už řada obcí a organizací tento přístup uplatňuje a úspěšně zabydluje domácnosti v bytové nouzi.

Mezi běžné nástroje řešení nedostupnosti bydlení patří v zahraničí i daňová politika státu (zvýšení daně z nemovitosti, úleva na daních z nemovitosti u sociálních bytů apod.) – debatovali jste při přípravě zákona i o těchto možnostech?

Součástí návrhu zákona není daňová úprava, o daních z nemovitosti se v Česku nicméně debatuje, a to například s ohledem na využívání neobydlených domů. Obecně ale v rámci zákona sázíme spíše na pozitivní motivaci. Daň z nemovitosti je v Česku v porovnání s ostatními zeměmi OECD velmi nízká a nezmění to ani její zvýšení v rámci vládního konsolidačního balíčku. Je třeba zmínit, že obce možnost navýšení daně z nemovitosti mají, ale vesměs ji nevyužívají.

Jak se zákon vypořádává s malým bytovým fondem obcí, krajů a státu?

Zákon o podpoře v bydlení je součástí komplexní reformy Bydlení pro život. Klíčovou roli v ní hrají investiční programy, například nedávno spuštěný program Nájemní bydlení. Investice by měly směřovat primárně do obecního bytového fondu a měly by zajistit místně a finančně dostupné nájemní bydlení. V rámci Státního fondu podpory investic plánujeme dát na obecní nájemní bydlení 3 miliardy do roku

2025. S Evropskou komisí dojednááme dalších až 8 miliard korun. Zde očekáváme, že většinu těchto prostředků by mohly získat právě obce. Když budeme počítat jen s evropskými penězi z Národního plánu obnovy, tak by mělo v pilotní fázi vzniknout zhruba 2 200 nájemních dostupných bytů, s využitím soukromých zdrojů pak 4 až 5 tisíc.

Počítá zákon i s prevencí ztráty bydlení?

Ano, jak jsem už uvedl, jedním z pilířů zákona je asistence v bydlení – podpora nájemníků v bytech. Ta je nezbytná pro prevenci ztráty bydlení a minimalizaci rizik po majitele i sousedy. Důležitou preventivní roli hraje poskytování základního a specializovaného poradenství v kontaktních místech. Ne každý potřebuje pro řešení svého problému byt, někomu stačí například právní, dluhové či dávkové poradenství, se kterým se mu podaří stávající bydlení udržet. Kontaktní místa budou umět tuto pomoc poskytnout včas, protože jedině tak můžou plnit svou preventivní funkci.

Myslí zákon také na osoby, které nyní žijí v nějaké instituci (psychiatrické nemocnice, dětské domovy, věznice atd.), ze které se nemají po propuštění kam vrátit?

Ano, jsou jednou z cílových skupin zákona jako osoby v bytové nouzi. Máme odhady z roku 2019, podle kterých žije v různých institucích asi 6 300 lidí, kteří by po případném odchodu neměli možnost získat standardní bydlení. Těmto osobám může pomoci poradenství nebo podpůrné opatření spočívající v pronájmu bytu a případně asistence v bydlení.

Bude zákon provázán s jinými opatřeními, které by měly řešit bytovou krizi, například s investicemi do výstavby či s novelizací stavebního zákona?

Zákon je součástí komplexní reformy

Cathy a Paddy, foto z The Centre for Homelessness Impact

bydlení, ve které hrají důležitou roli investiční programy do nájemního bydlení a také novelizace stavebního zákona. Od té si slibujeme, že výstavba nebude tolik zatížená byrokracií a zrychlí ji také digitalizace.

Investice by neměly být upraveny v zákoně, protože různé regiony a obce mají v tomto ohledu jiné potřeby. Zákon bude řešit zejména využití stávajícího bytového fondu. Je tam ale synergický efekt: pro investice zákon zajistí vyjasnění rolí – přesně popisuje, co kdo dělá a pomáhá tak investice legislativně rámovat. Díky zákonu se také budou pravidelně zpracovávat zprávy o bydlení, které budou popisovat situaci v dané obci, což umožní investice lépe plánovat.

Podpora v bydlení je komplexní téma, které se dotýká mnoha resortů a oblastí – s kým vším jste na zákoně spolupracovali a jaká témata přicházela tzv. zvenčí?

Současnou podobu zákona navrhla iniciativa *Za bydlení*, meziresortní koalice odborníků. V rámci jeho přípravy

jsme zohlednili připomínky a podněty obcí (Svaz měst a obcí České republiky), krajů, nájemců, pronajímatelů, vlastníků bytů, akademického sektoru, poslaneckých klubů politických stran, Agentury pro sociální začleňování, Ministerstva financí, Ministerstva vnitra a Ministerstva spravedlnosti. A samozřejmě nesmím zapomenout na Ministerstvo práce a sociálních věcí, se kterým zákon společně předkládáme.

Očekáváte, že vznik zákona povede k tomu, aby se zvýšilo čerpání příspěvku na bydlení domácnostmi, které na to mají nárok, ale v současnosti ho nečerpají, což má závažné dopady na jejich ekonomickou, zdravotní i sociální situaci?

Cílem zákona není úprava podmínek čerpání příspěvku nebo doplatku na bydlení. Pomůže ale efektivnějšímu využívání existujících nástrojů sociální politiky v oblasti bydlení. V rámci poskytování poradenství budou kontaktní místa doporučovat části domácností čerpání dávek na bydlení, které jim pomůže k udržení stávajícího bydlení nebo získání nového. Na pomoc s vyřízením dávky bude určený státní příspěvek.

S možným čerpáním dávek na bydlení ze strany podpořených domácností počítají i zabydlovací podpůrná opatření zákona. Zabydlené domácnosti v obecních nebo soukromých bytech budou platit standardní nájem a část z nich bude dávky využívat, zejména příspěvek na bydlení. Pronajímatelé v těchto bytech mohou nastavit nájemné až do výše dané cenovými mapami, které budou založené na místně obvyklém nájemném.

Jaký je harmonogram schvalování chystaného zákona a od kdy by měl vstoupit v platnost? Kdy lze očekávat, že budou fungovat ve všech ORP kontaktní místa pro bydlení atd.?

Návrh zákona je do konce června

v mezirezortním připomínkovém řízení. Poté se budeme zabývat připomínkami a na jejich základě zapracujeme poslední věcné úpravy. Konečně v listopadu chceme text předložit Legislativní radě vlády a vládě samotné. Pokud vše půjde dobře, mohly by Poslanecká sněmovna i Senát projednat zákon v průběhu příštího roku. V účinnost by měl vejít v roce 2025, kdy také začnou plošně fungovat kontaktní místa.

Bude implementace zákona pravidelně vyhodnocována?

Zákon zavádíme, abychom dosáhli konkrétních cílů, které chceme pravidelně vyhodnocovat. Poslouží k tomu i nově vzniklá kontaktní místa pro bydlení, protože jednou z jejich funkcí

bude sběr dat o rozsahu bytové nouze. K vyhodnocení toho, jak bude nový zákon úspěšný, máme k dispozici více nástrojů. Základní měřítko úspěchu je každopádně následující: do tří let od zavedení zákona chceme snížit počet domácností v bytové nouzi o 10 %. Do deseti let pak očekáváme, že se počet domácností v bytové nouzi sníží o třetinu.

Cathy a Paddy, foto z The Centre for Homelessness Impact

Anketa

Lisabonská deklarace stanovila cíl usilovat o ukončení bezdomovectví do roku 2030.

Co je podle Vás potřeba, aby se tento cíl podařilo naplnit ve Vaší obci/pro Vaší cílovou skupinu?

Kateřina Dobrozemská

*náměstkyně primátora
Magistrát města Olomouce*

V posledních letech jsme byli v **Olomouci** svědky mnoha pozitivních změn v boji proti zjevnému bezdomovectví. Neziskové organizace, jako například Charita Olomouc, sehrávají klíčovou roli v tom, že v této oblasti děláme pokroky.

Nicméně, sociální služby bez spolupráce s municipalitou nedokážou dělat zázraky. Proto jsme se rozhodli pro revizi toho, jak využíváme městský bytový fond. Na základě toho bychom mohli lépe podpořit ty skupiny, které v současnosti na městské bydlení zpravidla nedosáhnou – rodiny s dětmi, včetně samoživitelů a pěstounů, osoby se zdravotním znevýhodněním, které nejsou ve starobním důchodu atp.

Primárně chceme zřídit kontaktní místo pro bydlení. Pracovníci vyplní s žadatelem dotazník, zároveň budou moct vyrazit na šetření do terénu. Předpokládáme, že takto rychle zabydlíme ty nejvíce ohrožené, zároveň budeme sbírat data o bytové nouzi. Ta nám teď chybí pro dlouhodobější strategii. Plánujeme tedy účelněji využívat městský bytový fond a pokud uspějeme s projektem na sociální bydlení, bude zřízen i garanční fond, díky kterému budeme moci snáze zapojit majitele soukromých bytů. Protože náš bytový fond pokrývá pouhých 3 % bytů ve městě, je zapojení vlastníků soukromých bytů další oblastí, na kterou se chceme zaměřit. Pokud se nám podaří vlastníky bytů, nebo celých domů přesvědčit ke spolupráci, budeme schopni zajistit bydlení většímu množství lidí, než pokud se zaměříme pouze na městský bytový fond.

(Děkujeme Charitě a dalším neziskovým organizacím za jejich neocenitelnou práci v této oblasti a těšíme se na spolupráci s nimi i v budoucnu.)

Aleš Lang

*ředitel
BONA, o.p.s.*

Aby se dala snížit míra **bezdomovectví u lidí s duševním onemocněním**, je potřeba pokračovat v reformě péče o duševní zdraví dle Národního akčního plánu pro duševní zdraví (NAPDZ). Konkrétněji je potřeba, aby vláda ČR dále podporovala rozvoj komunitních multidisciplinárních služeb (např. komunitních multidisciplinárních týmů nebo CDZ v regionech). K tomu je nutné zajistit stabilní dlouhodobé financování. Je potřeba dokončit návrh zákona o sociálním bydlení a schválit jej. Na absenci adekvátní zákonné úpravy sociálního bydlení upozorňuje i ústavní soud. Tyto procesy jsou podmínkou, aby se lidé s duševním onemocněním nenacházeli na hranici chudoby a nebyli ohroženi bezdomovectvím.

Pavel Šotola

*člen Rady Pardubického kraje
zodpovědný za sociální péči a neziskový sektor*

Česká republika bohužel nepatří k zemím, ve kterých by byl problém bezdomovectví systémově řešen. Aby se bezdomovectví co nejvíce eliminovalo, bylo by potřeba nastavit státní systémovou podporu pro zajištění dostatku vhodného a dostupného bydlení pro osoby s nízkými příjmy, mladé lidi, rodiče samoživitele, seniory, osoby zdravotně postižené. Zároveň by bylo potřeba nastavit systém předcházení vystěhování a připravit zákon o podpoře bydlení.

Barbora Bírová

*ředitelka
Platforma pro sociální bydlení, z. s.*

K přiblížení se cíli je potřeba politické rozhodnutí, které přijme ukončení bezdomovectví jako prioritní téma, protože ovlivňuje budoucnost celé společnosti.

K předcházení a úspěšnému ukončování bezdomovectví potřebujeme efektivní využití již existujících zdrojů a plánování zdrojů budoucích včetně jejich financování:

a) rychlý přístup k finančně dostupným bytům obecního bytového fondu i se zapojením městských částí, využití trhu s bydlením, rozvoj soukromého nájemního bydlení a spolupráce s vlastnickým sektorem i s developery.

b) koordinovaná, flexibilní a na individuální potřeby a cíle domácností orientovaná podpora sociálních a návazných služeb v bydlení.

Praha v uplynulých čtyřech letech upravila Pravidla pronajímání obecních bytů tak, aby se do bydlení mohly vracet i ty nejohroženější domácnosti, zřídila Městskou nájemní agenturu, vytvořila Kontaktní místo pro bydlení a funkční síť podpory poskytovatelů sociálních služeb. Tyto systémové prvky je potřeba zachovat a rozvíjet.

foto Kateřina Zemanová

foto Kateřina Zemanová

Anketa

Lisabonská deklarace stanovila cíl usilovat o ukončení bezdomovectví do roku 2030.

Co je podle Vás potřeba, aby se tento cíl podařilo naplnit ve Vaší obci/pro Vaší cílovou skupinu?

Anketa

Lisabonská deklarace stanovila cíl usilovat o ukončení bezdomovectví do roku 2030.

Co je podle Vás potřeba, aby se tento cíl podařilo naplnit ve Vaší obci/pro Vaší cílovou skupinu?

Veronika Žolčáková

*předsedkyně Výboru sociálního a zdravotního
MČ Praha 10
VLASTA a STAN s podporou KDU-ČSL*

Cesta vede přes nalezení shody politického vedení na tom, že je třeba efektivně řešit bytovou nouzi na území **Prahy 10**. Že si uvědomujeme svou společenskou a veřejnou odpovědnost a vnímáme existenci konkrétních skupin osob, které jsou z různých důvodů znevýhodněny na trhu s bydlením. K úspěšné politice dostupného a sociálního bydlení a k projektům ukončování bezdomovectví je podmínkou dobré nastavení systému bytové politiky. Nestačí mít dostatečný počet volných obecních bytů, zároveň je třeba, aby existoval transparentní systém jejich přidělování, a to ideálně ve spolupráci koaličních i opozičních stran na radnici. Na **Praze 10** jsme v minulém volebním období takový systém zavedli. Jeho další úspěch záleží na politické vůli. Pokud nebudou zvoleni zástupci obce chtít v naplňování cíle pokračovat, ani sebevětší bytový fond, ani sebelepší pravidla to nezachrání. Praha 10 v lednu 2019 podepsala memorandum o spolupráci s realizátory projektu **Posílení znalostní základny samospráv pro snižování a ukončování bezdomovectví**. Pevně věřím, že se nám podaří v tomto volebním období cíle memoranda i nadále naplňovat.

Kateřina Hájková

Roman Zezula

*poradci s žitou zkušeností s výkonem trestu
RUBIKON CENTRUM, Z.Ú.*

- Změnit systém vězeňství: malokapacitní věznice s možností individuální sociální práce;
- se zájemci o bezpečné bydlení pracovat již ve věznici a motivovat je k životní změně, nabídnout návaznou podporu po propuštění;
- pomoc lidem opouštějícím věznice, včetně dostupné terapeutické podpory – jedná se o velký životní krok a křehké období;
- podporovat klienty v řešení zaměstnání, dluhů, sousedské soužití, abstinence a v udržení životní změny a desistence*;
- vybudovat více možností v oblasti dostupného bydlení, včetně většího počtu podpůrných služeb
- zajistit dostatek bytů, jak ze státního, tak ze soukromého sektoru, podporovat a motivovat obce a soukromé vlastníky ke spolupráci v oblasti sociálního bydlení;
- systémově pracovat s předsudky, která společnost vůči lidem opouštějícím věznice má;
- aktivně vyhledávat ohrožené osoby: terénní práce, besedy ve VTOS, učinit nabídku služeb v oblasti bydlení dostupnější.

* Termínem **desistence** se označuje ukončení kriminální kariéry neboli proces, jehož podstatou je, že se jedinec zdržuje kriminálního chování, kterého se dříve dopouštěl.

Faith, foto z The Centre for Homelessness Impact

Reportáž ze školení lektorů přístupu HF4Y, které proběhlo v Lyonu

V polovině března ve francouzském Lyonu proběhlo třídení školení školitelů přístupu Housing First for Youth (Bydlení především pro mladé, HF4Y). Setkání organizoval **Housing First Europe Hub**, který v roce 2016 založila Evropská asociace organizací pracujících s lidmi bez domova (**FEANTSA**) společně s finskou Y-Foundation, a který je významným hybatelem šíření a rozvoje přístupu Housing First v Evropě. Housing First Europe Hub se snaží HF4Y ukotvit jako zásadní přístup řešení bezdomovectví pro mladé a standardizovat metodu, která je přes svou zdánlivou podobnost s Housing First, který byl původně vyvinut pro lidi zakoušející dlouhodobě bezdomovectví v kombinaci s duševním onemocněním a často také se závislostmi na návykových látkách, svébytným řešením bezdomovectví velice specifické cílové skupiny.¹

1. Hub se tématu HF4Y věnuje dlouhodobě. Před časem např. vydal stručné uvedení do přístupu HF4Y *An Introduction to Housing First for Youth*.

2. V češtině viz např. Winnette, P. (2019). Co to je ACE? Adverzní dětské zkušenosti (Adverse Childhood Experiences) a jejich vliv na sociální chování, psychické a celkové zdraví během života. Praha: Natama Publishing

3. Stephen Gaetz má doktorát z antropologie a je profesorem na Pedagogické fakultě univerzity York v Torontu. Mimo to působí jako ředitel organizace **Canadian Observatory on Homelessness** a vede rovněž **Homeless Hub**. Na YouTube kanálu **Podpora sociálního bydlení** si můžete poslechnout překlad záznamu přednášky na téma **Housing First for Youth**, kterou přednesli v červnu 2022 v Praze společně s Melanií Redman z organizace **A Way Home: Working Together to End Youth Homelessness in Canada**.

4. Spolek **PORTAVITA** je nestátní nezisková organizace působící ve vybraných lokalitách Moravskoslezského kraje. V rámci svých pobočných spolků Šumbarák, Orlovák, Zázemí a Nové Město nabízí bydlení s doprovodným sociálním programem v podnájemních bytech společnosti Heimstaden, a to v lokalitách Havířov – Šumbark, Orlová – Poruba, Ostrava – Kunčičky, a Karviná – Nové Město. Kromě toho pak ve výzvě č. 108 OPZ úspěšně zabydleli celkem 24 domácností v projektu **PORTAVITA – Housing First**, a nyní se v rámci výzvy č. 007 OPZ+ o to samé snaží v navazujícím projektu. Dále je pak tato organizace poskytovatelem dvou registrovaných sociálních služeb terénní program a sociální rehabilitace. Mezi další její doprovodné aktivity patří potravinová pomoc, nábytková banka, sociální podnik a komunitní práce ve vybraných lokalitách.

Bydlení především pro mladé vychází z podobných předpokladů jako přístup **Bydlení především**, což mimo jiné znamená, že má zajišťovat okamžitý a nepodmíněný přístup k standardnímu bydlení. Z hlediska potřeb mladých lidí bez domova se však nemusí vždy orientovat na samostatné bydlení v bytě s dlouhodobou nájemní smlouvou, ale snaží se pro mladé lidi bez domova vyhledávat vhodné bydlení, které bude zohledňovat jejich potřeby a další směřování. V tomto kontextu více využívá sdílené bydlení a různé formy ubytovacích zařízení, které poskytují jistotu bydlení, ale nejsou pro mladé lidi mnohaletým závazkem, což může být z hlediska životních trajektorií nevhodné.

Těžisko přístupů tkví v propracovaném modelu zotavení a napojení na komunitu. U mladých lidí bez domova lze očekávat vysokou míru traumatizujících zkušeností z dětství a vysoké skóre indexu adverzní dětské zkušenosti (Adverse childhood experience)². Podpora programu proto musí mít vystavěný adekvátní model, jak dlouhodobě podporovat mladé lidi se zkušeností s bezdomovectvím na jejich cestě k zotavení. Specifikem mladých lidí bez domova je rovněž jejich poměrně vysoká mobilita, kterou je z hlediska programu nutné podporovat, jelikož vede k větším možnostem seberozvoje a pozitivním životním zkušenostem. Cílem programu tak není ukotvit mladého člověka bez domova na jednom místě a technicky zajistit ukončení bezdomovectví, ale spíše pracovat na budoucí minimalizaci rizika opakování epizod bezdomovectví.

Model HF4Y se snaží během omezené doby (zhruba dvou let) napojit mladého člověka na co nejvíce lidí, již jsou schopni významně zvýšit jeho sociální kapitál. V rámci těchto snah je rovněž zásadní podporovat vlastní rozhodovací kompetence a schopnost kontrolovat důsledky vlastních rozhodnutí. V tomto smyslu hraje u programů zásadní roli komunitní podpora a napojení programu na životní realitu

mladých lidí se zkušeností s bezdomovectvím.

HF4Y má 5 stěžejních principů, které jsou navrženy tak, aby vyhovovaly odlišným potřebám vyvíjejících se adolescentů a mladých dospělých: 1) Právo na bydlení bez předchozích podmínek, 2) Vlastní volba, vlastní hlas a sebeurčení mladých lidí, 3) **Pozitivní vývoj a orientace na obecné prospívání**, 4) Individuální, klientem určená podpora bez časového omezení a 5) Sociální začlenění a zapojení do komunity. Model a principy HF4Y jsou zakotveny v perspektivě **lidských práv**.

Přístup HF4Y byl v posledních letech rozvíjen zejména v Kanadě. Tamní zkušenost na školení lektorů zásadním způsobem zprostředkovala **Heidi Walter** (A Way Home Canada). Zásadní zkušenosti s rozvojem programů HF4Y mají však také v Nizozemí, Irsku a dalších evropských zemích. Školení školitelů HF4Y je možné vnímat rovněž jako snahu o zakotvení přístupu jako svébytného modelu s vlastními prioritami a zásadami. Na základě zkušeností poskytovatelů HF4Y vznikla první Evropská příručka **Housing First pro mladé**, její nejnovější verze je z roku 2022 (český překlad si můžete přečíst na stránkách **socialnibydeni.mpsv.cz**). Příručka je uceleným a přehledným vodítkem a informačním nástrojem pro všechny, kteří se chtějí s metodou HF4Y seznámit. Za touto příručkou stojí stěžejní osoba HF4Y, ředitel Kanadské observatoře bezdomovectví, **Stephen Gaetz**³.

Školení školitelů v Lyonu se zúčastnilo 23 lidí z 19 organizací z devíti zemí. Vedle organizací, které již mají s přístupem **Bydlení především** a specificky HF4Y zkušenosti, přijeli i zástupci organizací, kteří se přístupu chtějí věnovat nově. Je skvělé, že nechyběli ani zástupci tří organizací z Česka (vedle **Jana Miloty** z Platformy pro sociální bydlení se zúčastnil zástupce **Spolku PORTAVITA**⁴ **Tomáš Novotný** a zástupkyně firmy Haimstaden **Jana Hájková**).

Úvaha nad bezdomovectvím a brožurou Prevence a řešení sousedských stížností

Někdy stačí relativně málo a může se spustit mnoho pozitivních věcí v životě člověka. Příkladem může být hned několik, ale já mám na mysli konkrétní podnět, který bývá velmi důležitým spouštěčem pro to, aby se lidem dařilo věci, a oni tak mohli žít důstojný a plnohodnotný život! A to přesto, že se někdy hned napoprvé nepovede rodině či jednotlivci najít v bytě svůj domov a občas je nutné se stěhovat i opakovaně, jak připouští a odůvodňuje sám zakladatel principů Housing First, Sam Tsemberis.

Tím podnětem je „domov“! Pokud osoba zrovna nevlastní nemovitost vhodnou k bydlení, může stačit k dosažení domova spravedlivá nájemní smlouva, která také umožní důstojné bydlení. On totiž člověk, který žije v nedůstojných podmínkách, je také bez domova. To, že přebývá v bytě či v jiném stavení, že někde „bydlí“, nemusí vždy znamenat, že má svůj domov. Bohužel naše společnost si mnohdy představí pod pojmem „člověk bez domova – bezdomovec“ jen opilou osobu na lavičce v parku, ale tato problematika se dotýká mnohem širší skupiny obyvatel a mnozí lidé si ani nepřipouštějí, že by se tento problém mohl někdy dotknout jich samotných nebo jejich blízkých.

Seznámila jsem se s příběhy i konkrétními lidmi, kteří žili u někoho v bytě, ale za domov ho nepovažovali. Těch důvodů může být mnoho, např. necítili se tam bezpečně, báli se spolubydlícího či rodinného příslušníka, nevyházeli se zdejší komunitou, byli nájemníky nesolidního pronajímatele, který jim neposkytl ani nájemní smlouvu atd. V takových případech mívají dotčené osoby omezené možnosti, a to nejen finanční. Ty často vedou ke kumulaci problémů – nemají nárok na příspěvek na bydlení, ztratí vnitřní motivaci, sníží se zdravé sebevědomí, přerušuje se rodinné a přátelské vtahy apod.

Ti, kteří přebývají na ulici, ať už se závislostmi či bez, si jistě také svůj život takto nepředstavovali. Když byli dětmi, nikdo z nich si nepřál stát se bezdomovcem, a kroky vedoucí k této situaci jistě nekráčely za tímto úmyslem.

Věra Andrtová

Dobro-volně, z. s.

Mít domov | 11. červen 2023 | Je možné ukončit bezdomovectví v Evropě do roku 2030?

Cesta zpět bez zázemí, bez domova a bez pomoci od rodinných příslušníků, přátel či odborníků bývá nedosažitelná.

Zabydlením to však nekončí, ba naopak, začíná nová kapitola života, plná známých či méně předpokládaných nástrah. Udržet si bydlení a vybudovat si domov je mnohdy těžší než se zabydlet. Publikace *Prevence a řešení sousedských stížností* vydaná MPSV ČR je velmi efektivním průvodcem. Díky mnoha odkazům na příklady z praxe, které se uvádějí v písemné formě či ve video záznamech (a to nejen z České republiky), je i díky tomu velmi zdařilým návodem, jak postupovat při sousedských konfliktech, které bývají častou příčinou nevyhovujícího soužití, nebo dokonce mohou vést až ke ztrátě bydlení. Najdeme zde i příklady, jak zavést preventivní opatření pro soběstačnost klienta při podání stížností z jeho strany.

Přestože v této brožuře nalezneme zmínku o různých cílových skupinách sociálního bydlení, přes různost podmínek a lokálního prostředí, kde se nacházejí sociální byty, a přes pestrost problémů, zde přehledně najdeme detailní řešení nebo alespoň inspiraci pro naše kreativní řešení obdobného problému, který nastal během naší realizace sociálního bydlení.

Využití brožury na téma „stížnosti“ nevnímám jen pro zainteresované osoby, kterými mohou být pracovníci v sociálních službách, klíčoví pracovníci, sociální a komunitní pracovníci apod., ale i pro družstva, sdružení vlastníků jednotek a dalších osob či organizací, které disponují vícero byty, a to nejen sociálními. Proto mi v publikaci trochu chybí čísla, statistiky a malý exkurz do bytové situace v České republice, které však mohou být v širším kontextu irelevantní, ale pro detailnější představu a porovnání s ostatními zeměmi, které se v brožuře uvádějí, to může být pro čtenáře doplňující a více zřetelné.

Velmi jemně a přirozeně najdeme v publikaci pro srozumitelnost a lepší komunikaci v praxi výklad terminologie slov, které se používají v širším slova smyslu či v obecně právním smyslu. Dále praktické rady, kde vzdělávat své pracovníky a jakými dovednostmi by měli disponovat, přes-

PREVENCE
A ŘEŠENÍ
SOUSEDSKÝCH
STÍŽNOSTÍ

Na následujících stránkách se Vám pokusíme přiblížit téma sousedského soužití v programech sociálního bydlení. Věnujeme se zde zejména tomu, jak co nejlépe předcházet sousedským stížnostem, popřípadě jak nastalé problémy co neefektivněji řešit. Vzhledem k tomu, že každé město, každá čtvrť, každý dům a každé patro je specifickým společenstvím se svou vlastní historií a dynamikou, neexistují univerzálně platné rady, jak konkrétní stížnosti řešit a vyřešit. Zde se proto pokusíme alespoň o velice obecný přehled toho, na co je dobré myslet a jak nad tímto tématem přemýšlet. Samotné řešení bude vždy na Vás a Vašich klientech. Držíme palce!

Financováno
Evropskou unií

tože je stále kladen důraz na autentičnost a jedinečnost vztahu mezi pracovníkem a klientem. Velmi přínosné jsou příklady z praxe a přílohy obsahující názorné dotazníky, které již byly s úspěchem použity v šetření.

Realizátoři projektů Housing First či osoby, které se zabývají sociálním bydlením, se k této brožuře mohou a snad i budou vracet. Každý si v této publikaci nalezne to své, a to jak zkušenosti pracovníci, tak i nováčci z neziskového sektoru, veřejné správy, ale i z firemní sféry. Jelikož problematika „zabydlování osob v tíživé životní situaci“ bude stále diskutovanější a palčivější i s ohledem na chystaný „Zákon o podpoře v bydlení“, které připravuje Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí.

Prosíme Vás o vyplnění evaluačního dotazníku,
který nám pomůže udělat tento magazín lepším.

ZDE

Magazín vydává MPSV a **Projekt Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR**, který je realizován v rámci OPZ+. Vznik magazínu je financován Evropskou unií.

Ministerstvo práce a sociálních věcí
Na Poříčnickém právu 1/376128 01 Praha 2

Kontakt a možnost přihlášení či zrušení odběru magazínu Mít domov:
martin.hrabal@mpsv.cz

Pokud byste chtěli do magazínu přispět svým textem, tak pište na:
josef.hawel@mpsv.cz

Copyright © 2023 Ministerstvo práce a sociálních věcí

Datum vydání: červen 2023

Kontaktní centrum sociálního bydlení:

E-mail: socialni.bydleni@mpsv.cz
Telefon: +420 778 455 761

Financováno
Evropskou unií

→ socialnibydeni.mpsv.cz
→ facebook.com/socialnibydenivcr
→ youtube.com/@projektpodporaSB
→ [spotify: @podpora sociálního bydlení](https://spotify.com/@podpora_sociálního_bydlení)
→ twitter.com/soc_bydleni_CR

